

STATISZTIKAI SZEMLE

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL FOLYÓIRATA
IV. ÉVFOLYAM, 5. SZÁM 1952 MÁJUS

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST II., KELETI KÁROLY-UTCA 5. TELEFON: 155—208
KIADÓHIVATAL: BUDAPEST II., KELETI KÁROLY-U. 5. TELEFON: 350—126, 130-AS MELLÉK

Szerkeszti: PIKLER GYÖRGY

TARTALOM

	Oldal
Jobb önköltségstatistikával az önköltség csökkentéséért! — — — — —	351
A tőkés országok mezőgazdaságának hanyatlása a háborúutáni években. — <i>B. Poljakov</i> — — — — —	353
A tervteljesítés elemzése egy felvásárló kereskedelmi vállalatnál. — <i>Zala Ferenc</i> —	371
Ipari forgóeszközök. — <i>Kecskeméti Zsuzsanna</i> — — — — —	385
Változó és változatlan állományú gazdasági indexek. — <i>Kornis P. Andorné</i> — —	393
A gazdaságstatisztika fogalma. — <i>Ács Magdolna</i> — — — — —	403
A Sertéstermelő Tröszt 1951. évi hízalási tevékenységének vizsgálata — — —	411
HOZZASZÓLÁS — — — — —	417
A termelékenység emelkedése, mint a termelés növekedésének tényezője. — <i>Kápolnai Pál.</i>	
NEMZETKÖZI STATISZTIKA — — — — —	422
Tervjelentések: Szovjetunió, Bolgár Népköztársaság, Csehszlovákia, Lengyel Népköztársaság, Német Demokratikus Köztársaság, Román Népköztársaság.	
STATISZTIKAI HIRADO — — — — —	435
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának pályázati eredménye.	
IRODALOM — — — — —	436
Folyóiratszemle — — — — —	436

UTANNYOMÁS CSAK A FORRÁS MEGJELÖLÉSÉVEL

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

4-й год издания. № 5.

Май 1952 г.

РЕДАКЦИЯ И ИЗДАТЕЛЬСТВО: БУДАПЕШТ, КЕЛЕТИ КАРОЛЬ-УЛ. 5.

Редактор: ДБЕРДЬ ПИКЛЕР

СОДЕРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
С лучшей статистикой себестоимости за снижение себестоимости	351	Экономические индексы переменного и фиксированного состава. — <i>Корниш П. Андорне</i>	393
Упадок сельского хозяйства капиталистических стран в послевоенные годы. — <i>Б. Поляков</i>	358	Понятие об экономической статистике. — <i>Мадолма Ач</i>	403
Анализ выполнения плана в заготовительном торговом предприятии. — <i>Ференц Зала</i>	371	Изучение деятельности по откорму Свиноводческого Треста за 1951 г.	411
Промышленные оборотные средства. — <i>Жужанна Кечкемети</i>	385	ВЫСКАЗЫВАНИЕ	417
		МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА	422
		СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ	435
		КНИГИ И ЖУРНАЛЫ	436

Перепечатка разрешена только с указанием источника

REVUE STATISTIQUE

PÉRIODIQUE DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

IVe ANNÉE, N° 5.

MAI 1952

RÉDACTION ET ADMINISTRATION: BUDAPEST II, KELETI KAROLY-U. 5.

Rédacteur: GEORGES PIKLER

SOMMAIRE:

	Pages		Pages
Avec une meilleure statistique concernant les prix de revient, pour la réduction du prix de revient! — —	351	Indices économiques à substances variables et invariables. — <i>Mme André P. Kornis</i> — — — — —	393
Le déclin de l'agriculture aux pays capitalistes pendant les années d'après-guerre. — <i>B. Poliakov</i> — —	358	La notion de „statistique économique”. — <i>Madeleine Acs</i> — — — — —	403
L'analyse de l'exécution du Plan chez une entreprise commerciale s'approvisionnant en gros. — <i>François Zala</i>	371	L'examen de l'activité d'engraissement, en 1951, du Trust pour l'Élevage de porcs gras — — — — —	411
Les instruments de roulement de l'industrie. — <i>Suzanne Kecskeméti</i> —	385	REFLEXIONS — — — — —	417
		STATISTIQUE INTERNATIONALE —	422
		ACTUALITÉS STATISTIQUES — —	435
		LIVRES ET REVUES — — — — —	436

LA REPRODUCTION DES ARTICLES N'EST AUTORISÉE QU'AVEC LA CITATION DE LA SOURCE

JOBBI ÖNKÖLTSÉGSTATISZTIKÁVAL AZ ÖNKÖLTSÉG CSÖKKENTÉSÉÉRT!

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1950. december 31-én nagyjelentőségű határozatot hozott a takarékoságról. A határozat megállapította, hogy „népgazdaságunk további gyorsütemű fejlesztésének egyre inkább akadályává válik a takarékos gazdálkodásnak széles területeken mutatkozó hiánya. A feszült nemzetközi helyzet, a béke védelme megköveteli a szocializmus építésének meggyorsítását, honvédelmünk megerősítését. Ennek fontos feltétele az anyaggal, gépekkel, munkaerővel való takarékoság fokozása, amely újabb hatalmas tartalékok mozgósítását teszi lehetővé népgazdaságunk gyorsabb ütemű fejlesztése érdekében.”

A határozat nyomán széles körben, népgazdasági méretekben indult meg a harc a takarékoságért, az önköltség csökkentéséért. Az elmúlt évben megindult Gazda-mozgalom, Róder-mozgalom, Csorba-mozgalom, Deák János MAVAG-gyári művezető kezdeményezése, mind az önköltség csökkentéséért vívott harchoz járult hozzá.

Ez év áprilisában a Minisztertanács megvizsgálta a takarékoságról hozott határozat végrehajtását és újabb határozatot fogadott el a takarékosági munka továbbfejlesztéséről. A Minisztertanács megállapította, hogy 1951-ben a takarékoság terén jelentős eredmények születtek, azonban népgazdaságunk több ágában, számos üzemben nem volt kielégítő a takarékoság. Mi is elmondhatjuk azt, amit Molotov elvtárs a SzK(b)P XVIII. Kongresszusán mondott: „Ezideig nálunk még sok a nem gazdaságos munka, sok a túlkiadás, mérhetetlenül nagyok a nyersanyagveszteségek, rengeteg tüzelőanyag és energia vész kárba, igen sok a gépállás és sok esetben még nem honosodott meg az igazi küzdelem az ipari termékek önköltségének csökkentéséért.”

Megállapította a Minisztertanács, hogy a takarékoság továbbra is népgazdaságunk fejlődésének egyik legfontosabb tartaléka és kitűzte a takarékoság továbbfejlesztésének főbb feladatait. A határozat értelmében a takarékosági feladatok a terv, elsősorban az önköltségcsökkentési terv szerves részét képezik. A megtakarításokat tehát azon kell mérni, hogy egy üzemet teljesíti-e, illetve túlteljesíti-e önköltségcsökkentési tervét.

Mit jelent tulajdonképpen az önköltségcsökkentési terv teljesítése, illetve túlteljesítése? Teljesítettnek mondhatjuk az önköltségcsökkentési tervet akkor, ha a vállalat, az iparág, vagy az egész ipar

1. a részére megállapított termelési költség-hányadot nem lépte túl és a tervezett nyereséget elérte,

2. a termelés összehasonlítható részére százalékban és forintban előírt önköltségcsökkentési feladatot végrehajtotta, — az előírt részarány és gyártmányösszetétel betartása mellett,

3. a kiemelt, fontosabb gyártmányokat a tervezett önköltségen, vagy annál még alacsonyabb önköltséggel állította elő,

4. nem lépte túl az össze nem hasonlítható termelési önköltségi tervét.

A Minisztertanács takarékosági határozatában, és az önköltségsökkentési tervekben kitűzött feladatok megkövetelik, hogy népgazdaságunk irányító szervei — az egyes minisztériumok, igazgatóságok, trösztök — vállalatokig, a vállalatok pedig üzemrészekig, ezen belül brigádokig, munkaadókig lemenően kitűzzék a végrehajtandó feladatokat és azok végrehajtásáról gondoskodjanak is.

Természetesen önköltségsökkentést tervezni és önköltséget csökkenteni csak akkor lehet, ha tudjuk, hogy mennyi az az önköltség, amit egyáltalán csökkenteni kell. Ez pedig azt jelenti, hogy szükség van az egyes gyártmányok megbízható, pontos, bizonylati adatokkal alátámasztott önköltségi tényszámaira, melyet az utókalkulációkra felépített önköltségstatisztikának kell szolgáltatnia.

Az önköltségstatisztika feladata, hogy számot adjon az önköltségsökkentés terén elért eredményekről, rámutasson a hiányosságokra és az önköltségsökkentésen keresztül további tartalékokat tárjon fel a szocialista felhalmozás növeléséhez.

Az önköltségstatisztika a magyar iparstatisztikai gyakorlatban még csak rövid múltra tekinthet vissza. Mint ahogy Gerő elvtárs a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán megállapította: „Az önköltség mérésének az öt éves terv első évében még nem volt nálunk részletesen kidolgozott és teljesen megbízható módszere.”

Ennek a hiányosságnak a felszámolásához járult hozzá a Statisztikai Hivatal azzal, hogy a N. T. 651/33/1950. számú határozatában foglaltaknak megfelelően 1951. évben bevezette a gyáripárban az önköltség statisztikai mérését.

Vizsgáljuk meg az egyéves tapasztalatok alapján, vajjon fejlődöttünk-e ezen a téren? Milyen eredményekről számolhatunk be és mik a hiányosságok? Betölti-e már az önköltségstatisztika az előbbieken említett feladatkört?

Kétségtelen, hogy vannak eredmények. Már önmagában az a tény, hogy 1951. évben az iparvállalatok egész soránál az önköltségstatisztikán keresztül megfigyelték az önköltség alakulását, számos hiányosságra derített fényt. Megmutatta azt, hogy vállalataink egy részénél még mindig gondatlan gazdálkodás folyik, pazarolják a nép vagyont, és nem fordítanak elég gondot a takarékoságra. Más helyeken — tévesen értelmezve a takarékoságot — a minőség rontásával csökkentették az önköltséget. (Pl. egyes konfekcióipari és élelmészipari vállalatok.) Az operatív intézkedések céljaira, a hiányosságok felderítésére tehát bizonyos fokig segítséget jelentett az önköltségstatisztika is.

Eredménynek könyvelhetjük el azt a tényt is, hogy az önköltségstatisztika számviteli rendszerünk számos hiányosságára mutatott rá, és ezek kiküszöbölésével is közelebb került számviteli rendszerünk a szocialista számvitelhez.

Az iparstatisztika egyes ágai, — mint pl. a termelési, munkaügyi, anyagstatisztika — külön-külön beszámolnak a területükön elért eredményekről és fennálló hiányosságokról. Természetesen ezek a statisztikai ágak összefüggésükben is vizsgálatra kerülnek. Mindezeket azonban össze-

foglaló, komplex mutatószámba az önköltségstatisztika foglalja össze, azzal, hogy az önköltség alakulásán, a megtakarított forintokon keresztül is kifejezi az egyes részterületek eredményeit.

Eredmény tehát az is, hogy a magyar iparstatisztikai megfigyelés az elmúlt évben kibővült ezzel a komplex, összefoglaló mutatóval.

Elmondhatjuk-e azonban, hogy ma már megbízható, pontos adataink vannak az önköltség alakulására vonatkozóan? Mit mondott erről a kérdéssről Gerő elvtárs 1952. január 12-én, az Országos Aktívaértekezleten? „Az önköltség kérdése — amellett, hogy tervezésünk, ellenőrzésünk, statisztikánk igen nagy mértékben javult — egész tervezésünknek legkevésbébbé áttekinthető és leglazább területe. Kétségtelen, hogy ezt az 1951-es nagy hiányosságot 1952-ben fel kell számolni. Szigorúan mérnünk kell az önköltséget és teljesítenünk kell az önköltségcsökkentés tervét.“

Mit mutatnak Gerő elvtársnak ezek a szavai? Azt mutatják, hogy egyáltalán nem lehetünk elégedettek eddigi eredményeinkkel, hiszen az önköltségstatisztika még nem tesz teljes mértékben eleget feladatainak.

Annak okát, hogy az önköltségstatisztika az előzőekben vázolt szerepét még csak hiányosan tölti be, három tényben látjuk:

1. egyes irányító szervek és vállalatok az önköltségcsökkentés iránt teljes közömbösséget tanúsítanak,
2. az önköltségmérés alapját képező folyamatos utókalkuláció még mindig nem került teljes mértékben bevezetésre,
3. egyes felügyeleti szervek, felettes hatóságok az ellenőrzés kérdését teljeseleg felületesen kezelik.

Vizsgáljuk meg röviden részleteiben is ezeket a kérdéseket.

*

Vannak minisztériumok, amelyek *nem tekintik saját feladatuknak az önköltségcsökkentés mérését*. Úgy tüntetik fel, mintha a Központi Statisztikai Hivatalnak „tennének szívességet“ azáltal, hogy a vállalatok által jelentett önköltségi, önköltségcsökkentési adatokat ellenőrzik, összesítik és kiértékelik. Példa erre a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium, ahonnan a minisztérium főkönyvelőjének aláírásával a Statisztikai Hivatalhoz érkezett levél többek között az alábbiakat tartalmazza: „Meg kell állapítani, hogy a főosztályi főkönyvelőségek, valamint a minisztériumi főkönyvelőség, az önköltségstatisztika kérdésével 1951 II. negyedévben kezdett foglalkozni, miután a K. S. H. ezt a feladatkörét a minisztériumokra ruházta át... A főkönyvelőségek a mérlegbeszámolók elkészítésére megállapított rövid határidő miatt az önköltségstatisztikának a vállalatoknál történő felülvizsgálatára időt nem biztosíthattak.“

Ez a kijelentés úgy hangzik, mintha az ipar önköltségének csökkentése a Statisztikai Hivatal feladata lenne és a Bánya- és Energiaügyi Minisztériumot nem is érdekelné az önköltség alakulása. Ez helytelen szemlélet, hiszen a minisztériumnak az önköltségi adatok ellenőrzésével, összesítésével és kiértékelésével nem csak azért kell foglalkoznia, mert azt a N. T.-nak a statisztika decentralizálásáról hozott határozata alapján a Statisztikai Hivatal rendelkezésére kell bocsátania, hanem azért, mert az önköltség csökkentése, az önköltségcsökkentési tervfeladat végrehajtása a minisztérium feladata.

Nem tekinti elsőrendű fontosságú kérdésnek az önköltség mérését a Kohó- és Gépipari Minisztérium sem. Tudvalevően az önköltségmérés, az

utókalkuláció területén, a legtöbb megoldandó kérdés a gépipar vonalán jelentkezik. Egyike ezen kérdéseknek a befejezetlen termelés számbavételének hiányos és pontatlan volta, mely nemcsak az ipari teljes termelés pontos számbavételét nehezíti meg nagymértékben, hanem a gépipari utókalkulációkat is teljesen bizonytalaná teszi. A termelési statisztika vonalán ez már évek óta húzódnó probléma. A könyvelés és a statisztika kölcsönös ellenőrzését ebben a kérdésben még igen kevés helyen valósították meg, aminek következtében pl. igen gyakori eset az, hogy a könyvelési adatai szerint egyes vállalatok a befejezetlen termelésnél *negatív állományt* mutatnak ki.

A Statisztikai Hivatal a befejezetlen termelés számbavételével kapcsolatban a vállalatok egész soránál folytatott külön vizsgálatot. A vizsgálatok eredményeképpen megállapítást nyert többek között, hogy egyáltalán nem biztosította a könyvelés és a statisztika összhangját ebben a kérdésben a Beloiannis Híradástechnikai V. (volt Standard), a MAVAG Mozdony- és Gépgyár, a Könnyűipari Gépgyár, az Esztergomi Szerszámgépgyár, az Első Magyar Gazdasági Gépgyár és a Budapesti Szerszámgépgyár, amelyeknél a könyvelés és statisztika adatai között állandóan jelentős különbségek mutatkoznak.

A befejezetlen termelés pontos számbavételére egyetlen megoldható útnak a rendszeres, negyedéves, tételes leltározás látszik. A Kohó- és Gépipari Minisztérium hosszú időn keresztül következetesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a befejezetlen termelés negyedévenkénti leltározását a gépipar vonalán megoldani nem lehet. Hosszan elhúzódó tárgyalások nyomán azután a kérdésben mégis megállapodás jött létre. A minisztérium tervfőosztálya elvállalta, hogy öt nagyvállalatnál ez év első évnegyedének végén megkísérli a befejezetlen termelés tételes leltározását. Ennek ellenére, hogy a befejezetlen termelés leltározása mind az önköltségmérés, mind a termelés számbavétele szempontjából sarkalatos kérdés, a Kohó- és Gépipari Minisztérium ezt a vállalását nem teljesítette, s így a gépipari vállalatok azon részénél sincs biztosítva az önköltségmérés pontossága, ahol az utókalkulációt már bevezették.

*

Vállalataink egy részénél is megmutatkozik az önköltség mérésével kapcsolatos közömbösség. Ez a közömbösség két olyan helytelen, egyoldalú szemléletre vezethető vissza, mely nálunk még mindig igen sok helyen uralkodik: a vállalatok vezetői között sokan akadnak, akik csak a termelési terv „minden áron” való teljesítésére törekcszenek, és a többi részletterveket, az azok által kitűzött feladatokat mellékes kérdésként kezelik. — Ugyanakkor főkönyvelőink nagyrésze az előirányzott nyereség elérésével véli teljesítettnek, megoldottnak az összes tervfeladatokat.

Ezeknél a vállalatoknál úgy látszik nem is akarják csökkenteni az önköltséget. Csakis az önköltségcsökkentés iránti közömbösségnek minősíthetjük azt, hogy a gépiparban az utókalkuláció megszervezése terén még mindig igen súlyos hiányosságok vannak. Egyes — igen nagy jelentőségű, iparunkban döntő súlyt képviselő — vállalatoknál ez év első negyedévére vonatkozóan sem volt még egyáltalán utókalkuláció, vagy csak a termelés egészen kis hányadára vonatkozott.

A Ganz Vagon- és Gépgyár gyártmányonkénti önköltségkalkulációt 1952 I. negyedévében a minisztérium illetékes főosztályának utasítására

csak a szélesnyomtávú tartálykocsi és az elektromos bányamozdony mechanikai részére készített, ami annyit jelent, hogy csak az áruterelés 7,2%-ára készült utókalkuláció. — Az *Orton Rádió, Villamossági és Üvegipari V.-nál* 1951 IV. negyedében az áruterelés 39,6%-ára vonatkozóan készült utókalkuláció. Ez év első negyedére azonban egyáltalán nem utókalkuláltak, mivel az évvégi leltár kiértékelését az utókalkulációs osztállyal végeztették el. — A *Magyar Acélárugyárban* az áruterelés 10,9%-ára, az *Egyedi Kismotorgyártó V.-nál* pedig 7,8%-ára vonatkozóan készült gyártmányonkénti utókalkuláció ez év első negyedévére.

Erősen hátráltatja a pontos és gyors utókalkuláció megszervezését a bizonylati fegyelem hiánya. A *DIMÁVAG Diósgyőri Gépgyárnál* a bizonylati fegyelem hiánya következtében csak az áruterelés 60%-ára tudtak első negyedévi utókalkulációt készíteni, míg a *Ganz Arammérőgyár* ugyanezen ok miatt teljesen megszüntette erre az időszakra az utókalkulációt.

Vajjon megengedhető-e az, hogy a szocializmus építésében döntő helyet elfoglaló nehéziparban ilyen lazaságok uralkodjanak? Semmi esetre sem! „... Nem nyargalhatunk tovább is csak a könnyűiparon... a könnyűipar a felhalmozás rendkívül gazdag forrása, s ma minden lehetőség meg van arra, hogy tovább fejlődjék, ez a forrás azonban nem kimeríthetetlen... *El kell tehát érniük, hogy a nehézipar és mindenekelőtt annak gépipari része szintén részt vegyen a felhalmozásban*” — mondotta Sztálin elvtárs a gazdasági vezetők értekezletén, 1931. június 23-án tartott beszédében. Márpedig a nehéziparnak a felhalmozásba való bevonása, az önköltségnek a gépiparban való rendszeres csökkentése a megfelelő számviteli követelmények betartása nélkül meg nem oldható.

*

Az önköltség mérésével kapcsolatos nemtörődömséget bizonyítja az a körülmény is, hogy az önköltségstatisztikai kérdőíveket kitöltő vállalati, és azok feldolgozását és kiértékelését végző minisztériumi dolgozók egy része nem is ismeri a kérdőívek kitöltésére vonatkozó utasítást és nincsen tisztában még egyes alapvető statisztikai fogalmakkal sem. Nem ismerik pl. az összehasonlíthatóság feltételeit, az indexek számítását stb. Erről a tájékoztatatlanságról az 1951 IV. negyedévi kérdőívek kitöltésénél számos vállalat tett tanúságot.

Bebizonyították a statisztikai szakismeretek hiányát az egyes minisztériumok is. A minisztériumok vonalán a szakismeretek hiánya mellett jelentkezik az ellenőrzés teljes hiánya is. Megnyilvánult ez pl. abban, hogy a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium egyes főosztályai a vállalatok által hibásan jelentett adatokat felülvizsgálat nélkül, változatlan formában összesítették és így jelentették tovább. Maga a minisztérium is elismerte, hogy az adatok sem számszerű, sem érdemi revízióra nem kerültek, hanem azokat ellenőrzés nélkül, mechanikusan összesítették.

Pl. a *Fémtozító V.* 1951 IV. negyedévi kérdőívén azt jelentette, hogy az összehasonlítható termelésre 423%-os önköltségemelkedést tervezett, ténylegesen pedig 43%-os önköltségcsökkenést ért el. Elhíhető-e két ilyen szám? Lehetséges-e az, hogy akkor, amikor az önköltség csökkentéséért harcolunk, egy vállalat 423%-os önköltségemelkedést tervezzen? Természetesen nem lehetséges. — Vagy lehetséges-e az, hogy egy negyedév alatt 43%-kal csökkentették az önköltséget? Nem, ez lehetetlen. Mind a két szám hibás adatokból, rossz összesítésből származik. — S mit tett ezekkel a

minisztérium? A minisztérium ezeket az adatokat — úgy ahogy a vállalat jelentette, — átmásolta az összesítő táblára, és továbbadta a Statisztikai Hivatalnak.

A *Nyirbogdányi Ásványolajipari V.* esetében ugyancsak alapvetően hibás adatokat ellenőrzés nélkül fogadott el és dolgozott fel a minisztérium. A hiba abból származott, hogy a vállalat összehasonlítható terméknek minősített olyan terméket is, melyet a tárgyidőszakban nem is termelt. A kérdőív egyes sorai számszerű egyezőségének biztosítására a terrova-
tokban az egész önköltséget mint tervezett megtakarítást szerepeltették, a következő módon:

Beszámolási időszak tervezett mennyisége	Bázisidőszak		Beszámolási időszak		Tervezett megtakarítás
	egységre eső	tervezett mennyiségre eső	egységre eső	tervezett mennyiségre eső	
	ö n k ö l t s é g e				
225	820	184 500	—	—	184 500

Mivel a ténylegesen termelt mennyiségre számítva — tényleges termés nem lévén — ugyanez a torzulás nem mutatkozott, a kérdőív helytelenül azt mutatta, hogy a vállalat az arra a gyártmányra előirányzott 184 500 forint önköltségsökkentést nem teljesítette.

Hasonló helyzet állt fenn a *Csepeli Ásványolajipart V.*-nál is, azzal a különbséggel, hogy itt nem tervvel szembeni, hanem bázisidőszakkal szembeni többletköltséget mutatott helytelenül a kérdőív.

A felsorolt, valamint az egyéb, itt nem említett hiányosságok két dologra világítanak rá:

1. Az önköltségstatisztikával foglalkozó vállalati és minisztériumi dolgozók egy része nem ismeri az összehasonlítható termék még azon rövid meghatározását sem, miszerint összehasonlíthatónak csak olyan terméket lehet minősíteni, melyet a vállalat nemcsak a beszámolási időszakban, hanem a bázisidőszakban is rendszeres gyártás keretében állított elő. — Nem ismerik továbbá a változatlan állományú index számításának azt a szabályát, hogy az indexben szereplő egyes időszakoknak azonos tartalmúaknak kell lenniök, vagyis amelyik gyártmányra a bázisidőszakban van adat, arra vonatkozóan a beszámolási időszakra is kell adatnak lennie — és fordítva.

2. Rávilágítanak azonban arra is, hogy mit jelent az előzőekben már idézett minisztériumi levélnek az ellenőrzésre vonatkozó része. Azt jelenti, hogy a minisztérium valóban teljesen mellékes kérdésként kezeli az önköltség mérését, hiszen még a legalapvetőbb ellenőrzéseket sem hajtja végre.

A Statisztikai Hivatal a felvetett hiányosságokra a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium figyelmét április hónapban felhívta és kérte azok kivizsgálása után a hibákért felelős személyek megbüntetését. Május közepéig azonban még semmilyen értesítés nem érkezett arra vonatkozóan, hogy az ügyben folytatott vizsgálat milyen eredménnyel járt.

Pártunk és kormányunk, népgazdaságunk vezetői igen nagy jelentőséget tulajdonítanak az önköltség és önköltségcsökkentés kérdésének. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy Gerő elvtárs az Országos Aktívaértekezleten elhangzott beszédében külön súlyponti kérdésként foglalkozott az önköltségcsökkentés mérésének kérdésével. Gerő elvtárs megoldandó feladatként jelölte ki, hogy *1952. évben már legalább a termékek 60%-ára vonatkozóan (a termelés összehasonlítható, azonosítható része) mérni kell az önköltségcsökkenést.*

Ezt a feladatot megoldani — és ezzel az önköltségcsökkentésért folytatott harchoz hozzájárulni — csak úgy lehet, ha gazdasági vezetőink, valamint számviteli dolgozóink sokkal komolyabban fogják fel ezt a kérdést és

1. a statisztikai és állami fegyelem megszilárdításával,
2. megfelelő műszaki és számviteli szervezési intézkedésekkel,
3. a szakmai képzésnek az önköltségmérésre való kiterjesztésével
4. és végül — de nem utolsó sorban — állandó, folyamatos, adatszerű és érdemi, vállalati és minisztériumi ellenőrzéssel a legrövidebb időn belül igyekeznek kiküszöbölni a fennálló hiányosságokat.

A TÖKÉS ORSZÁGOK MEZŐGAZDASÁGÁNAK HANYATLÁSA A HÁBORÚUTÁNI ÉVEKBEN*

A burzsoa statisztika hamisításai és rosszszándékú ferdítései rendkívüli méreteket öltenek. A mezőgazdasági statisztika sem kivétel ebben a tekintetben. Ezért a kapitalista országok cenzusai, összeírásai, folyamatos statisztikái csak korlátozott mértékben, nagy kiigazításokkal és megkötésekkel használhatók fel. Vonatkozik ez különösen a parasztság osztálytagozódását, a parasztagazdaságok helyzetét, a dolgozók anyagi életfeltételeit jellemző adatokra. A burzsoa mezőgazdasági statisztika, a megkülönböztetés nélküli „átlagok” alkalmazásával minden módon ellepezi a dolgozó parasztság anyagi romlásának, az elszegényedés és a nyomor fokozódásának folyamatait, amelyek a burzsoa mezőgazdaságot jellemzik és amelyek rendkívüli módon fokozódtak a háború utáni években. Azonban minden hamisítási csel fogás és mesterkedés ellenére, a kapitalizmus tudós apologetikusainak nem sikerül elleplezniük azt a kétségtelen tényt, hogy a kapitalista országok mezőgazdaságának hanyatlási folyamata, amelyet a kapitalista rendszer általános válságának időszaka tárt fel, nemcsak hogy nem enyhült a második világháború után, hanem jelentősen kiéleződött. Ezt bizonyítja a kapitalista országok fontosabb mezőgazdasági ágai háború utáni termelési dinamikájának elemzése.

Majdnem valamennyi kapitalista ország hivatalos statisztikájában a mezőgazdasági termelésnek a háború utáni években elért színvonalát rendszerint a háború előtti öt évre (1935—1939, vagy 1934—1938) vonatkozó átlagos adatokkal hasonlítják össze. Azonban számos országban ezekben az években a termelés színvonala alacsonyabb volt, mint az ezt az ötéves időszakot megelőző években, sőt, még azoknál az éveknél is alacsonyabb volt, amelyek az első világháborút megelőzték (1909—1913). Az 1934—1938. évekkel való összehasonlítás természetesen eltorzítja a háború utáni mezőgazdasági termelés dinamikájának tényleges képét és számos országban a mezőgazdaság növekedését mutatja. Azonban, ha a termelés *színvonalát*, különösen pedig ha a termelési színvonalnak néhány évtizedet *átfogó hosszabb időszak alatti növekedési ütemét* hasonlítjuk össze, világossá válik, hogy a valóságban nemcsak, hogy nem növekedett a termelés, hanem éppen ellenkezőleg, csökkent. A lakosság növekedését is tekintetbe véve az egy főre eső mezőgazdasági termelés számos kapitalista országban rendszeresen csökken.

Az USA-ban 1935—1939-ben a búzatermelés átlagosan 20,6 millió tonna volt az 1911—1915. évi 21,8 millió tonnával szemben. Az USA lakossága ez alatt az időszak alatt több mint 30%-kal növekedett. Franciaországban a búza-össztermelés 1935—1937-ben összesen 7,2 millió tonnát

* Vesznyik sztatyisztyiki, 1952, 1. sz., 63—75. old.

tett ki, míg az 1890-es években 9 millió tonna, az első világháború előtt pedig több mint 8 millió tonna volt. Az európai kapitalista országokban és Észak-Amerikában az árpa- és zabtermelés 1934—1938-ban az előző öt évhez viszonyítva csökkent.

Az USA mezőgazdasági termelésének általános indexe 1935—1938-ban 5%-kal alacsonyabb volt, mint 1929—1933-ban, sőt még az 1919—1923. évinél is alacsonyabb volt.

Számos országban az állatállomány a háború előtti években az előző évekhez (1925—1929) viszonyítva csökkent.

A burzsoa statisztika adatai azt mutatják, hogy még az USA-ban is — ahol a mezőgazdaság sokkal kedvezőbb körülmények között fejlődött, mint az európai országokban, ahol a monopóliumok óriási mértékben megszédtek magukat az első világháború alatt és ahol a nagygazdaságokban a két világháború közötti időszakban a földművelés technikai színvonalában bizonyos mértékű fejlődés volt tapasztalható — az egész mezőgazdaság igen lassan fejlődött.

*A farmok össztermelése fizikai terjedelmének indexe az USA-ban
1919 és 1930 között
(1935—1939 = 100)*

É v e k	A farmok össztermelése	Növénytermelés	Állattenyésztés
1919	96	95	97
1920	101	104	94
1921	91	89	96
1922	97	96	99
1923	98	96	101
1924	97	100	96
1925	99	99	99
1926	101	101	100
1927	100	99	101
1928	101	103	100
1929	101	100	101
1930	98	96	102
1931	105	106	103
1932	102	102	103
1933	95	92	104
1934	82	76	98
1935	97	97	95
1936	87	83	100
1937	107	110	99
1938	104	105	101
1939	105	105	105

A második világháborút megelőző húszéves időszak alatt, azaz 1920-tól 1939-ig az egész mezőgazdaság termelésének fizikai terjedelme az USA-ban nem egészen 4%-kal növekedett, ebből a növénytermelés 1%-kal, az állattenyésztés körülbelül 12%-kal. Tehát a mezőgazdasági termelés háború előtti színvonalára az USA-ban csak néhány százalékkal volt magasabb, mint az első világháború befejezése után. Ugyanebben az időben az USA lakossága 23%-kal növekedett.

Franciaországban a második világháború előtt (1938-ban) a gabona-növények termelése 5%-kal alacsonyabb volt, mint 1913-ban; a szarvasmarhaállomány csak 5%-kal, a sertésállomány csak 1,5%-kal volt több.

Olaszországban a mezőgazdasági termelés általános indexe 1934—1938-ban 1909-hez viszonyítva csupán 104% volt.

A mezőgazdasági termelés háború utáni dinamikájának az 1934—1938. évek alacsony színvonalával való összehasonlításánál alkalmazott burzsoa statisztikai módszer nem egyéb hamisítási módszernél, amelynek az a célja, hogy elleplezze a mezőgazdaság hanyatlásának és süllyedésének folyamatait a háború utáni időszakban.

A burzsoa statisztika gondosan leplezi azt a tényt, hogy a mezőgazdasági termelés általános színvonala a tőkés országokban rendkívül alacsony. A mezőgazdaság fejlődését a kapitalizmus mind jobban és jobban akadályozza. Az egész kapitalista világban egészben véve annyi élelmiszert termelnek, a polgári közgazdászok beismerése szerint is, ami csak ahhoz elég, hogy a lakosság ne éhezzen. Jóllehet csupán a nyugati félgömb országai annyi gabonát, zsírt és húst termelhetnek, ami elegendő lenne az egész Föld népessége szükségleteinek teljes kielégítésére. Több közgazdász számításai szerint még a jelenlegi vetésterületek terjedelme mellett is, a gépek és a modern agronómiai tudomány-eredményeinek minden téren való alkalmazásával (ami természetesen egyáltalán nem lehetséges a kapitalizmus feltételei között), annyi élelmiszer és mezőgazdasági nyersanyag termelhető, amennyi elegendő lenne ahhoz, hogy 8 milliárd embert jól lehessen vele táplálni és ruházni.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezési Bizottsága 1946-ban közzétette jelentését a világ élelmezési helyzetéről, amelyben elismeri, hogy az élelmiszerek termelésének háború utáni színvonala a kapitalista országokban még a legszerényebb „fiziológiai normák” alapján is az élelmiszer-szükségletnek csak a *felét* fedezte.

Az Élelmezési Bizottság közgazdászainak számításai a „megkülönböztetés nélküli átlagok” hibás módszerén épülnek fel. Tekintetbe kell venni, hogy az összes gyarmati és függő országokban, amelyekben a háború előtt nem kevesebb, mint 1,2—1,3 milliárd ember élt, a mezőgazdasági termelés színvonala oly alacsony volt, hogy nem biztosította még a falu és város dolgozóinak félig éhezést jelentő létét sem.

A falu és város dolgozó tömegeinek mind jobban fokozódó elnyomódása a kapitalizmus általános válságának időszakában igen szűk lehetőségeket szab a mezőgazdasági termelés növekedése számára, az időszakos gazdasági válságok éveiben pedig a mezőgazdasági termelés színvonalának abszolút csökkenését okozza. Azonban ezeken az okokon kívül a mezőgazdaság állandóan fokozódó elmaradására hatással vannak azok az okok is, amelyek a mezőgazdaság különleges társadalmi felépítésével, főként a föld magántulajdonával, a hatalmas számú kicsiny és mégkisebb gazdaságokkal vannak összefüggésben.

*

A második világháború különbözőképpen tükröződött vissza a kapitalista országok mezőgazdaságán. A háború az európai kontinens háborúban résztvevő kapitalista országaiban, valamint Japánban, Burmában, Indonéziában és a Csendes-óceán medencéjének egyéb országaiban a mezőgazdaság erős hanyatlását és egyenes tönkremenését okozta.

A mezőgazdasági termelést csak az Amerikai Egyesült Államok és

Kanada növelték. Azonban ez a növekedés viszonylag nem volt jelentős, rövid ideig tartott, és távolról sem fedezte a termelésnek az európai és egyéb kapitalista országokban beállott csökkenését.

A háborútáni első évben (1946-ban) a búza és rozs össztermelése az összes európai országokban (Anglia kivételével) jelentősen alacsonyabb volt, mint 1934—1938-ban. Az 1934—1938. évek 42,3 millió tonnás búzatermés átlaga helyett 33,3 millió tonnát, azaz 21 %-kal kevesebbet termeltek. 1947-ben az európai kapitalista országok búzatermelése az 1934—1938. évek átlagának 58 %-a volt. A búzatermelés csökkenése Franciaországban volt a legnagyobb mértékű, ahol 1947-ben az 1934—1938. évek átlagának csupán 40 %-át takarították be. Olaszországban a búzatermés csökkenése 34 % volt. A háborút megelőző öt évben elért *legmagasabb* színvonalal, azaz 1938-cal összehasonlítva a kapitalista Európa gabonatermelésének csökkenése 1946-ban és 1947-ben még nagyobb arányú volt.

A nyugateurópai országok gabonatermelésének csökkenését főként az váltotta ki, hogy az USA-ból és Kanadából az európai országokba irányuló gabonaexport fokozódott. Az amerikai monopolisták a háború befejezése után még jobban fokozták terjeszkedésüket az európai tőkés országokban és rátértek a „Marshall-terv” segítségével ezeknek az országoknak a közvetlen leigázására.

1947-től kezdődően és valamennyi későbbi évben az európai kapitalista országok gazdasága és így ezeknek az országoknak mezőgazdasága is saját magán érezte a leigázó „Marshall-terv” nyomasztó hatását. Az amerikai imperialisták azzal, hogy az európai kapitalista országokat a „Marshall-terv” járszalagjára vonták, ezeknek az országoknak mezőgazdaságát olyan hanyatlásba rántották, amilyet ezek az országok kapitalista fejlődésük egész története során még sohasem éltek át.

1950-ben a búzatermés, a kedvező időjárási viszonyok ellenére, a marshallizált országokban 2 %-kal alacsonyabb volt az 1934—1938. évek átlagánál és közel 15 %-kal alacsonyabb ezen öt év legjobb évének termelésénél. 1951-ben megközelítő becslési adatok alapján a búzatermés még az 1950. évi termésnél is alacsonyabb. Így például Franciaországban az 1951. évi termést 7,2 millió tonnára becsülik, szemben az 1950. évi 7,7 millió tonnás termékkel, Olaszországban 6,7 millió, 7,6 millióval szemben. Angliában a búza vetése 1951-ben 13 %-kal, a termés pedig 17 %-kal csökkent. Csökkent a búzatermés Nyugat-Németországban, Hollandiában és más országokban is. Igen nagy mértékben csökkent a búzatermés Franco-Spanyolországban is.

A Titó-klikk az amerikai monopóliumoknak rabszolgaságába eladott Jugoszláviát teljes pusztulásba vitte és ennek az országnak mezőgazdasága is a fokozódó hanyatlás képét mutatja. 1950-ben Jugoszláviában 22 %-kal kevesebb búzát termeltek, mint a háborút megelőző öt év átlagában, a kukoricatermés pedig 4,5 millió tonnáról 2,5 millió tonnára csökkent.

Csökken az állattenyésztési termékek termelése is. A európai marshallizált országokban a hústermelés az 1934—1938. évek átlagos színvonalához viszonyítva 1949-ben 79 % és 1950-ben 87 % volt. A vajtermelés 1949-ben 14 %-kal, a tojásé 9 %-kal volt alacsonyabb, mint a háború előtt.

Az amerikai monopóliumok megfojtják Európa mezőgazdaságát. Ezt legvilágosabban Európa legnagyobb marshallizált országainak példáján — Franciaország, Olaszország, valamint Nyugat-Németország példáján — figyelhetjük meg.

Franciaországban az évi átlagos búzatermés a háború utáni öt év alatt 6,8 millió tonna volt a második világháború előtti 8,8 millió tonnával szemben.

A mezőgazdasági termelés általános csökkenése mellett a kapitalista gazdaságok erősödtek. A termelés csökkenése a kisparaszti gazdaságok rovására ment végbe.

Nem kevésbé meglepő képet látunk Olaszországban sem. Itt már az első és második világháború között igen világosan megmutatóztak a mezőgazdaság degradálódásának folyamatai. A mezőgazdaság általános termelési indexe Olaszországban 1924—1928-ban 1909-hez viszonyítva — 96 volt, 1909-et 100-nak véve. 1934—1938-ban ez az index 104 volt és a háború utáni években nem emelkedett fel a háború előtti színvonalig. Az 1948-ra vonatkozó legutolsó adatok szerint ez az index 1909-hez viszonyítva csak 90 volt, a lakosságnak 40 év alatti 36%-os növekedése mellett.

Olaszország gabonanövénytermelése 1949-ben, annak ellenére, hogy az előző évekhez viszonyítva bizonyos mértékben növekedett, 13%-kal alacsonyabb volt, mint a háború előtti négy év átlaga. Sem a vetésterület, sem pedig a termés mindmáig nem érte el a háború előtti színvonalat. A legnagyobb mértékben az exportnövények termelése csökkent: a gyümölcsöké és citromféléké 30%-kal, a boré 39%-kal, az olívaolajé 22%-kal. A termelés csökkenése állapítható meg az állat- és szárnyastenyésztés terén is. A hústermelés 1948—1949-ben a háború előtti termelés 88%-a volt.

Olaszország, amely a háború előtti években majdnem teljesen kielégítette búzaszükségletét a belső termeléssel, 1948-ban és 1949-ben több mint 4 millió tonna búzát és lisztet vitt be, ebből több mint 3 millió tonnát az USA-ból.

A kizsákmányolás kapitalizmus előtti formáinak maradványai ennek az országnak mezőgazdaságában tovább uralkodnak. 8 millió hektár megművelt földből 6 millió hektárt a feles és részes gazdálkodás jobbágyi feltételei között művelnek meg. Hatalmas agrártúlnépesedés és százezernyi földnélküli paraszt mellett, nagy, teljesen kihasználatlan földterületek vannak. Az amerikai monopolisták járszalagján vezetett de Gasperi-kormány minden eszközzel akadályozza az agrárreform megvalósítását. A földmunkások és parasztok erre sztrájkokkal, a parlagon heverő földek elfoglalásáért folytatott harccal válaszolnak.

A „Marshall-terv” rendkívül pusztító hatása megmutatkozik Nyugat-Németország mezőgazdaságán is. Az 1949—1950. évek általános mezőgazdasági indexe a német földbanc beszámolójának adatai szerint az 1934—1938. évek átlagos színvonalának 94%-a volt, ebből az élelmiszerek indexe 88%.

Adenauer, a bonni bábkormány élén álló amerikai lakáj, 1950-ben az egyik sajtókonferencián elismerte, hogy „kénytelenek vagyunk lenyelni a keserű pilulát és feláldozni a mezőgazdaságot a Marshall-tervnek”.

Nyugat-Németország vezetői az amerikai monopóliumok kedvéért korlátozzák országuk mezőgazdasági termelését. Így például 1950-ben, amikor az élelmiszernövények termelése jelentősen alacsonyabb volt az 1938. évi színvonalnál, a búzabehozatal 1724 ezer tonna volt, az 1936-ban Németországba importált 74 ezer tonnával szemben (az 1936-os határok között). Ennek megfelelően a cukorbehozatal 596 ezer tonna és 9,9 ezer tonna; a disznósíré 92 ezer és 32 ezer tonna volt. A háború előtti állatállományt, különösen a sertésállományt, még korántsem állították helyre. Az állatálló-

mány helyreállítását a takarmánygabona hiánya gátolja, amelynek termelését mesterségesen korlátozzák.

Az országon belül, Németország keleti és nyugati részei között létrejövő helyes árucseré mellett a búza-, cukor- és növényi olajbehozatal sokszorosan csökkenteni lehetne, mivel Kelet-Németország sok mezőgazdasági termékből felesleggel rendelkezik. A bonni főkolompások azonban mindjobban szűkítik a Német Demokratikus Köztársasággal folytatott kereskedelmet.

Nyugat-Németország gazdaságának remilitarizálása méginkább rosszabbítja a mezőgazdaság helyzetét, mivel a dolgozók által fizetett adók óriási arányú megnövekedése a mezőgazdasági termékek értékesítési feltételeinek további rosszabbodásához vezet; növekszenek a parasztság által fizetett adók is, ami csökkenti a gazdaságok jövedelmezőségét.

A fegyverkezési verseny, az agresszív háborúra való fokozott előkészület oda vezetett, hogy az európai kapitalista országok az utolsó két évben már nem tudtak annyi gabonát vásárolni, mint amennyit 1947—1948-ban vásároltak. A munkanélküliség növekedése, a munkabérek elleni támadás (a munkabérek befagyasztása, vagy egyenes csökkentése), az előrendű fogyasztási cikkek árának akadálytalan növekedése — a mezőgazdasági termékek keresletének csökkentéséhez vezettek.

A búzakivitel az USA-ban 1950-ben 6,4 millió tonna volt az 1949. évi 11,1 millió tonnával és az 1947. évi 13,1 millió tonnával szemben. Ez nem vezetett a nyugateurópai országok mezőgazdasági helyzetének megjavításához. 1950-ben és 1951-ben (előzetes becslések szerint) az élelmiszer- és takarmánynövények össztermelése Európában nem növekedett lényegesen, több országban pedig éppenséggel csökkent. A belső termelés növekedése a parasztgazdaságok legnagyobb részének nehéz helyzete következtében 1949—1950. években távolról sem fedezte a nyugateurópai országokba irányuló búza- és lisztkivitel csökkenését.

A parasztok által fizetett adók nagyarányú növekedése ellenére az import csökkenése szűkítette a műtrágyázás alkalmazásának, a gépvásárlásnak, a gazdaság megjavításának, a termelés kibővítésének lehetőségét. Az USA vezetői Nyugat-Európába gabona helyett főként katonai felszerelést szállítanak és nem az élelmiszervásárlásokat finanszírozzák, hanem a marshallizált országok katonai intézkedéseit. A nyugateurópai tőkés országok fegyverkezési versenye és gazdaságuk militarizálása fokozza a mezőgazdaság degenerálódásának folyamatát.

*

A háború ideje alatt az USA-ban a mezőgazdasági termelés bizonyos növekedése volt észlelhető. Ha az USA 1937—1939. évi mezőgazdasági termelését 100-nak vesszük, akkor a mezőgazdasági termelés 1940-ben 103, 1941-ben 106, 1942-ben 117, 1943-ban 114, 1944-ben 116, 1945-ben 117, 1946-ban 120 és 1947-ben 115 (az „Agricultural statistics“ 1948. évi adatai szerint). Ily módon a mezőgazdasági termelés átlagos növekedési százaléka ezekben az években évi 1,7% volt.

A termelésnek ez a csekély növekedése, amelyet a háború alatti és háborúutáni kereslet ideiglenes növekedésével kapcsolatos rohamos ár-emelkedés váltott ki, nem lehetett tartós, mivel nem kapcsolódott össze a belső fogyasztás növekedésével. A legtöbb fogyasztási cikknél az egy

főre eső fogyasztás az USA-ban csökkent, vagy legjobb esetben állandó maradt. Az 1948. évi „Agricultural statistics” adatai szerint az egy főre eső átlagos élelmiszer-gabona fogyasztás, amely 1942—1943-ban a hadsereg fogyasztása révén valamelyest növekedett, 1947-ben lecsökkent és 8%-kal alacsonyabb volt, mint 1938-ban.

A háborúutáni első években az USA mezőgazdasági termelésének viszonylag magas színvonalát (15—20%-kal nagyobb a három háborúelőtti évnél) a mezőgazdasági termékeknek a nyugateurópai és délkelet-ázsiai országokba irányuló hatalmas exportjával tartották fenn. 1948-ban azonban már ezeknek az országoknak behozatalában erős csökkenési tendencia volt észlelhető. Az amerikai monopóliumok urai, arra törekedvén, hogy megakadályozzák az európai kapitalista országok mezőgazdaságának helyreállítását, a kiuzsorázó „Marshall-terv” segítségével remélték fenntartani az USA mezőgazdasági termékei iránti fokozott keresletet és ezzel remélték elodázní az árak elkerülhetetlen esését és a termelés csökkenését. Azonban a „Marshall-terv” nem tudta elhárítani a termelésnek 1948-ban kezdődő csökkenését.

Tekintet nélkül a „Marshall-terv” exportprogramjával elért hatásra, lehetetlennek látszott elhárítani az USA fontosabb mezőgazdasági ágainak (köztük az exportágaknak) a hanyatlását.

Év	Búza millió bushelben	Kukorica millió bushelben	Zab millió bushelben
1946	1153	3250	1497
1947	1367	2384	1199
1948	1314	3682	1423
1949	1146	3378	1323
1950	1017	3131	1465
1951 (becslés)	990	3100	1393

Az összes fontosabb gabonafélék össztermelése 1947—1948-tól kezdődően állandóan csökken. Csökkennek a vetésterületek és a terméshozam, amit a hivatalos statisztika sem képes elleplezni. A kormány a vetésterületek „szabályozására” vonatkozó különleges intézkedéseket igyekszik alkalmazni. Azonban a mezőgazdaság „tervezésének” semilyen frumani kísérlete sem vezet a kívánt eredményhez.

A hanyatlás képét mutatja az amerikai gyapottermelés, amely a termelés értékét tekintve az USA földművelésében az első helyet foglalja el. Míg 1936 és 1940 között az átlagos évi gyapottermelés 13,5 millió bála volt, addig 1946 és 1950 között évi átlagban csak 11 millió bálát termeltek, 1950-ben pedig csak 9,9 millió bálát. A belső szükségleteket kielégítő gyapotfogyasztás az 1947. évi 2274 ezer tonnáról 1949-ben 1768 ezer tonnára csökkent.

Meg kell jegyezni, hogy 1950-ben az összes gyapottermelés az 1890—1895. évek színvonalára süllyedt és csaknem 50%-kal kevesebb volt, mint 1937-ben. A gyapottal bevetett terület jelenleg kevesebb, mint 50 évvel ezelőtt. Ezek az „eredményei” az amerikai földművelés egyik legfontosabb ágának.

A termelés csökkenése nemcsak az USA földművelési ágaira terjed ki, hanem állattenyésztésére is. A hústermelés 1949-ben 13%-kal volt alacsonyabb, mint 1944-ben és 4%-kal alacsonyabb, mint 1947-ben. A szarvasmarhaállomány (különösen a tehénállomány), a juh- és kecskeállomány 1950. január 1-én 1945-höz viszonyítva csökkent. A gyapottermelés 1950-ben jelentősen alacsonyabb volt, mint 1949-ben és a háborúelőtti években. Jelentősen csökkent a zsirtermelés is.

Az egész USA-ban a mezőgazdasági termelés fizikai terjedelme 1950-ben az 1945—1946. évekhez viszonyítva csökkent.

A nagy kapitalista farmok gépesítése fokozza a kisebb farmerek anyagi romlását, növeli a munkanélküli földmunkások számát a mezőgazdaságban, fokozza a farmokról a városba való menekülést. A farmer-lakosság száma az 1935. évi 31,8 millióról 1945-ben 25,6 millióra csökkent és az utóbbi években is tovább csökken. A farmok száma ez alatt az idő alatt egy millióval csökkent. Az USA mezőgazdaságának történetében — amely már a háborúelőtti időben kitűnt a kisfarmerek tönkremenésének nagy méreteivel — a dolgozó farmerek tömeges kiuzsorázása, földjeiknek és vagyosuknak a tőkés mágánások által történő kizsákmányolása még soha sem öltött olyan szörnyű méreteket, mint a háborúutáni években.

A militarizálódás hatalmas arányú fokozódása, a féktelen fegyverkezési verseny, az USA gazdaságának háborús vágányokra való átváltása egyáltalán nem idézi elő a mezőgazdasági termékek utáni kereslet fokozódását. Ezt a készletek növekedésére vonatkozó adatok bizonyítják. Az 1950—1951. évi búzaössztermelés erős csökkenése ellenére a búzakészletek nem csökkennek. 1949. július 1-én a záró búzakészlet az USA-ban 8382 ezer tonna, 1950. július 1-én 11 512 ezer tonna, és 1951. július 1-én 10 750 ezer tonna volt. A gyapotkészletek 1948. június 30-tól 1950. június 30-ig több mint kétszeresükre növekedtek és csak a termelés 1950. évi katasztrofális csökkenése következtében csökkentek 1951. július 1-re. A mezőgazdasági termékek árának magas színvonalon tartása céljából hozott intézkedések ellenére a farmergazdaságok tiszta jövedelme 1949-ben az 1948. évi jövedelemmel összehasonlítva 17%-kal, az 1947. évivel összehasonlítva pedig 15%-kal csökkent.

A Földművelésügyi Minisztérium adatai szerint 1950-ben a farmerek tiszta jövedelme 1949-hez viszonyítva 8%-kal csökkent és az egész háború utáni időszak alatt a legalacsonyabb volt. Az USA szenátusa mellett működő mezőgazdasági bizottság tanúsága szerint „1950-ben a farmerek tiszta jövedelmén csak kétharmadát lehetne megvásárolni annak az árumennyiségnek, amelyet 1945-ben lehetett vásárolni”. A farmerek jövedelmének ilyen hatalmas arányú csökkenése a kis- és középfarmerek termelése fizikai terjedelmének csökkenésével és az 1949. évi, valamint az 1950. év első felében történt árcsökkenéssel magyarázható.

A farmergazdaságok pusztulási folyamata a háborúutáni években fokozódott. Ez a folyamat a farmok számának 1945-től 1950-ig további egy millióval való csökkenésében jutott kifejezésre. Az összes farmok közül 5,5 milliót, a farmoknak kb. 80%-át, számíthatjuk jövedelmezőségük szerint a kis- és középfarmokhoz. Ezek a farmok az összjövedelemnek csak egyharmadát kapják, és ebből a 38%-ot kitevő legkisebb farmok csak a jövedelem 5,8%-át kapják. Ugyanekkor az 5%-ot kitevő legnagyobb farmok az összes farmok jövedelmének 36%-át kapják.

A burzsoa statisztika azt állítja, hogy a jövedelmezőség csökkenése az összes farmereket sújtotta. Ez azonban tudatos hazugság, mivel a nagytőkés farmok, a „felső” 5%, növelte jövedelmét, a 80%-nyi kis- és közép-farmerek pedig viselik a trumani fegyverkezési verseny politikájának minden súlyát. A helyzet az, hogy a dolgozó farmerek nem nyertek az 1941—1948. évek áremelkedésén, mivel ugyanakkor felemelték a farmerek által vásárolt iparcikkek árait; 1947-től 1949-ig a farmer-eladási árak és a vásárlási árak aránya a farmerárak rovására 15%-kal romlott. Ez a viszony 1950-ben tovább romlott. Ezenkívül az áremelkedésből a termékeket a farmerektől felvásárló monopóliumok húztak hasznot. Így például 1949-ben 1946-hoz viszonyítva a farmer-eladási ár és az üzletek kiskereskedelmi ára közötti különbség az élelmiszer-monopóliumok javára 40%-kal növekedett.

A hivatalos árinde克斯 nem fejezi ki a farmerárak tényleges indexét; ezek az árak a dolgozó farmerek számára sokkal alacsonyabbak, mint a nagyrészt az élelmiszer-monopóliumokhoz tartozó tőkés farmok számára. 1951-ben, felhasználva az országban felszított háborús hisztériát, az élelmiszer-monopóliumok a kiskereskedelmi árak újabb emelését érték el, míg a farmerárak csak jelentéktelen mértékben emelkedtek. A monopóliumok hatalmas hasznot húzva leplezetlenül fosztogatják mind a farmereket, mind a fogyasztókat. A tejmonopóliumok eladási árai Washingtonban az átlagos farmer-eladási árnál háromszorta, Chicagóban pedig 5,5-ször magasabbak voltak.

A kiskereskedelmi árak növekedése a létfontosságú szükségleti cikkek fogyasztásának további csökkenéséhez vezetett. Az egy főre eső kenyérfogyasztás az USA-ban 1950-ben 1936-hoz viszonyítva csökkent, emellett a kenyér minősége is romlott. A tejfogyasztás számos államban szintén csökkent, a hús, hústermékek és különösen a zsír fogyasztása mindentűt kisebb lett.

A magas és állandóan emelkedő monopóliárak politikája oda vezetett, hogy a monopóliumok egyre növekvő hasznot húznak az árutermelés fizikai terjedelmének növekedése nélkül, sőt ennek csökkenése mellett.¹ A monopóliumok nyereségeinek növekedése a termelés csökkenése mellett — az egyik legvilágosabb jele a tőkés gazdasági rend végelgyengülésének és rothadásának. Az USA monopolistái az országon belül az árak magas színvonalon tartása mellett, a többi országok gazdasági leigázása céljából számos esetben viszonylag alacsony exportárakat szabnak meg. Ennek következtében mesterségesen fenntartják az export magas színvonalát és akadályozzák az USA-tól függő országokban a mezőgazdaságnak, valamint a mezőgazdasággal kapcsolatos iparágaknak a helyreállítását.

Ugyanakkor az élelmiszermonopóliumok a magas belpiaci árak fenntartása céljából 1948—1950. években nagytömegű mezőgazdasági terméket semmisítettek meg. Így például 1948-ban és 1949-ben 500 millió dollár értékű burgonyát semmisítettek meg, 1950-ben megsemmisítettek 20 millió dollár értékű tejet. A burzsoa statisztika gondosan leplezi az árutömegek megsemmisítésének tényeit.² A hivatalos statisztikai tájékoztatók nem közlik ezeket az adatokat. Azonban egyes tények mégis átszűrődnek a sajtón. Az áruk tömeges megsemmisítése a város és falu dolgozó tömegeinek nyomora és insége mellett — egyike azoknak a felháborító bűnöknek, amelyek a kapitalista rendszert pusztulásra ítélik. „El kell ismerni — mutat

¹ Például az összhústermékek csökkenése mellett a „húskirályok” (Swift, Armour, stb.) jövedelme 1950 júliusától 1951 júliusáig 62%-kal növekedett.

rá Sztálin elvtárs ², hogy az a gazdasági rendszer, amely nem tudja, hogy mit csináljon termelési „feleslegeivel” és kénytelen elégetni azokat, holott a tömegek nyomorognak, munka nélkül vannak, éheznek és tönkremennek, — az ilyen rendszer maga mondja ki saját halálos ítéletét.“²

Az amerikai monopolisták azért töreksenek a termelés csökkentésére, hogy a termelést a csökkenő kereslethez alkalmazzák, elsősorban a kisgazdaságoknak, mint a mezőgazdasági termékek termelőinek kiküszöbölése és teljes megsemmisítése útján. A Gyáriparosok Nemzeti Egyesülete közzétette beszámolóját, amelyben azt javasolja, hogy szüntessék meg az összes farmergazdaságoknak legalább a felét azzal az ürüggyel, hogy azok „nem gazdaságosak”. Az USA elnöke mellett működő bizottság ugyancsak azt javasolja, hogy „zárják be” a farmergazdaságoknak legalább a felét és a farmok tulajdonosainak azt javasolják, hogy „keressenek maguknak más foglalkozást”, más szóval, növeljék a munkanélküliek számát.

A vetésterületek és a mezőgazdasági termelés csökkenése, különösen az 1949—1950. években, a készletek növekedése, a farmerárak már megindult esése (a kiskereskedelmi árak emelkedése mellett), a termékek egyes megsemmisítése, a farmerek eladósodásának és a kisfarmergazdaságok pusztulásának fokozódása — ime, ezek azok a tények, amelyeket az USA hivatalos mezőgazdasági statisztikája erősít meg. Az USA mezőgazdasági termelésének csökkenését nem tudja feltartóztatni még a koreai kaland és a háborús hisztéria felszítása sem.

Az USA mezőgazdasági helyzetének jellemző vonása a jelenlegi fejlődési szakaszban a termelés csökkentése és a készletek növekedése, magas árszínvonal és ezeknek az áraknak viszonylag enyhe csökkenése mellett. Míg az előző gazdasági válság két éve alatt (azaz 1931 és 1932 között) a farmerárak általános indexe 56%-kal csökkent 1929-hez viszonyítva, addig 1949-ben az árindex 1948-cal (a legmagasabb színvonallal) összehasonlítva 13%-kal csökkent, a maximális csökkenés pedig 1950 elején 1948-hoz viszonyítva 18% volt. Mivel ez alatt az idő alatt a kiskereskedelmi árak még növekedtek, az árkülönbözetből eredő nyereséget az élelmiszermonopóliumok s a farmerek és a fogyasztók között álló nagy kereskedelmi társaságok vágták zsebre. 1950 második felében a háborús inflációs konjunktúra hatására a farmerárak árai bizonyos mértékben emelkedtek. Ennek ellenére a farmerek jövedelmei csökkentek, ami azt bizonyítja, hogy a termelés fizikai terjedelme összezsugorodott. 1951-ben a farmerek által vásárolt áruk árai az egész évben emelkedtek. Ugyanakkor a farmerek által eladott áruk árai az év végén alacsonyabbak voltak az év elején elért maximális színvonalnál. 1951 októberben majdnem 6%-kal alacsonyabb volt ezeknek az áraknak az indexe, mint 1951 márciusában.

*

A délamerikai kontinens országainak mezőgazdasága a fokozódó hanyatlás képét mutatja. Brazília, Bolívia, Paraguay, Uruguay és a Karáibi-tenger övezetébe tartozó kisebb országok, amelyeket az imperialisták rendkívül szűk körre specializált, monokulturális termelésű kiegészítő agrárnyersanyagforrásokká változtattak, teljesen az éldsdi és rabló ültetvénygazdálkodást folytató amerikai monopoliumok uralma alá kerültek. Ez a gazdálkodás elpusztítja ezeknek az országoknak a termelőerőit, a lakosság éhen-

² Sztálin Művei. 12. kötet, 323. old., oroszul, és u. a., Szikra, Budapest, 1950, 12. kötet, 346. old.

halás, járványos megbetegedések és elemi csapások okozta tömeges pusztulásához vezet.

A burzsoáziának nem érdeke az, hogy a mezőgazdasági termékek és nyersanyagok fogyasztására vonatkozólag statisztikát vezessen, mert az éhségstatisztika lenne. Hess és Afron beismerése szerint, akik igen sok Latin-Amerikára vonatkozó okiratot és statisztikai adatot megvizsgáltak, e kontinens lakosságának kétharmada a teljes éhség okozta kimerültség állapotában van; a lakosság kétharmada félféudális rabságban él.

A háború utáni években az argentinai földművelés legfontosabb mezőgazdasági terményeinek, a búzának és kukoricának, termelését csökkentették. Az állami statisztika hivatalos adatai szerint a búza össztermelés, amely 1934—1938. években átlagosan 6,6 tonna volt, 1950-ben 5,5 millió tonnára csökkent.

A talaj rabló módon való kizsákmányolása a monokultúra útján többmillió hektárnyi, régebben jóltermő föld pusztulásához vezetett. Mind gyakoribbakká váltak a katasztrofálisan rossz termések. A legutolsó tizenöt év alatt az átlagos terméshozam állandóan csökkent. A vetésterületek is csökkennek. Míg 1940-ben a gabona vetésterülete és a lenmag vetésterülete Argentínában 19,0 millió hektár volt, addig 1949-ben csak 7,9 millió hektárt tett ki.

Az argentin mezőgazdaság nehéz helyzetét főként az okozta, hogy az USA a „Marshall-terv” segítségével monopolizálta az európai piacokat és megfosztotta Argentínát attól, hogy eladhassa mezőgazdasági termékeit.

Ausztráliában a búzatermés az 1947. évi 6,7 millió tonnával szemben 1950-ben 5,5 millió tonnára csökkent.

A húst exportáló országokban — Argentínában, Ausztráliában és Új-Zeelandban — az állatállomány, a hústermelés és az állati zsírok termelése a háborúutáni években nem mutat növekedési tendenciát, annak ellenére, hogy az európai állattenyésztés állapota rossz. Ez a helyzet azzal magyarázható, hogy az európai országokba irányuló húsexport, ezen országok belső termelésének csökkenése ellenére, szintén összezsugorodott. Míg a háború előtti években Európa átlagosan 1,8 millió tonna húst importált évente, addig 1948—1949-ben az évi húsbehozatal csak 1,4 millió tonna, az állati zsírok behozatala pedig ennek megfelelően 1,7 millió, illetve 1,1 millió tonna volt évente.

*

Rendkívül nehéz helyzetben van az ázsiai gyarmati és függő országok mezőgazdasága.

Az angolok indiai és pakisztáni uralmá következtében ezeknek az országoknak mezőgazdasága már a háború előtti években fokozatosan leromlott.

India és Pakisztán mezőgazdaságának degradációját világosan mutatja a vetésterületek és a gyapottermelés csökkenése. A háború előtt a gyapot vetésterülete Indiában és Pakisztánban 8—10 millió hektár volt, az össztermelés pedig körülbelül 1 millió tonna. A háború után India és Pakisztán gyapottermelése csökkent. 1947—1948-ban a gyapottal bevetett terület 5,7 millió hektár, 1948—1949-ben pedig 5,6 millió hektár volt, ennek megfelelően a rost-termelés 762 és 610 ezer tonna volt.

Az elmaradott, primitív, adókkal és mindenféle illetékekkel sújtott, az angol ültetvényesek, helybeli hercegek és nagybirtokosok, valamint a rabló

monopóliumok által kegyetlenül kizsákmányolt indiai parasztság teljesen tehetetlen a természeti csapásokkal szemben. Az angol monopolisták rablógazdálkodásukkal elpusztították a régóta fennálló öntözési rendszereket, tönkretették a mezőgazdaságot. Egyes kerületekben az árvíz, máshol a szárazság hatalmas területeken pusztítja el a vetéseket.

A „Corn Traid News” című újság közli, hogy az indiai éhínség megakadályozására 1951-ben 6 millió tonna kenyérgabonát kellett behozni. A valutanehezségek miatt azonban a kormány csak 3,7 millió tonnát volt hajlandó behozni. A parasztok, földmunkások és munkanélküliek milliói halnak éhen.

A holland imperializmus gyarmati háborúja Indonézia népei ellen és az USA monopóliumainak kényszere hatalmas károkat okoznak a mezőgazdaságnak és töménytelen szenvedést okoznak Indonézia dolgozóinak. A mezőgazdasági termelés jelentős csökkenése az országban éhséghez és az eddig is szegényes táplálkozás csökkenéséhez vezetett. A holland, amerikai és angol ültetvényesek, akik többmillió hektár kitűnő földet vettek el a parasztoktól gumi-, kopra-, tea-, mustár- és egyéb exportnövény-ültetvények számára, lerombolták Indonézia mezőgazdaságának történelmileg kialakult jellegét és számos élelmiszertermény, többek között rizs importálójává változtatták. A rizstermelés állandóan tovább csökken.

Míg 1934—1938-ban Jávában és Madurában az átlagos rizstermelés 6,1 millió tonna volt, addig 1945—1948-ban 4,9 millió tonnára csökkent. Az élelmiszertermények termelése még a legnyomorúságosabb szükségleteket sem fedezi. Ugyanakkor, amikor néhány ültetvényes többmillió hektár földdel rendelkezik, 7 millió parasztgazdaságnak csak 6,4 millió hektár vetésterülete van, azaz egy gazdaságra 0,66 hektár föld jut. Indonézia mérhetetlen természeti gazdagságát az imperialisták rabolják ki. Az ültetvényes gazdálkodás rabló módon folyik és szó szerint a rabok millióinak csontjain épül. A földmunkások szörnyű kizsákmányolása, a munkabér nyomorúságos színvonala a világon a leghosszabb munkanap mellett (16—18 óra) Indonézia ültetvényein, valamint a többi gyarmatokon és félgyarmatokon, — Thaiföldön, Malayában, az afrikai kontinens országáiban — a munkások tömeges kihalásához vezet.

A gyarmati országok mezőgazdaságának pusztulása — amely együtt jár azzal, hogy az éhség és kíméletlen kizsákmányolás következtében az emberek milliói pusztulnak el, — a kapitalizmus egyik legnagyobb bűne.

*

A kapitalista országok mezőgazdaságának hanyatlásával, a tömeges elnyomorodással, a rossz táplálkozás fokozódásával, a kapitalista országok dolgozóinak nyomorával ellentétben a Szovjetunió mezőgazdasága és egész gazdasági élete szüntelenül és gyorsan fejlődik, hatalmas méretekben emelkedik a dolgozók életszínvonala. A mezőgazdaság háború előtti színvonalát messze maguk mögött hagyták. A Szovjetunió valóra váltja a nagyszerű sztálini természetátalakítási tervet, hatalmas arányú békés építést hajt végre, gyors ütemben valósítja meg a kommunizmus nagy építkezéseit, mind eredményesebben oldja meg a szükségleti cikkek bőségének megteremtését.

A népi demokratikus országok, a Szovjetunió tapasztalatait felhasználva és önzetlen segítségére támaszkodva, haladnak a szocializmus útján

és állandóan gyorsuló ütemben fejlesztik gazdaságukat, biztosítva a dolgozó tömegek anyagi és kulturális színvonalának gyors emelkedését.

A burzsoázia és tudós lakájai, minden hamisítási és csalási módszerük ellenére, nem képesek a széles dolgozó tömegek előtt elleplezni a kapitalista és szocialista gazdasági rendszer között fennálló mély ellentétet. A kapitalista országok dolgozó parasztsága mindinkább meggyőződik arról, hogy csak a kapitalista rabszolgaság megszüntetése hozza meg a válságoktól, a növekvő nyomortól és hanyatlástól, az imperialista háborúktól való szabadulást, amelyekre a kapitalizmus kárhóztatja a népeket, az a kapitalizmus, amely a legszörnyesebb gonosztettekkel igyekszik elodáztatni elkerülhetetlen pusztulását. A munkásosztály és harcossapata — a kommunista pártok — vezetésével mind szélesebb paraszttömegek kelnek fel a kapitalista rabszolgarendszer elleni harcra.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA“

című sorozat huszonkettedik számaként

megjelent

I. V. KOCSETOV

VASÚTI STATISZTIKA

című műve

Kocsetov tankönyve öt alapvető részben tárgyalja: a szállítások statisztikáját, az üzemi statisztikát, a munkaügyi és munkabérstatisztikát, az állóalapok és műszaki felszereltség statisztikáját és a vasúti statisztikai elemző munkát.

E részekben belül behatóan foglalkozik az áru- és személyszállításra vonatkozó adatok számbavételi és feldolgozási módszereivel, a mozdonyok és vasúti kocsik állományára, állapotára, munkájára és kihasználásának mértékére vonatkozó adatok számbavételével és feldolgozásával, a vasúti szállítás önköltségének elemzésével, stb., stb.

A könyv három mellékletet is tartalmaz: az állóalapok 1940. évi leltározásánál használt nomenklaturát, a pálya műszaki állapotára vonatkozó beszámolójelentés vázlatát és a legfontosabb vasúti okmányok mintáit.

Kocsetov „Vasúti statisztiká“-ja nélkülözhetetlen segédkönyve a vasúti szállítás vezetőinek és a többi vasúti dolgozóknak, különösen a számviteli, statisztikai osztályok dolgozóinak és a tervezőknek.

Ára: füzve 33,50 Ft — kötve 39,— Ft

Kapható

**AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN**

A TERVTELJESÍTÉS ELEMZÉSE EGY FELVÁSÁRLÓ KERESKEDELMI VÁLLALATNÁL

Népgazdaságunkban a felvásárló kereskedelem igen fontos feladatot lát el. A falun begyűjti a mezőgazdasági terményeket és termékeket, s ezzel kielégíti a lakosság élelmiszerszükségletben jelentkező igényeit, ellátja az ipart mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal, biztosítja a mezőgazdasági termékek kiviteli alapját, cserébe a szocializmus építéséhez szükséges gépekért és egyéb eszközökért.

A felvásárló kereskedelem munkája ezért sokrétű, tervteljesítése igen nagy felkészültséget, alapos gazdasági és politikai munkát követel meg. A begyűjtés rendszerével, a termeltetési szerződések alkalmazásával, tervszerűen befolyásolja a mezőgazdaságban a kisárutermelést, s megteremti, mind a termelési, mind pedig az áruforgalmi kapcsolatot a város és a falu között.

A felvásárló kereskedelmi vállalat munkájának irányításában fontos szerepet játszik a tervteljesítés állandó, rendszeres ellenőrzése. A tervteljesítés elemzése nemcsak a vállalat munkáját tárja fel, hanem a begyűjtés különleges jellegénél fogva egy-egy területen tájékoztatást ad a mezőgazdasági termelés színvonaláról, a falun a szocializmus építésének előrehaladásáról, a dolgozó parasztság kötelezettségeinek teljesítéséről a nép államával szemben, és sok esetben felszínre hozza a falusi osztályharc egy-egy fontos mozzanatát. A begyűjtési terv teljesítésének elemzése tehát, a vállalat munkáján kívül feltárja a falun végzett politikai munka egyes eredményeit is. Az értékesítési tervteljesítés elemzése viszont rámutat egy-egy terület áruellátására, a lakosság fogyasztására, s ezen keresztül a dolgozók életszínvonalának növekedésére is.

A tervteljesítés elemzésének a felvásárló kereskedelmi vállalat munkájában természetesen elsősorban a vállalat irányításában, van nagy jelentősége. A begyűjtési időszak a mezőgazdasági termények és termékek tulajdonosságánál fogva (ídenyszerűség), vagy más egyéb okok miatt rendszerint időhöz kötött, igen szűkreszabott. Ezért feltétlenül szükséges a tervteljesítés menetközbeni, operatív ellenőrzése, hogy az esetlegesen mutatkozó hiányszágokat azonnal fel lehessen számolni gyors intézkedésekkel. Ezért még fokozottabban, mint a népgazdaság egyéb területein, a felvásárló kereskedelemben menetközben rendszeresen elemezni kell a tervteljesítést. Az operatív elemzésnek ez a módszere természetesen nem egyöntetű a felvásárló kereskedelem minden ágazatában. Egyes területeken naponként, más területeken öt vagy tíz naponként kerül csak sor erre - attól függően, hogy a felvásárló kereskedelem milyen ágazatáról van szó.

A tervteljesítés elemzése a felvásárló kereskedelmi vállalatnál tehát két irányban történik:

1. A tervteljesítés operatív ellenőrzése.
2. A tervbeszámoló elemzése.

A tervteljesítés operatív ellenőrzése és elemzése az operatív számvitelre támaszkodik és annak anyagát használja fel — mégpedig a napi és az öt- vagy tíznapos jelentéseket. A tervteljesítés naponkénti elemzése a rövid — de a tervteljesítés összes fontosabb szempontjaira kitérő — igazgatói jelentések útján történik, amelyet a vállalat statisztikusa készít a vállalat igazgatója részére.

A tervteljesítés napi elemzése (igazgatói napijelentés) a következő fontosabb szempontokat tartalmazza:

- a) a napi begyűjtést a fontosabb cikkekben;
- b) az összes begyűjtést a begyűjtési időny kezdete óta (vagy a tervidőszak kezdete óta);
- c) a begyűjtési terv teljesítésének állását;
- d) a vállalat felvásárlótelepeinek (kirendeltségeinek) tervteljesítését;
- e) a vállalat munkaerőlétszámának alakulását.

Ezenkívül az igazgatói napijelentés kiterjedhet a terv teljesítésének még néhány olyan fontos mutatószámára, amely a vállalat irányítását elősegíti, s alapját képezheti az azonnali operatív intézkedéseknek.

A tervteljesítés napi elemzése mellett igen nagy jelentősége van a még mindig operatív jelleggel bíró öt- vagy tíznapos jelentéseknek. Ezeket a jelentéseket a vállalat statisztikusa, hasonlóan a napi igazgatói jelentésekhez, feldolgozza s elvégzi az elemzés munkáját.

A tervteljesítés öt- vagy tíznapos elemzése során a következőkre térnek ki:

- a) a begyűjtési terv öt- vagy tíznapos ütemének teljesítésére;
- b) a beszolgáltatási terv teljesítésére;
- c) a termeltetési szerződések alapján felvásárolt áruk tervének teljesítésére;
- d) a begyűjtési terv teljesítésére termelőszektorok szerint;
- e) a begyűjtési terv teljesítésére egyes fontosabb területi megoszlásban (felvásárlótelepek, járások, egyes fontosabb községek szerint);
- f) az értékesítési terv teljesítésére az értékesítés fontosabb irányai szerint;
- g) a felvásárlási átlagárak elemzésére;
- h) a munkaerőterv teljesítésére.

Az öt-, illetve a tíznapos elemzés a vállalat munkájának tehát már szélesebb területeire terjed ki. Felöleli mindazokat a fontosabb szempontokat, amelyeknek vizsgálata a tervteljesítés ellenőrzése szempontjából nélkülözhetetlen.

A vállalat munkáját teljes egészében a *havi és a negyedévi tervbeszámoló*, a tervek havi, illetve negyedévi elemzése tárja fel. A következőkben kivonatos formában egy felvásárló kereskedelmi vállalat havi tervteljesítésének elemzését közöljük. A közölt példa a tervbeszámolóban csak egyes, fontosabb részeit, különösen a begyűjtési terv teljesítésének elemzését emeli ki.

TERVBESZÁMOLO

1951 augusztus hónapról

A vállalat havi tervét általában teljesítette. Az elmúlt havi tervteljesítési beszámoló alapján megtett intézkedések jelentékeny mértékben megjavították a munkát. A vállalat a terv főbb mutatószámait az alábbiak szerint teljesítette:

A vállalat tervteljesítésének főbb mutatószámai 1951 augusztus hónapban

	Havi terv	Teljesítés	Teljesítés 1950. aug.	Tervtelj. %	Teljesítés az előző időszakhoz %
Zöldségfelvásárlás (mázsa) ...	43 000	46 100	37 000	107,1	124,6
Gyümölcsfelvásárlás (mázsa) .	20 000	17 200	18 000	86,0	95,6
Felvásárlás összesen (mázsa) .	63 000	63 300	55 000	100,5	115,2
Felvásárlás folyóáron (1 000 Ft)	4 550	4 390	4 020	96,5	109,3
Értékesítés folyóáron (1 000 Ft)	5 906	5 862	4 922	99,2	118,1
Bruttó árrés (%-ban)	23,9	24,5	23,6	—	—
Létszám (fő)	340	338	368	99,4	91,8
Munkabéralap (1 000 Ft)	240,4	244,5	255,0	101,8	95,8

A vállalat felvásárlási tervét globálisan tehát teljesítette, részleteiben azonban egyes cikkeknel túlteljesítés, másoknál lemaradás mutatkozik, amelyre a vonatkozó résznél térek ki.

I. FELVASARLAS

Zöldségfelvásárlás

A zöldségfelvásárlás tervét általában teljesítettük.

Eves, negyedévi tervteljesítés

Eves zöldségfelvásárlási tervünket a hó végéig 83,1%-ra, negyedéves tervünket pedig 81,6%-ra teljesítettük. Az év végéig még 33 900 mázsa, a negyedév végéig pedig 23 900 mázsa zöldséget kell felvásárolnunk.

Havi tervteljesítés

Havi zöldségfelvásárlási tervünket lényegileg augusztus 27-én teljesítettük, s mintegy 3100 mázsa zöldséget vásároltunk terven felül. Ha a hónap második felében nem mutatkozott volna lemaradás, akkor havi tervünket előbb, kb. augusztus 25-én teljesíthettük volna.

Egyes cikkekben a zöldségfelvásárlás augusztus havi tervét a következőképpen teljesítettük (mennyiségi egység: mázsa):

C i k k e k	Havi terv	Teljesítés	Tervteljesítés
Káposzta	10 000	12 000	120,0
Paradicsom	11 000	9 000	81,8
Uborka	8 000	10 000	125,0
Főzőtök	4 000	5 000	125,0
Zöldpaprika	5 000	6 000	120,0
Kelkáposzta	3 000	2 000	66,7
Kalarábé	2 000	2 100	105,0

Lemaradás mutatkozik két cikkből, mégpedig a paradicsomból és a kelkáposztából. A paradicsomnál mutatkozó lemaradás fő oka az érési idő eltolódása. Más évben augusztus 20. és 30. között a paradicsom zömmel beérik, az ideai viszonylag hűvös, csapadékos időjárás miatt a beérés eltolódott. Ebből a szempontból megvizsgált négy község közül az érintett időszakban háromban a paradicsom teljesen zöld volt, a megvizsgált 11 termelőszövetkezetből 7-ben volt teljesen zöld a paradicsom, ami alátámasztja az érési idő eltolódását.

A kelkáposztánál mutatkozó lemaradást megvizsgálva, megállapítottuk, hogy a termelési szerződéssel lekötött területeken az előiránnyal szemben kevesebbet vetettek be. A területkiesés mintegy 30 %-os, ami a lemaradás ütemének nagyjából megfelel.

A többi cikkeknel megállapítottuk, hogy a túlteljesítés egyrészt a tervezettnél lényegesen magasabb termésátlagok eredménye. A káposztánál a termésátlag 50 %-kal, az uborkánál 80 %-kal, a főzőtöknél közel 100 %-kal volt magasabb, mint amit terveztünk.

A felvásárlás napi üteme

A zöldségfelvásárlás ütemét tekintve, a hónap első fele lényegesen erősebb volt, mint a második fele (lásd 1. sz. melléklet). Az egész havi felvásárlás 65,5 %-át a hó első felében teljesítettük. A felvásárlás átlagos napi üteme ötnapos szakaszokban a következőképpen alakult:

Augusztus	1-től	5-ig	átlagos napi	2 140	mázsa	felvásárlás
„	6-től	10-ig	„	2 300	„	„
„	11-től	15-ig	„	2 560	„	„
„	16-től	20-ig	„	1 260	„	„
„	21-től	25-ig	„	1 125	„	„
„	26-től	30-ig	„	1 275	„	„

A felvásárlás az első három ötnapos szakaszban tehát emelkedő ütemű volt, utána visszaesett. A visszaesés egyrészt időnyerszerű okok következménye, azaz egyes fontosabb cikkek időnyere lefutóban volt, másrészt az egyik („B”) kirendeltségben mutatkozó helytelen munka a felvásárlás területén, amelyre már menetközben felfigyeltünk a napi jelentések alapján. A közbe lépés eredményeképpen a hónap utolsó ötnapos szakaszában, ha kismértékben is, a felvásárlás üteme újból emelkedett. A lemaradásban nem kis szere-

A zöldségbegyűjtést tervek teljesítése naponként

1. sz. melléklet

1951 augusztus hó

mennyiségi egység = mázsa

Terv

évi: 200.000

negyedévi: 130.000

havi: 43.000

Nap	Napl begyűjtés	A tervteljesítés ^o / _o -a		
		az évi	negyedévi	havi
		tervhez viszonyítva		
1.	1 800	60,9	47,5	4,2
2.	2 000	61,2	49,1	8,8
3.	2 200	63,0	50,8	13,9
4.	2 300	64,2	52,6	19,3
5.	2 400	65,4	54,3	24,9
6.	2 000	66,4	55,9	29,6
7.	—	—	—	—
8.	1 800	67,3	57,3	33,8
9.	2 500	68,5	59,3	39,6
10.	2 900	69,9	61,4	46,3
11.	3 000	71,5	63,8	53,3
12.	3 100	73,0	66,2	60,4
13.	2 200	74,1	67,8	65,6
14.	—	—	—	—
15.	2 000	75,1	69,3	70,2
16.	1 700	76,0	70,6	74,2
17.	1 500	76,7	71,8	77,7
18.	1 200	77,3	72,7	80,4
19.	1 100	77,9	73,6	83,0
20.	800	78,3	74,2	85,0
21.	—	—	—	—
22.	900	78,7	74,9	87,0
23.	1 000	79,2	75,6	89,3
24.	1 400	79,9	76,7	92,5
25.	1 200	80,5	77,6	95,3
26.	1 300	81,2	78,7	98,4
27.	1 000	81,7	79,5	100,8
28.	—	—	—	—
29.	1 300	82,3	80,5	103,7
30.	1 500	83,1	81,6	107,1

pet játszott az is, hogy a lökészerűen érkező zöldségféléknél értékesítési nehézségek voltak, s így a felvásárlást kisebb mértékben vissza kellett szorítanunk.

A zöldségfelvásárlás ötnapos ütemezése a következőképpen alakult:

I d ő s z a k	Ötnapos terv mázsa	Ötnapos teljesítés mázsa	Tervteljesítés % -a
Augusztus 1—5	9 500	10 700	112,8
„ 6—10	8 600	9 200	106,9
„ 11—15	8 300	10 300	124,1
„ 16—20	6 400	6 300	98,4
„ 21—25	4 700	4 500	95,8
„ 26—30	5 500	5 100	92,7

A hónap első felében általában tervtúlteljesítés mutatkozott, míg a hó második felében lemaradás, amely a hó végéig jelentékenyen növekedett. Ennek oka főként abban van, hogy a hó első felében az ütemen felüli felvásárlás értékesítési nehézségeket okozott. Ennek levezetése miatt a tervnél alacsonyabb mértékben kellett a hó második felében a felvásárlást ütemezni.

2. sz. melléklet

A zöldségbegyűjtés 1951 augusztus havi tervteljesítése
mennyiségi egység = mázsa

Sor- szám	Források	Tervteljesítés			Tervteljesítés % -a		
		az év	n. év	tárgy- hóban	az évi	n. évi	havi
		eleje óta			tervhez viszonyítva		
1.	Beszolgáltatás	14 000	9 100	4 000	70,0	70,0	107,4
2.	Szabad felvásárlás:						
	Termelteségi szerződéssel lekötve	96 100	64 000	26 100	80,2	82,2	101,2
	Egyéb szabad felvásárlás	56 000	33 000	16 000	93,3	84,7	124,0
3.	Felvásárlás összesen	166 100	106 100	46 100	83,1	81,6	107,1
4.	Összes felvásárlásból:						
	Földm. szüv. útján	116 100	74 000	32 200	72,6	71,2	93,7
	Közvetlen felvásárlás	50 000	32 100	13 900	125,0	123,6	161,8
5.	Összes felvásárlásból:						
	Állami gazdaságból	16 600	10 600	4 600	55,4	54,4	71,3
	Termelő szövetkezetektől	40 000	26 500	11 300	10,0	101,9	131,5
	Egyéb szoc. szektortól	1 600	1 000	400	80,0	77,0	93,1
	Egynéileg dolgozó parasztoktól	99 600	62 700	27 500	92,2	89,3	118,5
	Kulákoktól	8 300	5 300	2 300	41,5	40,7	53,5

Beszolgáltatási terv teljesítése

A beszállítási tervet 7,4%-kal teljesítettük túl (2. sz. melléklet). Az éves és a negyedéves beszállítási tervet egyaránt 70%-ra teljesítettük. Annak ellenére, hogy a havi tervet túlteljesítettük, az éves és a negyedéves tervhez viszonyítva lemaradás mutatkozik, miután ezeknél a cikkeknel az eredeti ütemezés szerint 75%-os tervteljesítésnél kellett volna tartani. A lemaradás főként a kulákok beadási kötelezettség-teljesítésénél jelentkezik, miután az előirányzatnak eddig még egyharmadát sem teljesítették.

A lemaradást bizonyítja az is, hogy míg a beszállításnak a terv szerint az összes felvásárlás 10%-át kellett volna kitenni, addig a teljesítésnél mindössze 8,7%-át tette ki. (3. sz. melléklet.)

3. sz. melléklet

*A begyűjtési terv és teljesítése a felvásárlás módját és címet szerinti
százalékos megoszlásban*

1951 augusztus hónap

Sor- szám	Források	Zöldség		Gyümölcs	
		Havi terv	Havi telj.	Havi terv	Havi telj.
sz á z a l é k b a n					
1.	Összes felvásárlásból:				
	Beszolgáltatás	10,0	8,7	5,0	2,9
	Szabad felvásárlás:				
	Term. szerz. lekötve	60,0	56,7	20,0	20,3
	Egyéb szabad felvásárlás	30,0	34,6	75,0	76,8
	<i>Felvásárlás összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
2.	Összes felvásárlásból:				
	Földművelészetek útján	80,0	69,8	70,0	59,3
	Közvetlen felvásárlás	20,0	30,2	30,0	40,7
	<i>Összes felvásárlás</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
3.	Összes felvásárlásból:				
	Állami gazdaságtól	15,0	9,9	20,0	20,3
	Termelőszövetkeztől	20,0	24,5	15,0	9,9
	Egyéb szoc. szektortól	1,0	0,9	—	—
	Egyénileg dolgozó parasztoktól ..	54,0	59,7	55,0	65,2
	Kulákoktól	10,0	5,0	10,0	4,6
	<i>Összes felvásárlás</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Termelést szerződések teljesítése

Hasonló a helyzet a termelési szerződéssel lekötött zöldségfélések felvásárlása terén. A havi tervet 101,2%-ra teljesítettük. A tervteljesítés üteme azonban az általános ütemtől lemaradt, mert míg a terv szerint az összes

felvásárlás 60 %-át a termelési szerződéssel lekötött árukból kellett volna megkapnunk, addig a teljesítés szerint ez csak 56,7 %-ot tett ki. A szerződéskötések ütemezése szerint az évi, valamint a negyedévi terv vonatkozásában már kb. a 95 %-os tervteljesítésnél kellene tartanunk, viszont csak 80 %-ilátve 82 %-os tervteljesítést értünk el. A lemaradás főként még a multhavi elmaradt teljesítésből származik.

Szabad felvásárlási terv teljesítése

Felvásárlási tervünknek 7,1 %-os teljesítése mögött elsősorban az rejlik, hogy szabad felvásárlási tervünket lényegesen, 24 %-kal teljesítettük túl. A szabad felvásárlási terv túlteljesítése nagyrészt abból származik, hogy olyan területeket (községeket) is bekapcsoltunk a felvásárlási hálózatba, ahol eredetileg a kis árumennyiség miatt vásárolni nem akartunk. A másik ok a viszonylag bő terméshől származik, ugyanis a velünk szerződéses viszonyban álló termelők a kötelező szerződéses mennyiségeken kívül további szabad tételeket ajánlottak fel tömegesen. Végül igen komoly mértékben fejlődött a saját közvetlen felvásárlásunk. Így tehát, míg a terv szerint az összes felvásárlásnak 30 %-át kellett volna szabad felvásárlásból biztosítani, ténylegesen 34,6 %-ot teljesítettünk.

Szövetkezeti felvásárlási terv teljesítése

Komoly hiányosság mutatkozott a földművesszövetkezetek útján történő felvásárlás terén. Havi tervünket ezen a téren mindössze 93,7 %-ra teljesítettük. A lemaradás egyik fő oka az volt, hogy nem fordítottunk kellő gondot a földművesszövetkezeti felvásárlás ellenőrzésére és így sűrűn előfordult, hogy a földművesszövetkezetek a központi készletekre történő felvásárlás helyett saját, közvetlen eladási szerveik útján értékesítették az árut.

Főzettefelelőseink (felvásárlóink) egész sor községet nem ellenőriztek megfelelően. Így fordulhatott elő, hogy a 47 földművesszövetkezet közül, amely részünkre felvásárol, mindössze 6 olyan szövetkezet volt, amelyik tervét teljesítette. A többi szövetkezet tervét nem teljesítette.

Eredetileg az összes felvásárlás 80 %-át terveztük szövetkezetek útján, a lemaradás miatt azonban csak 69,8 %-ra teljesítettük.

II. ÉRTÉKESÍTÉS

Zöldségértékesítés

Eves, negyedéves tervteljesítés

Eves tervünket a zöldségértékesítés vonalán 80,8 %-ra, negyedévi tervünket pedig 83,2 %-ra teljesítettük. A negyedévi tervünkön belül a központi árualapra előirányzott értékesítési tervünket 95,5 %-ra, a helyi árualapra előirányzott értékesítési tervünket pedig 85 %-ra teljesítettük. Ezek szerint a negyedév végéig még összesen 20 700 mázsa zöldséget kell értékesítenünk, amelyből a központi árualapra 13 300 mázsa, a helyi árualapra pedig 7 400 mázsa esik. (4. sz. melléklet.)

A zöldségértékesítési terv 1951 augusztus havi teljesítése

mennyiségi egység = mázsa

Sorszám		Tervteljesítés			Tervteljesítés %-a		
		az év	n. év	tárgy hóban	az évi	n. évi	havi
		eleje óta			tervhez viszonyítva százalékban		
	Helyi árualapra	57 800	42 600	18 600	72,3	85,0	105,8
1.	Állami kisker.-nek	32 800	26 000	9 000	72,8	86,7	90,0
2.	Szövetk. kisker.-nek	11 000	6 000	3 800	73,3	75,0	105,5
3.	Magán kisker.-nek	1 000	600	200	50,0	60,0	50,0
4.	Saját kicsinybeni eladás	4 000	3 000	2 600	133,2	300,0	500,0
	Összes bolti értékesítés	48 800	35 600	15 600	75,2	89,2	106,8
1.	Üzemlelmezésnek	5 000	4 300	1 400	62,5	71,7	93,3
2.	Vendéglátóiparnak	1 000	700	600	50,0	70,0	120,0
	Közétkeztetésre összesen	6 000	5 000	2 000	60,0	71,4	100,0
1.	Közületnek	3 000	2 000	1 000	60,0	66,7	100,0
	Központi árualapra (12—15)	99 000	69 700	25 600	86,8	95,5	111,2
1.	Gyáriparnak	10 000	8 000	5 000	71,5	80,0	100,0
2.	Külker.-nek	11 000	11 000	8 000	55,0	55,0	100,0
3.	Elosztó nagyker. váll.-nak	70 000	43 700	7 600	111,8	124,7	108,8
4.	Azonos szakmabeli váll.-nak	8 000	7 000	5 000	40,0	87,6	166,7
	Eladás összesen (1+11)	156 800	102 300	44 200	80,8	83,2	108,8

Havi tereteljesítés

A havi zöldségértékesítési tervünket 108,8%-ra teljesítettük. Ezen belül a központi árualapra történő tervünket 111,2%-ra, helyi árualapra történő értékesítési tervünket pedig 105,8%-ra teljesítettük.

Az értékesítés átlagos napi üteme hasonló a felvásárláshoz. Az értékesítési tervünket augusztus 26-án teljesítettük, ezen belül a helyi értékesítési tervet egy nappal előbb. A havi értékesítési terv teljesítésénél egyik legnagyobb nehézség volt a lökészerűen jelentkező árumennyiségek elhelyezése. A hónap első felében jelentkező nagymennyiségű áru elhelyezése komoly nehézségeket okozott, annak ellenére, hogy a helyi értékesítést igen nagymértékben fokoztuk.

Helyi értékesítési terv teljesítése

A helyi értékesítés területén három alapvető irány van. Mégpedig a bolti értékesítés, amelyet 106,8%-ra teljesítettünk, továbbá a közétkeztetés és a közületek felé való értékesítés, amelyet 100—100%-ra teljesítettünk.

Ha megvizsgáljuk a bolti értékesítésre és a közétkeztetésre kiment árumennyiséget, akkor megállapíthatjuk, hogy ebben a hónapban a vállalatunkon keresztül történt értékesítés alapján az egy főre eső zöldségfogyasztás 7,23 kg volt a megyében, az ellátatlan lakosokra számítva. Az egy főre eső fogyasztás így 45%-kal magasabb, mint az előző évben. A felutás egyrészt azzal van összefüggésben, hogy ebben az évben a zöldségtermelés lényegesen jobb volt, másrészt összefüggésben van azzal is, hogy az elmúlt évben az állami kiskereskedelem és általában az állami értékesítés még eléggé gyenge volt a megyében és nem volt képes lebonyolítani a forgalom nagy részét. Végül ebben az évben olyan helyeken is értékesítettünk, ahol ezidáig zöldségeladásra egyáltalán nem gondoltak (pl. kimondottan mezőgazdasági jellegű községekben):

A bolti értékesítésen belül a tervhez képest lemaradást mutat a magánkiskereskedelem felé való értékesítés tervteljesítése. A magánkiskereskedelem áruszükségletét, főképpen a termelőktől való közvetlen beszerzéssel fedezte. Lemaradást mutat az állami kiskereskedelem is. Az állami kiskereskedelem ugyanis nem volt felkészülve ilyen nagyarányú zöldségértékesítésre, noha ez tervszámái között szerepelt. Így tehát míg eredetileg azt terveztük, hogy az összes eladásból 24,7% az állami kiskereskedelmen keresztül bonyolódik le, a tényleges értékesítés csak 20,3% volt. (5. sz. melléklet.)

5. sz. melléklet

*Az értékesítést terv és teljesítése az értékesítés irányát szerinti
százalékos megoszlásban
1951 augusztus hónap*

Felhasználás	Zöldség	
	Havi terv	Havi tej.
	százalékban	
<i>Helyi árualapra</i>	43,4	42,1
Állami kiskereskedelemnek	24,7	20,3
Szövetkezeti kiskereskedelemnek ...	8,9	8,6
Magán kiskereskedelemnek	1,0	0,5
Saját kicsinybeni eladás	1,6	5,9
Összes bolti értékesítés	36,0	35,3
Üzeméltetésnek	3,6	
Vendéglátóiparnak	1,3	1,3
Közétkeztetésre összesen	4,9	4,5
Közületnek	2,5	2,3
<i>Központi árualapra</i>	56,6	57,9
Gyáriparnak	12,3	11,3
Külkereskedelemnek	19,7	18,1
Elosztó nagykereskedelmi vállalatnak	17,3	17,2
Azonos szakmai vállalatnak	7,3	11,3
<i>Eladás összesen</i>	100,0	100,0

A szövetkezeti kereskedelem, amely a földművesszövetkezetek értékesítéséből áll, a tervét túlteljesítette a már előbb említett okok miatt. A helyes áruterítés érdekében ugyanis a mezőgazdasági területeken lévő földművesszövetkezeteket is bekapcsoltuk az értékesítésbe. A saját kicsinybeni eladásunk nagyarányú megnövekedése a lökészerűen jelentkező áruk levezetése miatt történt. Az egyes városok piacain ugyanis a fokozott zöldségértékesítés érdekében saját elárusítóhelyeket hoztunk létre. Így azután míg eredetileg azt terveztük, hogy az összes eladásból, kicsinyben, sajátmagunk mindössze 1,6%-ot fogunk teljesíteni, ténylegesen ez 5,9% volt.

III. MUNKAERŐ, MUNKABÉR

Munkaerőlétszám

Munkaerőtervünket globálisan 99,4%-ra teljesítettük. Túllépés a kereskedelmi alkalmazottaknál 4,5%-ban és az egyéb alkalmazottaknál 7,8%-ban mutatkozik. A kereskedelmi alkalmazottak állománycsoportjában a túllépés oka az, hogy a viszonylag rosszabb gyümölcsstermés miatt a felvásárlás megszervezése érdekében további felvásárlókat kellett beállítanunk terven felül. Lényegében a felvásárlók beállítása megtérült, mert a rosszabb terméshez képest aránylag jó begyűjtési eredményt értünk el. Az egyéb alkalmazottaknál jelentkező egy fő túllépés oka, egy éjjeliőrnek a beállítása, ami göngyölegtelepünk megnyitása miatt vált szükségessé.

Alaposabban megvizsgálva munkaerőfelhasználásunkat, megállapíthatjuk, hogy a munkás állománycsoportban bár terven belül maradtunk, bizonyos lazaság mutatkozott a hónap második felében.

A létszámunk 1950 augusztusához képest alacsonyabb volt, noha forgalmunk ez évben jelentősen magasabb. (6. sz. melléklet.)

Átlagbérek

Az átlagbérek tervét 2,3%-kal túlléptük. A túllépés főként a magasabb túlórafelhasználás miatt jelentkezett. Eredetileg megállapított túlóratervünket ugyanis 22,5%-kal léptük túl. Elemézve a túlórafelhasználásunkat megállapítottuk, hogy a munkásoknál a szállítóeszközök (vasúti kocsik és tehergépkocsik) hiánya miatt jelentkezett túlóratöbblet. Az eredetileg beütemezett szállítóeszköz-szükségletünknek ugyanis mindössze 70%-át kaptuk meg, s így a szállítás az eredetileg tervezettnél hosszabb időt vett igénybe. A túlórafelhasználás növekedett a kereskedelmi alkalmazottak állománycsoportjában is, mert a saját közvetlen felvásárlásunk a tervezett mennyiségnél lényegesen magasabb volt és ennek lebonnyoltása hosszabb munkaidőt vett igénybe.

A bérek általában magasabbak, mint 1950-ben. Ebben szerepet játszik az is, hogy 1950-ben még nem alkalmaztuk az ösztönző prémiumos rendszert, amely ebben az évben már bevezetésre került.

Béralap

A béralapunkat globálisan 101,8%-ra teljesítettük. A túllépést részben a munkaerőlétszámnál, részben pedig az átlagbéreknél már részleteiben indokoltuk.

6. sz. melléklet

1951 augusztus havi munkaügyi terv teljesítése

a) L é t s z á m

	Havi terv	Teljesítés	1950 aug.	Terv telj. %	Teljesítés az előző évhez %
unká	170	164	179	96,5	91,7
Kereskedelmi alkalmazott ...	88	92	99	104,5	92,0
Adminisztratív alkalmazott ...	69	68	72	98,6	94,4
Egyéb alkalmazott	13	14	18	107,8	77,8
Összes alkalmazott	340	338	368	99,4	91,8

B é r a l a p 100 Ft - b a n

	Havi terv	Teljesítés	1950 aug.	Terv telj. %	Teljesítés az előző évhez %
Munkás	95,2	95,1	102,0	99,9	93,3
Kereskedelmi alkalmazott ...	86,2	91,1	91,1	105,8	100,0
Adminisztrációs alkalmazott ..	52,4	51,0	53,3	97,3	95,6
Egyéb alkalmazott	6,6	7,3	8,6	110,6	84,9
Összes alkalmazott	240,4	244,5	255,0	101,8	95,8

Á t l a g b é r Ft - b a n

	Havi terv	Teljesítés	1950 aug.	Terv telj. %	Teljesítés az előző évhez %
Munkás	560	580	570	103,6	101,8
Kereskedelmi alkalmazott	980	990	920	101,1	107,3
Adminisztratív alkalmazott ...	760	750	740	98,7	101,3
Egyéb alkalmazott	510	520	480	101,9	108,3
Összes alkalmazott	707	723	693	102,3	104,2

A munkabéralap összetétele

A törzsbéreket vizsgálva megállapíthatjuk, hogy addig, amíg átlagosan 607.— Ft törzsbért terveztünk, a valóságban ez csak 600.— Ft volt. Ezzel szemben emelkedett a prémium és a túlórabér. A prémiumemelkedés az egyes cikkekben jelentkező tervtúlteljesítés miatt van, tehát a növekedés mögött tényleges teljesítés jelentkezik. A túlóra növekedésére már az előbbieken rámutattunk. 1950 augusztusához képest, csökkenő irányzatot mutatnak a kiegészítő fizetések és a túlórabérek. A túlórabérek csökkenése 1950-hez képest arra mutat, hogy a munkát ebben az évben jobban szerveztük meg, a munkaidőt jobban beosztottuk. Az állománycsoportok szerinti megoszlást vizsgálva a béralapnál, megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évhez képest a kereskedelmi alkalmazottak viszonylagos súlya növekedett, az adminisztratív alkalmazottaknál változatlan maradt, a többi pedig csökkent. Ha figyelembe vesszük, hogy a forgalom jelentékenyen emelkedett, akkor ez a megoszlás egészségesnek látszik.

7. sz. melléklet

1951 augusztus havi munkaügyi terv teljesítése és a munkabéralap összetétele

	Havi	Teljesítés	Teljesítés 1950 aug.	A béralap %-os megoszlása		
				Havi terv	Teljesítés	Teljesítés 1950 aug.
				százalékban		%-ában
Béralap összesen	240,4	244,5	255,0	100,0	100,0	100,0
Törzsbér	205,6	203,0	205,2	85,5	83,0	80,5
Prémium	7,2	12,2	—	3,0	5,0	—
Pótlékok	14,4	17,1	33,2	6,0	7,0	13,0
Kiegészítő fizetések	13,2	12,2	16,6	5,5	5,0	6,5
Túlórabér a pótlékokból	12,0	14,7	30,6	—	—	—
Túlórabér a béralap %-ában	—	—	—	5,0	6,0	12,0

A munkaerőlétszám és munkabéralap százalékos megoszlása állománycsoportonként

Állományi csoport	L é t s z á m			B é r a l a p		
	Havi terv	Teljesítés	Teljesítés 1950 aug.	Havi terv	Teljesítés	Teljesítés
				százalékban		%-ában
Munkás	50,0	48,5	48,6	39,6	38,9	40,0
Kereskedelmi alkalmazott	25,9	27,2	26,9	35,8	37,2	35,7
Adminisztratív alkalmazott	20,3	20,2	19,6	21,8	20,9	20,9
Egyéb alkalmazott	3,8	4,1	4,9	2,8	3,0	3,4
Összes alkalmazott	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Termelékenység

A vállalat termelékenysége egészségesen fejlődő irányzatot mutat. Az általános képen belül azonban az egyes részletekben komoly hiányosságok mutatkoznak. Ha a munkás állománycsoportra vetítve vizsgáljuk az egy főre eső felvásárlást, akkor az alábbiakat tapasztalhatjuk:

Egy főre eső felvásárlás	augusztus	1-től 5-ig	67,0 mázsa
"	"	6-től 10-ig	67,0 "
"	"	11-től 15-ig	68,3 "
"	"	16-től 20-ig	56,2 "
"	"	21-től 25-ig	61,3 "
"	"	26-től 30-ig	66,4 "

A termelékenység az első három ötnapban tehát, ha lassan is, de növekedő irányzatot mutatott. A negyedik ötnapban lényeges visszaesés mutatkozott. Ennek oka az, hogy ebben az ötnapban különösen a zöldségfelvásárlásnál a terv ütemétől eltérően mutatkozott csökkenés és így a létszámnál a vállalat erre nem készült fel. A megfelelő intézkedéseknek elkésett kiadása okozta azt, hogy a hónap végéig is csak nehezen tudtuk megközelíteni a hónapaleji termelékenységi szintet.

A MAGYAR SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

legújabb számának tartalmából:

Arakeljan:

Az állóeszközök kihasználása a Szovjetunió iparában

Loksin:

A termelési eszközök elosztása a szocializmusban

Menyhárt-Tomesz:

Szovjet munkamódszerek és gépek
a magyar szénbányászatban

Jean Flavien:

A „zöldszövetség” — újabb eszköz a háború előkészítésére
Az európai népi demokratikus országok távlati tervei
és eddigi eredményei

Tatur-Szokolovszki-Mnacaganova:

A személyes megtakarítási számlák alkalmazásának
tapasztalata a szovjet iparban

Liznyickij:

A kolhozok rövid lejáratú hitelei

IPARI FORGÓESZKÖZÖK*

A szocialista termelés egyik alapvető törvénye a takarékoság. A szocialista — vagy szocializmust építő — állam tervező munkája számításba veszi és kiaknázza a szocialista társadalmi rendszer hatalmas előnyeit, azt, hogy itt lehetőség nyílik a társadalom összes anyagi és munkaerőforrásainak leghatékonyabb és leghatékonyabb felhasználására.

Bizonyos értelemben a kapitalista társadalom is „takarékos”. De „ez a takarékoskodás oda vezet, hogy a munkásokat szűk, egészségtelen helyiségekben zsúfolják össze, ami tőkés nyelven épületeken elért megtakarítást jelent... a balesetek elleni óvintézkedéseket elhanyagolják” stb.. A tőkés termelés takarékosága valójában rettenetes pazarlás. „A tőkés termelés általában minden zsugorisága mellett, fölöttébb tékozló az emberanyaggal, aminthogy másrészt — annak a módszernek következtében, ahogyan termékeit a kereskedelem útján szétosztja, továbbá a konkurencia reá jellemző módja miatt — rendkívül pazarlóan bánik az anyagi eszközökkel és az egyik oldalon, a társadalom számára veszni hagyja azt, amit a másikon az egyes tőkés számára megnyer.”¹ A könyörtelen kizsákmányolás tehát az élő munkával, a konkurencia és válságok a holt munkával való mérhetetlen tékozlást jelentik.

A szocializmus — a kizsákmányolás megszűnése — hatalmas lehetőségeket nyit a valóságos, az egész társadalom érdekeit szolgáló takarékoság számára. A szocialista tulajdon érdekeltté teszi a dolgozókat abban, hogy takarékoskodjanak minden erőforrással, mert tudják, hogy a megtakarítás a felhalmozásnak — a további fejlődés alapjának legfontosabb belső forrása. Ezért írta Kalinyin: „Ugy vélem, hogy az emberiség történetében a kommunista társadalom a legtakarékosabb. Ez persze természetes is, hiszen az eszközök felett, azok felhasználása felett a termelők csak a kommunista társadalomban rendelkeznek. Azt hiszem, nem szükséges külön bizonyítani, hogy a termelő takarékosabb a felhasználásban, mint a kizsákmányoló, vagy mint az, aki az idegen javakat elrabolja”.

Az iparban — a szocialista építés vezető ágában — számos különböző jellegű és jelentőségű tényezője van a takarékososságnak, a jobb kapacitáskihasználástól, a hulladék-felhasználásig. Szovjetunióban a takarékoságért vívott harc egyre újabb formákat hoz létre: így született meg 1949 elején 103 moszkvai üzem dolgozóinak nagyszerű kezdeményezése a forgóeszközök csökkentéséért, forgásuk meggyorsításáért. A kezdeményezésből tömegmozgalom lett. Még 1949. év folyamán az 1300 millió rubel felajánlást túlteljesítették és több milliárd rubelt takarítottak meg ezen az úton a Szovjetunió üzemei.

* A Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem politikai gazdaságtan szakkörén tartott előadás nyomán.

¹ Marx: A tőke, III. kötet, Szikra, Budapest, 1951, 116. old.

I. A forgóeszközök fogalma, összetevői

Minden társadalomnak szüksége van termelő munkára, hogy fenn tudja magát tartani. A termelő munkát az ember termelőeszközök segítségével végzi, ezek minden munkánál munkaeszközökből és munkatárgyakból állnak. A termékek elosztásának lebonyolításához pedig minden áru-termelő társadalomnak szüksége van forgalmi eszközökre. Ezek a kategóriák tehát — termelési eszköz, forgalmi eszköz — társadalmilag közömbösek, nem fejeznek ki társadalmi viszonyt. (Az esztergapad vagy a vasúti sín nem változtatja meg a jellegét vagy formáját attól függően, hogy milyen társadalmi formát szolgál ki.)

Azonban, ha a termelési eszközöket a társadalmi termelés különböző, meghatározott rendszerében vizsgáljuk, itt már világosan különbséget kell tennünk az egyes társadalmi formák termelési eszközei között. Így a kapitalizmusban a termelési eszközök magántulajdonban vannak, a kizsákmányolást szolgálják: tőkeként funkcionálnak. A termelési eszközök termelő tőkeként jelennek meg, a forgalmi eszközökből forgalmi tőke lesz.

A szocializmusban a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak, a kizsákmányolásmentes, tervszerűen megszervezett, bővített szocialista újratermelés alapjai: a termelési és forgalmi alapok tehát szocialista társadalmi viszonyokat fejeznek ki.

Összefoglalva tehát a „termelési eszköz” társadalmilag semleges kategória, kapitalizmusban tőkeként, szocializmusban alapként jelenik meg. Ennek megfelelően szerepe, felhasználása, hatása más és más.

A termelési eszközöket különböző szempontok szerint osztályozhatjuk, itt megtérülési mód szerinti felosztásukat kell vizsgálnunk. A szocializmusban a munkaeszközök, melyek a termelés folyamatában megőrzik eredeti alakjukat és értéküket fokozatosan viszik át a termékekre, jelentik a termelés állóalapjait. A munkatárgyak pedig, melyeknek értéke egy termelési periódus alatt átmegy a termékekre és realizálódik, — vagyis melyeknek értéke egy termelési periódus alatt megtérül — alkotják a szocialista termelési forgóalapjait. (A tőkét is felosztjuk a megtérülési mód különbözősége szerint, a munkaeszközök és munkatárgyak itt álló és forgótőkeként jelennek meg.)

A népgazdaság összes eszközeinek egy része nem a termelés folyamatában van lekötve, hanem áruként vagy pénzként a forgalom szférájában tartózkodik. Áruból pénzzé vagy pénzből áruvá alakul és így a forgalmi folyamat lebonyolítását szolgálja. Ezek az eszközök a szocialista gazdaság forgalmi alapjai. Rendeltetésük a forgalom lebonyolítása és ennyiben nem is különböznek a kapitalizmus forgalmi tőkéjétől. A különbség ott van, hogy a szocializmusban a termelés és forgalom, és így a termelési és forgalmi alapok teljes összhangban vannak, az eszközök körforgása zavartalanul mehet végbe. A kapitalizmusban pedig a termelés és forgalom ellentmondása megnyilvánul a termelőtőke és forgalmi tőke közötti ellentmondásban is: abban, hogy az anarchikus termelés, az értékesítési nehézségek miatt a forgalmi tőke aránytalanul felduzzad és ez zavarokat idéz elő a reprodukciós folyamatban.

A szocialista vállalatnál mind a forgó, mind a forgalmi alapot további összetevőkre osztjuk aszerint, hogy milyen szerepet játszanak az egyes részek a termelésben vagy a forgalomban.

A vállalat forgóalapjai megoszlanak:

1. termelési készletekre (nyers, segéd, fűtőanyagok), a gyakorlatban ide tartoznak a kisértékű vagy gyorsan elkopó szerszámok is (fogyóeszközök),

2. a befejezetlen termelés ráfordításaira (befejezetlen, félkésztermelés és a jövő időszakokat terhelő költségek).

A forgalmi alapok pedig

1. készárura, melléktermékekre, úton lévő árukra,

2. pénzeszközökre, követelésekre (ki nem egyenlített számlák).

A forgó és forgalmi alapok, valamint ezek belső összetevőinek arányai az egyes iparágak jellegének megfelelően különbözőek. Az, anyagigényes, rövid termelési ciklussal dolgozó ágakban (pl. élelmiszeripar) a forgóeszközök közül a legnagyobb tételt a nyersanyagok teszik ki, míg a gépgyártásban — melynél a termelési periódus igen hosszú — a befejezetlen és félkész termékek jelentik a legnagyobb tételt. A forgóeszközök megoszlása tehát — a szocialista gazdaságon belül is — erősen eltérhet iparáganként, stb. Azonban ha az egész szocialista és kapitalista gazdaságot állítjuk szembe egymással, a forgóeszközök összetétele területén is nyilvánvaló a szocializmus magasabbrendűsége, a kapitalista vállalatoknál a forgóeszközök zöme (75—80%-a) a forgalom területén van lekötve. Ezt a kapitalizmus anarchikus termelése, a nagy és állandóan fokozódó értékesítési nehézségek indokolják. A szocialista vállalatoknál ezzel szemben a forgóalapok 2—4-szeresen meghaladják a forgalmi alapok összegét, mert a tervszerű gazdálkodás — mind a termelés, mind a forgalom vonalán — lehetővé teszi a forgóeszközök észszerű elosztását és minimumra való csökkentését.

II. A forgóeszközellátás és a forgóeszközök jobb kihasználásának jelentősége

A szocialista vállalatok termelési eszközei az állam tulajdonában vannak. Az önálló elszámolás rendszerének megfelelően azonban az állam mind az álló-, mind a forgóalapokat a vállalat rendelkezésére bocsátja. Az ellátás rendszere az eszközök jellegének megfelelően különböző. A forgóeszközökkel való ellátás rendszere most forr ki nálunk. A forgóeszközökkel való ellátás kiindulópontja a vállalat tervben előirányzott termeléséhez szükséges forgóeszközök mennyiségének megállapítása, normatívák alapján.

1952. évig az állam az így megállapított forgóeszközszükséglet 80%-át saját eszközként költségvetésből bocsátotta a vállalat rendelkezésére, a további 20%-ot bankhitelből kellett a vállalatnak fedeznie, a forgóeszközszükséglet bővítése ugyancsak költségvetésből történt.

1952. I. 1-én életbelépett új rendszer szerint — mely további lépést jelent a Szovjetunió gyakorlata felé — a vállalatok a normalizált forgóeszközszükséglet 100%-át az államtól kapják meg, saját eszközként, a költségvetésből. Ezzel nő a vállalat felelőssége, de a bankhitel feszítő ereje kis részben továbbra is megmarad, mert a nem normalizált forgóeszközt (követelések stb.) továbbra is bankhitelként kapja a vállalat. Az új rendszer másik jellemző új vonása, hogy a termelés emelkedésével növekvő forgóeszközszükségletet a vállalat ezentúl nem a költségvetésből kapja meg, hanem saját nyereségéből bővíti ki forgóeszközállományát.

Az új forgóeszközellátási rendszer jól kidolgozott, feszített forgóeszköznormákon alapszik. Ezek megállapítása — mint valamennyi műszaki normáé — hosszú időt vett igénybe. Nálunk az első forgóalaprendezésre 1949. év végén került sor) de ezek a normák nem tudományosan megállapított, haladó normák voltak, és nem anyagnemenként, hanem a forgóeszközök három nagy csoportjára — anyag, félkész- és késztermékre — globálisan kerültek megállapításra. 1950. októberében módosították az így megállapított forgóeszközszükségletet, 1950. végén pedig új normákat dolgoztak ki. Ezek azonban még mindig túl lazák voltak, nem jelentettek ösztönző erőt a vállalat számára, és még mindig nem voltak eléggé részletesen, anyagonként kidolgozva. 1951. végére tervezték az új, tökéletesebb forgóeszköznormák kidolgozását. Ez azonban eltolódott 1952. III. negyedévre, így 1951. végén még a régi normák szerint egészítették ki a vállalatok forgóalapját, a termelés emelkedésének megfelelően.

Még ebben az évben sor kerül tehát a valóban haladó forgóeszköznormák megállapítására. Miért fontos az, hogy a forgóeszköznormák feszítettek legyenek? Ezek a normák két irányban hatnak kedvezően:

1. Bővítik a felhalmozás forrásait: Egyrészt magából a költségvetésből viszonylag kisebb részt kell a vállalatok forgóalapjának fedezésére fordítani, tehát nagyobb összeg jut beruházásra, kulturális stb. célokra. Másrészt, ha a vállalatok lecsökkentik a (nem csak költségvetésből fedezett) forgóeszközszükségletüket, további eszközöket szabadítanak fel a népgazdaság számára.

2. A jó normák a vállalatot munkája megjavítására ösztönzik. Ez a forgóeszközök normalizálásának tulajdonképpeni jelentősége. A forgóeszközcsökkentés nem öncél, a vállalat nem azért javítja a munkáját, hogy forgóeszközöit csökkentse (bár mint láttuk, ez is fontos szempont), hanem a szigorú forgóeszköznormák kényszerítik a vállalatot arra, hogy gyorsítsa a gyártás menetét és az eladást, hozza közelebb a beszerzési forrásokat, ne kössön le feleslegesen készleteket. Ugyanis, ha a vállalat nem tudja betartani a forgóeszköznormákat, rendkívüli bankhitelt kell felvennie magas kamattal és ezáltal pénzügyi helyzete romlik. Tehát arra kell törekednie, hogy a rendelkezésére álló forgóeszközöket minél jobban kihasználja.

III. A forgóeszközök kihasználásának mérése

A forgóeszközök tényleges állományáról és kihasználásáról a vállalatnak időről időre számot kell adnia. Ez a beszámoló most a negyedévi és évi mérlegbeszámolókon keresztül történik (a beszámolási rendszernek ez a formája csak 1951-ben lépett életbe).

A vállalatnak a forgóeszközöket különböző szempontok szerint kell vizsgálnia:

1. Figyelni a forgóeszközök teljes összegének és egyes tételeinek *állományát, ezt összehasonlítani* az előző időszak készletével és a normákkal.

a) Az anyagoknál meg kell állapítani, meg van-e a törzskészlet, vagy nem lépik-e túl a maximális határt. A gyakorlat egyelőre azt mutatja, hogy a vállalatok inkább túlbiztosítják magukat, de előfordulhat, hogy bizonyos anyagból (import stb.) nem sikerül biztosítani a törzskészletet

sem. Itt arra kell törekedni, hogy a legrövidebb időn belül feltöltsék a készletet, mert az anyaghiány a vállalat munkájában komoly fennakadást okozhat.

A mobil (a következő tervidőszakban felhasználásra kerülő) anyagkészleteken felül vannak a vállalatnál — mint már említettem — immobil, azaz olyan készletek, amelyeket a vállalat jelenlegi termelési terve szerint hosszabb ideig nem fog felhasználni. Ezeket a készleteket a vállalat be kell, hogy jelentse (a Készletrendező Gazdasági Irodának) amely ezeket a vállalattól elszállítja.

b) A befejezetlen és félkésztermékek értékének nagysága és változása a termelési folyamat gyorsabb vagy lassabb menetének jellemzője. Ha a befejezetlen (félkész) termékek tömege gyorsabban nő, mint a teljes termelésé, ez a gyártási ciklus elhúzóására mutat. (Ez a kérdés különösen égető ma, amikor az árutermelés sok helyen lemarad a tervtől és a vállalatok árutermelésének tervteljesítése gyengébb, mint a teljes termelésé.)

c) Bizonyos mennyiségű késztermék tárolása általában szükségszerű a vállalatnál, bár helyesebb a vállalatokat mentesíteni az értékesítés munkájától, központi raktárak létrehozása útján. Ilyen elosztó bázisok létrehozása nálunk ebben az évben indul meg.

Itt a vállalatnak azt kell figyelnie, nem lépi-e túl a készárúkészlet tárolási ideje a csomagoláshoz és a szortírozáshoz szükséges időtartamot.

2. Ezen túlmenően a vállalatnak vizsgálnia kell, hogy alakult a forgóeszközök aránya a teljes termeléshez és az állóeszközökhöz.

a) Az összes forgóeszköz és a termelési érték viszonya:

$$\frac{\text{termelési érték}}{\text{forgóeszközök átl. összege}}$$

azt mutatja, hogyan alakult az egy forint forgóeszközre eső termelés. A vállalat jó munkája esetén a mutatónak állandóan növekednie kell.

A forgóeszközök és a termelés viszonyánál külön-külön is meg kell figyelni a termelési forgóalapok és a forgalmi alapok arányát a termeléshez.

b) A forgóeszközök és az állóalapok aránya igen jellemző mutatója a termelés fejlettségének. Ahol nagy az állóalapok aránylagos súlya, ott általában technikailag fejlett az ipar. A Szovjetunió fejlődése és az USA-val való szembeállítás szemlélteti ennek a mutatónak a jelentőségét. A Szovjetunióban 1926-ban az összes eszközök értékéből 36%-ot tettek ki az állóeszközök, 64%-ot a forgóeszközök. Ma ez az arány teljesen megváltozott. Az összes eszközök kétharmadrésze állóeszköz, egyharmadrésze forgóeszköz. Az USA-ban ma éppen fordított a helyzet: az összes eszközöknek csak $\frac{1}{3}$ részét teszik ki az állóeszközök. A Szovjetunió fejlettebb technikája mellett itt még természetesen az is közrejátszik, hogy a kapitalizmusban a forgóeszközök az anarchikus gazdálkodás, a válságtól való félelem, a vagyonhalmozási és spekulációs törekvések miatt erősen felduzzadnak. (Az összehasonlítás nem ad teljesen helyes képet, mert a Szovjetunióban az állóalapok ára értékük alatt volt megállapítva.)

3. Végül méri a vállalat a forgóeszközök forgási sebességét.

A forgási sebességet két módon lehet kifejezni:

a) a forgóeszközök bizonyos időszak alatti fordulatainak számával (vagyis a megtérülési számmal) és

b) egy körforgás napokban kifejezett időtartamával (vagyis a megtérülési idővel).

A forgóeszközkihátrahagyás és a forgási sebesség helyes mérésnek módszere még nincs kikristályosodva. Szovjetunióban is, nálunk is most folynak viták erről a kérdéstről. A Szemle 1951 novemberi száma ezt a kérdést részletesen tárgyalja, úgy hogy itt nem foglalkozunk ezzel bővebben.

IV. A forgóeszközök jobb kihasználásának kérdése nálunk

Már korábban említettem, hogy a termelés belső tartalékai nem egyszerre tárulnak fel. Vannak olyan tartalékok, melyekhez könnyen eljutunk. A termelés viszonylag kezdetleges szervezettsége mellett még vannak a felszínen megtalálható, úgyszólván „szemet kiszűrő” tartalékok. Minél fejlettebb, minél szervezettebb a termelés, annál többet kell kutatnunk, hogy új, még fel nem tárt, rejtett erőforrásokat találjunk. Így például nálunk az államosításokkor számtalan észszerűtlenül szervezett kapitalista üzemet vett át az állam. A „rejtett” tartalékok nem is voltak olyan rejtettek, már az is komoly eredményeket hozott, ha 2 gép vagy 2 üzembrész helyét megcserélték, vagy pl. a W. M. üzem közepébe épített üvegyárat onnan más-hová helyezték át.

Az a forgóeszközcsökkentés, melyet a fent ismertetett módszerekkel hajtunk végre, már megköveteli a termelés nagyfokú szervezettségét, fejlett technikáját — vagyis valóban rejtett tartalék. A Szovjetunióban is ezért csak 1949-ben került felszínre. Hozzánk újságokból, folyóiratokból jutott el a híre és majdnem egyidőben a szovjet mozgalommal nálunk is megindult a forgóeszközcsökkentés.

A két mozgalom között azonban hatalmas különbség van. A Szovjetunióban ez szerves folytatása a takarékosáért vívott, az egész népet átfogó harcnak, amelyet az élenjáró üzemek dolgozói kezdeményeztek és amely hamarosan elterjedt az egész országban. A termelés ekkor már igen fejlett fokon állott, ezért a forgóeszközcsökkentés a termelésben új műszaki, a forgalomban új szervezési feladatokat állított a dolgozók elé. (Pl. a termelőfolyamat gyorsítása automatizálással, stb.).

Nálunk: a Szovjetunióval majdnem egyidőben indult el ez a mozgalom, 1949-ben, újonnan államosított, alacsony színvonalon folytatott termelésre berendezett kapitalista üzemekben. A takarékoság fontossága korántsem tudatosodott még minden dolgozónál, sőt az ipar sok vezetőjénél sem. A forgóeszközcsökkentési mozgalom felülről indult el. Ezek miatt a körülmények miatt akkor egészen más jellegű és sokkal alacsonyabb fokú is kellett, hogy legyen, mint a Szovjetunióban. A mi mozgalomunk főcélja valóban nem a szükséges forgóeszköz-csökkentés volt, hanem az, hogy a vállalatok felszámolják a kapitalizmustól örökségként átvett, a raktárakban felhalmozott felesleges anyagokat és készárúkat. Ezt a célt a mozgalom el is érte: 1949 végéig mintegy 300 millió forint értékű felesleges készletet szabadítottak fel a vállalatok. Ezeknek a készleteknek a felszabadításával azonban a vállalatok megoldották látták feladatukat és a mozgalom elvesztette eredeti lendületét.

Milyen okok játszottak közre abban, hogy 1950-ben és 1951-ben alig fejlődött tovább (sőt, sok helyen elaludt) a forgóeszközök jobb kihasználásáért vívott harc.

1. A vállalatoknak először olyan alapvető feladatokat kellett megoldaniuk, mint pl. azt, hogy betartsák a termelési terveket, emeljék — munkaversenyyel, szakmai oktatással — a termelékenységüket, megszilárdítsák a szerződési fegyelmet, stb. Ezeket a feladatokat egyedül vagy elsősorban pénzügyi módszerekkel — amilyeneket a forgóeszközcsökkentési mozgalom is jelent — lehetetlen lett volna végrehajtani.

2. A mozgalom eredményességét nálunk erősen csökkentette egy olyan tény, amelynek a Szovjetunióban igen csekély a jelentősége. Ezekben az években még igen sok fontos anyagot importáltunk kapitalista országokból. A kapitalista államok megbízhatatlan és pontatlan szállításai miatt az importanyagokkal dolgozó vállalatok nem készítették pontos forgóeszközcsökkentési tervet, mert ezeket az anyagokat akkor és olyan mennyiségben kellett átvenni, ahogy azt a külkereskedelem szállította. Ez természetesen az anyagkészletek indokolatlan felduzzadását okozta.

Ezek az „objektív” okai a mozgalom stagnálásának, jelentőségük azonban egyre csökken. Az első kérdésnél azért, mert a legalapvetőbb feladatok megoldása után itt az ideje, hogy újra előtérbe kerüljön a forgóeszközök jobb kihasználásának kérdése; a másodiknál pedig azért, mert külkereskedelmünkben a kapitalista államok helyét egyre nagyobb mértékben foglalják el a Szovjetunió és a népi demokráciák.

Az objektív tények mellett azonban egész sor olyan körülmény, hiányosság akadályozta a forgóeszköz-csökkentési mozgalmat, amelyek kiküszöbölése a főhatóságok, minisztériumok, vagy a vállalatok jobb munkáján múlik.

Ezek közül lényegesebbek:

1. A forgóeszközök csökkentésének az az alapja, hogy a vállalat részére megállapított normák feszítettek, de elérhetőek legyenek. Az eddigi normák nem műszakilag megállapítottak, hanem félig tapasztalataiak, félig becsültek voltak. Még az ilyen normák alapján készített tervek is általában későn értenek a vállalathoz és menetközben gyakran változtatták őket. Ezen túlmenően a tervek kidolgozása sem volt elég részletes ahhoz, hogy a vállalatok munkájukat teljesen aszerint irányítsák: az anyagoknál csak az összes anyagra egy tömegben és néhány kiemelt (fontosabb) anyagfajtára volt terv.

Az első gátló hiányosság tehát a normák és tervek gyengeségében rejlett. Az új, 1952. évi normák ezeket a hiányosságokat felszámolják.

2. A forgóeszközcsökkentés a vállalatnál nem könyvelési, adminisztrációs tevékenység, hanem elsősorban műszaki feladat, mely minden dolgozó bekapcsolását feltételezi. A gyakorlati helyzet azonban úgy áll, hogy a forgóeszközcsökkentés „a főkönyvelők mozgalma” volt. Ennek oka az, hogy a műszaki dolgozók — miután senki nem foglalkozott azzal, hogy velük ennek a kérdésnek a jelentőségét ismeresse — nem szívesen vállalták az új feladatokat, olyan indokokkal, hogy „nem tudnak dolgozni, ha nincs a raktáron kellő választékú anyag” stb. Ugyanakkor, sok helyen nem tartották be az anyagnormákat, a tervben előírányzott anyagok helyett más fajtákat használtak fel (amiről a vállalati anyagbeszerzés csak akkor tudott, ha az a bizonyos anyag már kifogyott), a gyártáselőkészítés későn adta át az anyagbeszerzésnek a terv szerint felhasználandó anyagigényléseket, stb.

A második hiányosság tehát a vállalaton belüli szervezetlen munka volt, és az, hogy a műszaki dolgozókat nem vonták be és nem tették érdekeltté a forgóeszközcsökkentési mozgalomban.

Az önálló műhelyszámolás és a forgóeszközökkel való ellátás új rendszere ezen a területen is részben javulást hozott.

3. Mind a tervezési, mind a vállalaton belüli hiányosságok gyökere abban van, hogy maguk a minisztériumok nem kezelték elég komolyan ezt a kérdést, a nehézségeket mereven és mechanikusan fogták fel sokszor és a követelményeket pedig nem dolgozták ki elég alaposan.

Ezen a téren már 1951-ben sok dolog megváltozott: előkészítették a jó normákat, a mozgalmat kezdték elterjeszteni (pl. a Szabad Népben is több erre vonatkozó cikk jelent meg) és más vonalon is támogatták a vállalatok munkáját: pl. a KGM a minisztérium egyes főosztályain belül ú. n. „forgóeszköz brigádokat” szervezett, akik lejárnak a vállalatokhoz és a vállalati munkának ezzel az oldalával foglalkoznak.

A forgóeszközellátás új rendszere és az ezzel kapcsolatos tényezők tehát sok meglévő hiányosságot kiküszöbölnek, azonban igen sok még a tenni-való egyes területeken.

A vállalaton belül tovább kell szilárdítani a tervfegyelmet és szervezetséget és tovább kell javítani a minisztériumok munkáját ezen a vonalon. Elsősorban és alapvetően azonban a politikai munkát kell megjavítani: népszerűsíteni kell a dolgozók között a forgóeszközök csökkentésére irányuló mozgalmat, tudatosítani — sokkal nagyobb mértékben, mint eddig — ennek fontosságát és ismertetni a Szovjetunióban elért eredményeket. Csak így válhat a forgóeszközcsökkentési mozgalom a takarékoságért vívott harc fontos tényezőjévé és ezen keresztül szocialista építésünk tényleges emelőjévé.

A Központi Statisztikai Hivatal Ipari főosztályának lapja, az

IPARSTATISZTIKAI ÉRTESÍTŐ

az iparstatisztika gyakorlati és időszerű elméleti kérdéseivel foglalkozik, kapcsolatot képez az üzemi statisztikusok és a Központi Statisztikai Hivatal között, az iparstatisztikusok mindennapi munkájának segítőtársa.

Megjelenik minden hónap végén

Előfizetési ára egy évre 24 Ft, félévre 12 Ft

Egyes szám ára: 2 Ft

Megrendelhető a Statisztikai Kiadóvállalatnál (Budapest, II, Keleti Károly-u. 5. I. 1. Tel.: 350—126, 130-as mellék)

VÁLTOZÓ ÉS VÁLTOZATLAN ÁLLOMÁNYÚ GAZDASÁGI INDEXEK

I. Malij a gazdasági indexekről szóló tanulmányában¹ a következőket állapítja meg: „A Szovjetunióban a tudományosan megalapozott indexeknek széleskörű alkalmazása a szovjet gazdaságstatisztika egyik legnagyobb vívmánya.” A Szovjetunióban a gazdasági indexek megszerkesztését az ország egész területén nem reprezentatív, hanem általános összeírás, meghatározott tudományos rendszer alapján hajtják végre.

Köztudomású az, hogy a szovjet gazdasági indexek rendszerének elmélete és gyakorlata gyökeresen különbözik az indexek burzsoa módszerétől. A legfőbb elvi különbség abban áll, hogy a burzsoa közgazdászok és statisztikusok szerint az index formáját és súlyait nem közgazdasági megfontolás határozza meg. A szovjet indexszámítás alapelve ezzel szemben az, hogy minden gazdasági jelenség dinamikájának jellemzésére legalkalmasabb indexforma közvetlenül az illető gazdasági jelenség természetéből folyik. A Szovjet indexszámítás gyakorlatában mindig konkrétan meg lehet magyarázni, hogy miért használtuk adott esetben az indexnek egy bizonyos agregát, — vagy mérlegelt számtani átlag — változó vagy változatlan állományú stb. formáját. Leggyakrabban az szorul bővebb magyarázatra a közgazdasági indexeknél, hogy mikor és miért indokolt a változó vagy a változatlan állományú index alkalmazása. Ez a cikk azzal kíván foglalkozni, hogy a magyar gyáripari statisztikában milyen esetekben találkozhatunk az indexszámításnak ezzel a kérdésével, és mi az illető indexforma közgazdasági értelme.

I.

A termelékenységi indexszámítás területén

Tételezzük fel azt, hogy egy iparághoz két vállalat tartozik:

Vállalat	Bázisidőszak			Beszámolási időszak			Termelékenységi index
	termelés mennyisége to-ban	munkások száma	to/tő	termelés mennyisége to-ban	munkások száma	to/tő	
I.	4000	1000	4	3 000	600	5	125%
II.	5000	500	10	9 000	1000	9	90%
<i>Iparág</i>	<i>9000</i>	<i>1500</i>	<i>6</i>	<i>12 000</i>	<i>1600</i>	<i>7,5</i>	<i>125%</i>

¹ I. Malij: A gazdasági indexek néhány módszertani kérdése. — Statisztikai Szemle, 1949, 9. sz., 211—221. old.

Az általánosító iparági termelékenységi index 125%-os emelkedést mutat, annak ellenére, hogy az egyik üzem termelékenysége 10%-kal csökkent a bázisidőszakhoz képest. Példánkban kizárólag az I. vállalat termelékenységi indexe határozza meg az iparági termelékenység dinamikáját, annak ellenére, hogy az iparági indexet mindkét vállalat termelési és létszámadatainak figyelembevételével számítottuk. A látszólagos ellentmondás oka a két vállalat munkáslétszámában bekövetkezett nagymértvű eltolódás a bázis- és beszámolási időszak között.

A II., magasabb termelékenyséű vállalatnál a munkások száma megkészsereződött, a kisebb termelékenyséű vállalatnál pedig csaknem felére csökkent. Emiatt a II. vállalat termelékenység-csökkentése az iparági termelékenység alakulásában nem jut kifejezésre, sőt utóbbi emelkedő irányzatú. Ez az emelkedés példánkban az I. vállalat termelékenység-emelkedésével egyezik meg.

Az index tehát visszatükrözi a termelékenység vállalatonkénti alakulása mellett azt is, hogyan tolódott el az iparág dolgozóinak megoszlása a jobb és rosszabb termelési feltételekkel rendelkező munkahelyek között. Az iparági termelékenység javulása szempontjából döntő, hogy a munkások minél nagyobb részét tudjuk modernebb technikával felszerelt üzeinkben foglalkoztatni és hogy a termelő kapacitás kihasználása legkorszerűbb üzeinkben legyen a legjobb. Ezért helyes az, hogy statisztikai gyakorlatunkban az iparági termelékenység alakulását a munkáslétszám eltolódásának figyelembevételével, *változó állományú indexszel, iparági szinten számítjuk.*

Ha két vállalat termelékenységi indexeiből a beszámolási időszak munkáslétszáma alapján mérlegelt átlagot számítunk, vállalati szinten mutatjuk ki az iparág termelékenységének alakulását. Ez a változatlan állományú termelékenységi index megmutatja, hogy az üzemek közötti változatlan arányú munkáslétszám mellett hogyan alakult volna az iparág termelékenysége, hogyan alakultak az egyes vállalatok technikai és szervezési adottságai.

$$\frac{600 \cdot 125\% + 1000 \cdot 90\%}{1600} = 103,1\%$$

Ez az index a *termelékenységi indexek százalékos formájának* mérlegelt átlaga.

II.

Előbbiekből látjuk azt, hogy a változó és változatlan állományú index más-más fajta elemzés alapját képezi és mindkét módszer „helyes” és saját jelentőséggel bír.

Statisztikai munkánkban egyéb területen is találkozunk a kérdéssel: pl. az *önköltségstatisztika területén.* A mérlegbeszámoló III/4 mellékletén a vállalatok megadják a fontosabb gyártmányok fajlagos önköltségét, valamint a termelt mennyiséget a bázisidőszakra, valamint a beszámolási időszakra tervszerint és ténylegesen. Az adatokból az illető gyártmány fajlagos önköltségét kell kiszámítanunk országos szinten a következő módon:

Vállalat	Termelt mennyiség			Fajl. önköltség			Termelt mennyiségre eső önköltség		
	bázis-időszak tény	besz. időszak		bázis-időszak tény	besz. időszak		bázis-időszak tény	beszámolási időszak	
		terv	tény		terv	tény		terv	tény
A	500	400	500	50	40	30	25 000	16 000	15 000
B	400	600	700	50	50	40	20 000	30 000	28 000
C	600	700	800	40	40	30	24 000	28 000	24 000
<i>Összesen</i>	<i>1500</i>	<i>1700</i>	<i>2000</i>	—	—	—	<i>69 000</i>	<i>74 000</i>	<i>67 000</i>

Az országos átlagot megkapjuk, ha a termelt mennyiségre eső önköltséget a hozzátartozó termelt mennyiséggel osztjuk. Az így kapott számok:

$$\text{bázisidőszak (tény)} \dots \dots \dots \frac{69\,000}{1\,500} = 46$$

$$\text{beszámolási időszak (terv)} \dots \dots \dots \frac{74\,000}{1\,700} = 44$$

$$\text{beszámolási időszak (tény)} \dots \dots \dots \frac{67\,000}{2\,000} = 34$$

Fenti adatokból kiszámítjuk az önköltség tervezett és tényleges alakulását a bázis-időszakhoz viszonyítva.

$$\begin{aligned} \text{Tervezett önköltségcsökkenés} & \dots \dots \dots 2 \text{ Ft, } 4,3\% \\ \text{Tényleges önköltségcsökkenés} & \dots \dots \dots 12 \text{ Ft, } 26,1\% \end{aligned}$$

Az indexek nemcsak az önköltségcsökkenés terén elért vállalati eredményeket fogják tükrözni, hanem kifejezik azt is, hogy az olcsóbban termelő vállalatok kisebb vagy nagyobb súllyal jelentkeztek a beszámolási időszakban a bázis-időszakhoz képest.

Elképzelhető tehát az is, hogy országos átlagban emelkedik a gyártmány önköltsége, annak ellenére, hogy a gyártmány termelésében résztvevő vállalatok önköltségcsökkenést értek el.

Az önköltség indexét példánkban *változó állománnyal* számítottuk. A számításnak ez a módja helyes volt, mert országos szinten a gyártmány önköltségcsökkenését valóban elő tudjuk azzal is segíteni, ha a termelést gazdaságosabb üzemekben fokozzuk és az avult berendezéseket — a lehetséges határon belül — tehermentesítjük. Természetesen nem kielégítő eredmény az olyan önköltségcsökkentés, amelyet valamely cikknél az üzemek nem gazdaságos munkája mellett kizárólag a termelés átcsoportosításával értünk el. Ha ezenfelül az üzemeknek a gyártmány önköltségalakulása terén elért eredményeit is ki akarjuk értékelni, *változatlan állományú* indexet is kell számítanunk és ez önköltségstatisztikai gyakorlatunkban *a megtakarítások megállapításán keresztül* történik. Az iparág összes megtakarítását (túllépését) vállalati szinten számítjuk ki a vállalati megtakarítások, illetve túllépések összegezésével.

Vegyünk egy példát a villamosenergia-iparból. Ebben az iparágban ugyanis az országos kooperáció szabályozza az egyes erőművek terhelését, tehát a vállalatoknak az országos energiafejlesztésben képviselt súlya állandóan változik. Soroljuk be az erőműveket a gépi berendezés korszerűsége szempontjából A, B és C csoportokba.

	Fejlesztett energia kWó		Egységre eső önköltség Ft		Termelt mennyiségre eső önköltség 1000 Ft	
	bázisidőszak	beszámolási időszak	bázisidőszak	beszámolási időszak	bázisidőszak	beszámolási időszak
A	10 000	7 000	100	90	1000	630
B	8 000	10 000	200	210	1600	2100
C	2 000	10 000	1000	500	2000	5000
	20 000	27 000	—	—	4600	7730

A bázisidőszakban az energia országos önköltsége $\frac{4,600000}{20000} = 230$ Ft

A beszámolási időszakban az energia országos önköltsége

$$\frac{7,730000}{27000} = 286 \text{ Ft}$$

Az önköltség indexe tehát: $\frac{286}{230} = 124,3\%$

	Önköltség-csökkenés	Önköltség-emelkedés	Megtakarítás	Túllépés	Egyenleg
	egységre Ft		termelt mennyiségre 1000 forint		
A	10		70		— 70
B		10		100	+ 100
C	500		5000		—5000
	—	—	5070	100	—4970

Országos átlagban a villamosenergia önköltsége 24,3%-kal emelkedett, a vállalati megtakarítások (túllépések) összegezésével mégis 4,970.000 forint megtakarítást értünk el. Hogyan magyarázhatjuk meg ezt az ellentmondást?

Táblázatunkból is kitévnik, hogy a közel 5 millió forint a C kategóriájú csúcserőművek megtakarításából származik. Ezek ugyanis „hideg tartalékok”, vagyis olyan rossz hatásfokú tartalékerőművek, melyeket csak csúcsofogyasztás idején terhel az országos kooperáció. Általában — mint a táblázatából is kitévnik — a tartalék-erőműveknél az energia fajlagos önköltsége rendkívül magas, sokszorosa az iparági átlagnak. Ez természetes, hiszen a tartalék erőművek készenlében tartásával járó állandójellegű költségek igen kevés fejlesztett kWó-ra terhelhetők rá. Példánkban a fogyasztási igények megnövekedése és a modern erőművek kapacitáskiesései következtében a beszámolási időszakban ugrásszerűen megnövekszik a csúcserőművek energiafejlesztése. Ennek egyenes következménye az,

hogy ezek az önköltséget felére tudják csökkenteni és közel 5 millió forintos megtakarítást érnek el.

Mindenki előtt világos azonban, hogy a népgazdaságnak komoly kárt jelent az, ha az energiafejlesztés a modern erőműveknél a rossz hatásfokúakra toódik át. Az országos átlagban mutatkozó 24,3%-os önköltség-emelkedés szintén főleg erre a körülményre vezethető vissza.

Miért jelentkezik itt mégis a *népgazdasági veszteség* forintban pontosan kiértékelhető *megtakarítás* formájában? A magyarázat a következő:

A tartalék-erőműveknél mutatkozó 5 millió forintos megtakarítás révén az iparágra nézve is azért tudunk közel annyit kimutatni, mert azt *vállalati szinten számítottuk*, a vállalati megtakarítások (túllépések) összegezésével. A csúcserőművek önköltségszökkenése okozta a kép teljes eltorzulását. A számottevő megtakarítás ugyanis fiktív megtakarítás, és népgazdasági szinten nézve komoly veszteségkísérő jelenség volt, mely utóbbi a 24,3%-os önköltségemelkedés hüen ki is fejezi.

Az iparági szinten (változó állománnyal) számított önköltségalakulás és a vállalati szinten megállapított vállalati megtakarítás tehát alapvetően ellentétes eredményre vezetett. Az a megtakarítás, mely a vállalati szinten való számítás eredményeképpen jelentkezett, olyan hamis képet mutat, hogy itt le kell vonnunk a következtetést: a villamosenergia-iparban megtakarítást (túllépést) csak iparági szinten szabad számítanunk.

Iparági szinten számítjuk a megtakarítást (túllépést), ha a változó állománnyal kiszámított önköltségváltozást besorozzuk a beszámolási időszakban fejlesztett MWó-k számával.

A 24,3%-os önköltségemelkedés 56,3 forint költségtöbbletet jelent MWó-nként. A beszámolási időszakban 27 000 MWó-t fejlesztett az iparág:

$$56,3 \cdot 27\ 000 = 1\ 520\ 000.$$

A 4 970 000 forint megtakarítás helyett tehát 1 520 000 forint túllépés van, ha azt változó állománnyal számítjuk.

A megtakarítás vállalati szinten való kiszámítása a *változatlan állományú indexszámításnak* felelt meg:

	Fejlesztett energia besz. időszakban MWó	Egységre eső önköltség		Termelt mennyiségre eső önköltség	
		bázis-	beszámolási	bázis-	beszámolási
		időszakban Ft		időszakban 1000 Ft	
A	7 000	100	90	700	630
B	10 000	200	210	2 000	2100
C	10 000	1000	500	10 000	5000
	27 000	—	—	12 700	12 700

Itt a beszámolási időszakban fejlesztett energiával szorozzuk be vállalatonként mind a bázis-, mind a beszámolási időszak fajlagos önköltségét, vagyis a tervezett önköltséget is a ténylegesen termelt mennyiségre állapítjuk meg. Az átlagolás elvégzése után a bázisidőszaknak a tárgyidőszakban ténylegesen fejlesztett MWó-ra számított önköltsége 470 Ft, a beszámolási időszaké 286 Ft. (Megtakarítás MWó-nként $470 - 286 = 184$ Ft.)

$$\frac{286}{470} = 60,9\%$$

Tehát 39,1%-os önköltségcsökkenés mutatkozik, ha az önköltségváltozás indexét változatlan állománnyal számítjuk és a tartalékerőművek megtakarítását hagyjuk az átlagban érvényre jutni. A 184 Ft MWó-nkénti megtakarítás a beszámolási időszakban fejlesztett 27 000 MWó-val besorozva 4 970 000 Ft iparági megtakarítást ad. Ez megegyezik azzal a számmal, melyet a mérlegbeszámoló jelenlegi szerkezetének megfelelően a vállalati megtakarítások, illetve túllépések összegezéséből kaptunk.

Nyilvánvaló, hogy a változatlan állományú indexszel megállapított 39,1%-os önköltségcsökkenés éppen olyan hamis kép, mint a neki megfelelő 4 970 000 Ft megtakarítás. Ez az önköltségcsökkenés ugyanis akkor következett volna be, ha a bázis-időszakban az egyes erőművek ugyanannyi energiát fejlesztettek volna, mint a tárgyidőszakban. Ha azonban a tartalékerőműveknél az energiafejlesztés nem ötszöröződött volna meg, az általuk fejlesztett energia önköltsége természetesen ugyancsak nem csökkent volna a felére.

Az önköltségalakulás ezen a módon való kiszámítása tehát — akár csak a vállalati szinten számított megtakarítás — *azt a tényezőt küszöbölti ki éppen, mely az energia átlagköltségének alakulását legdőntőbben befolyásolja.*

A kétfajta számítás különböző eredményeit összefoglalóan jellemezve: megtakarítás vállalati szinten (változatlan áll. indexszel) 4 700 000 Ft, túllépés iparági szinten (változó áll. indexszel) — (— 1 520 000) Ft

A kétféle számítási mód különbözete 6 220 000 Ft.

Levonhatjuk-e mindebből általánosságban azt a következtetést, hogy a megtakarítások megállapításának jelenlegi — vállalati szinten számított — módszere helytelen?

Mint példánk is bizonyítja a villamosenergia-iparban kétségkívül így van. A kooperációban résztvevő erőműveket, melyek termelését központi intézkedés szabályozza, *egy vállalatnak* kell tekintenünk. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mindez az iparág szakmai sajátosságaiból folyik. Az ipar többi területén nem igen találkozunk a villamosenergia-ipar „hideg tartalék”-ához hasonlóan tervszerűen kihasználatlanul hagyott kapacitással.

Nem is fordulhat elő tehát olyan mérvű vállalati megtakarítás, mint a tartalékerőműveknél, ahol ez az állandó költségek hirtelen és a vállalat gazdálkodásától független zuhanásából adódott.

Mivel a többi iparágban a vállalat jó vagy rossz gazdálkodására mutat rá az elért megtakarítás vagy túllépés nagysága, helyes az iparági megtakarítást vállalati szinten is kiszámítani. Ebből a változatlan állománnyal kiszámított iparági megtakarításból lehet általánosító következtetést levonni arra nézve, hogy az iparág vállalatai az önköltség csökkentésére irányuló operatív intézkedéseket megtették-e és betartották-e?

III.

A változó és változatlan állományú indexek kérdése felmerül a műszaki mutatók és az anyagnormák területén is. Ezt ismét a villamosenergiából vett példával szemléltethetjük, mivel szakmai sajátosságai a kérdés lényegének megvilágítására kiválóan alkalmasak.

A villamosenergia-iparban döntő jelentősége van annak, hogy az országos kooperációban a modern és kevésbé modern erőművek milyen súllyal vesznek részt. Az iparág működésére legjellemzőbb mutató — az 1 kWó kiadott energiára eső szénkalória-felhasználás — alakulását is döntően befolyásolják a kooperációban bekövetkező eltérések.

Előfordult az is, hogy az erőműveknél általában romlott a fajlagos kalória-felhasználás, iparági szinten mégis javulást mutatott. Pl.:

	Bázisidőszak			Beszámolási időszak		
	kiadott MWó	fajl. kalória-fogyasztás kal/kWó	összes ka l. 10 ⁶	kiadott MWó	fajl. kalória-fogyasztás kal/kWó	összes kal. 10 ⁶
A	10 000	3000	30 000	15 000	3200	48 000
B	7 000	4000	28 000	10 000	4500	45 000
C	10 000	5000	50 000	5 000	5100	25 500
<i>Iparág</i>	<i>27 000</i>	<i>—</i>	<i>108 000</i>	<i>30000</i>	<i>—</i>	<i>118 500</i>

A bázisidőszak átlagos kalória felhasználása

$$\frac{108\,000\,000\,000}{27\,000\,000} = 4\,000$$

A beszámolási időszak átlagos kalória felhasználása

$$\frac{118\,500\,000\,000}{30\,000\,000} = 3\,950$$

$$\frac{3\,950}{4\,000} = 98,8\%$$

Az iparág fajlagos kalóriefelhasználása a bázisidőszakhoz viszonyítva 1,2%-kal javult, míg az egyes erőmű-kategóriáknál a kalóriefelhasználás romlott.

	kal/kWó		%	Többlet kalória-felhasználás %
	bázis-időszak	beszámolási időszak		
A	3000	3200	106,7	6,7
B	4000	4500	112,5	12,5
C	5000	5100	102,0	2,0

Az országos átlagban számított kalória-felhasználási index kifejezi azt a tényt, hogy a népgazdaságnak végeredményben 1,2%-kal kevesebb szénkalóriát kellett egy kWó energiára fordítania, mint a bázisidőszakban. Mindez azonban nem a vállalatok operatív széntakarékossági intézkedéseit dicséri, hanem a gazdaságos kooperációt.

Egyúttal természetesen elengedhetetlenül szükséges rávilágítani arra is, hogy az egyes erőműveknél romlott a fajlagos kalóriefelhasználás.

Ennek mérvét az iparágra is általánosíthatjuk, ha a beszámolási időszak kooperációja alapján mérlegelt változatlan állományú indexet számítunk.

$$\frac{15\,000 \cdot 106,7\% + 10\,000 \cdot 112,5\% + 5\,000 \cdot 102\%}{30\,000} = 107,9\%$$

Az 1 kWó-ra eső kalóriefelhasználás változatlan kooperáció mellett tehát 7,9%-kal romlott volna.

IV.

Az iparágak beralap-felhasználásának megállapításánál ugyancsak találkozunk a kétféle index problémájával.

Megtörténhet az, hogy az iparág vállalatai külön-külön megtakarítást érnek el, az iparág ennek ellenére túllépi beralapját.

	Termelési érték				Beralap				Bérhányad		Relatív eltérés
	terv	%	tény	%	terv	%	tény	%	terv	tény	
A	6 000	60	9 000	90	2400	80	3150	96,3	40	35	-450.
B	4 000	40	1 000	10	600	20	120	3,7	15	12	- 30
C	10 000	100	10 000	100	3000	100	3270	100	30	32,7	+ 270

Itt — iparági szinten számítva — relatív túllépés mutatkozik, mivel a termelés a magasabb bérhányaddal dolgozó A vállalat felé tolódott el. Bár a vállalat bérhányada a terv szerint 40% volt, ténylegesen 35%-ra csökkent és 450 forint relatív megtakarítást ért el, a termelésben megnövekedett súlya iparági szinten túllépést eredményezett. Ha azt akarjuk megállapítani, hogy hogyan gazdálkodott az iparág a beralappal, a vállalati megtakarításokból változatlan állományú tervteljesítési viszonzyszámot kell számítanunk. Példánkban a változó és változatlan állománnyal való számítás problémája tervteljesítési viszonzyszám kapcsán merül fel. Ugyanez természetesen érvényes akkor is, ha a beralap-gazdálkodást valamely bázis-időszakhoz viszonyítva vizsgáljuk.

*

Az eddig tárgyalt példákban a kérdés olyankor merült fel, amikor vállalati indexeket (vállalati önköltség, termelékenység, beralap, anyagnorma) szélesebb körre, iparágra kellett általánosítanunk. Szükséges azonban a figyelmet felhívni arra, hogy témánk nem kizárólag *vállalatok közötti súlyeltolódásokkal kapcsolatos*.

A termelékenységet például többféle szinten vizsgálhatjuk. Egy üzemszertelemelékenység alakulását változó állományú indexszel vizsgáltuk az üzemszertelemelékenysége =

$$\text{üzemszertelemelékenysége} = \frac{\text{üzemszertelemelési értéke}}{\text{üzemszertelemelési munkáltszáma}}$$

Ha az üzemszézi mőhelyek egyéni termelékenységet akarjuk általánosítani az üzemszre, akkor a következőké járunk el:

	Mőhelyek termelékenységi indexe	Fő
A	120	5
B	110	10
C	100	5

$$\frac{5 \cdot 120 + 10 \cdot 110 + 5 \cdot 100}{20} = 110\%$$

Az egyes mőhelyek egyéni termelékenységi indexéből tehát mérlegelt átlagszámot számítottunk.

Az üzemszézi változatlan állományú indexben kifejeződik az egyes mőhelyek egyéni termelékenyséének átlagos alakulása. A változó állományú index ezenfelül megmutatja azt is, hogyan változott meg külső tényezők hatására a különböző termelékenységgel dolgozók egymáshoz való aránya. Ez jelentheti azt, hogy új felvételek, illetve elbocsátások következtében megszorodott a magasabb vagy alacsonyabb egyéni termelékenységgel dolgozók száma, vagy jelenthet létszám-átcsoportosítást az üzemszr különböző munkahelyei között.

Az iparági termelékenységi index változatlan állománnyal való megállapítása elméletileg nemcsak a vállalatok közötti súlyeltolódásokat küszöbölhetné ki, hanem lemehetne üzemszézi szintre, mőhelyszintre, sőt egészen az egyes dolgozókig.

A változatlan állományú index valamely vizsgált sokaság állományában bekövetkezett változást szűri ki. A termelékenységi index esetében a munkáslétszám az a sokaság, amelynek állományát rögzítenünk keil. Aszerint, hogy mi a termelékenység vizsgálatának a célja, történhetik a munkáslétszám rögzítése üzemszrenként, vállalatonként, iparáganként stb.

A változatlan állomány kérdése tehát nemcsak a vállalatok közötti súlyeltolódásokkal, sőt *nem is kizárólag a kisebb szervezeti egységek indexeinek nagyobb szervezeti egységekre való általánosításával kapcsolatosan* merül fel.

Az önköltségstatisztikában például az összehasonlító termelés önköltség-alakulásának indexeit változatlan állománnyal számítjuk akkor, amikor a gyártmányok tervszerinti vagy tényleges összetételére nézve állapítjuk meg az önköltség-alakulást. A tényleges önköltségalakulást ugyanis két tényező határozza meg: 1. az egyes összehasonlító gyártmányok önköltségének alakulásai, 2. a különböző önköltségű gyártmányok termelése közötti arány.

A vállalat gazdálkodásának megítéléséhez ki kell küszöbölnünk a gyártmányösszetétel megváltozásának hatását. Az önköltség alakulását a tervezett vagy tényleges gyártmányösszetételre ezért változatlan állománnyal számítjuk.

Ebben az esetben — mint látjuk — nem a kisebb szervezeti egységek egyéni indexeit, hanem gyártmányok egyéni önköltségi indexeit keil a vál-

latat egész összehasonlító termelésének önköltségalakulására általánosítanunk.

*

A felsorolt példákkal azt kívántuk érzékeltetni, hogy statisztikai gyakorlatunkban milyen sok esetben találkozunk az indexszámításnak ezzel a fontos módszertani kérdésével. A felsorakoztatott néhány példa is már elegendő bizonyíték arra, hogy a változó, illetve változatlan állományú módszer konkrétan attól függ, hogy az összetett jelenséget egészében vagy pedig annak valamely oldalát, összetevőjét vizsgáljuk.

Június folyamán megjelenik

ROVINSZKIJ:

A beruházások finanszírozásának és hitelellátásának szervezete

Ez a főiskolai tankönyv a beruházások finanszírozásának és hitelellátásának érvényben lévő rendszerét ismerteti és részletesen tárgyalja a beruházási bankok pénzügyi, illetőleg gazdasági jellegű munkájának módszereit. A könyv foglalkozik az építési tervezetek és költségelőirányzatok (költségvetések) összeállításával, az építőmunkák szervezésével és tervezésével és a beruházási bankok operatív számvitelével kapcsolatos problémákkal, ugyanígy az építő szervezetek gazdasági tevékenységének elemzésével

**K A P H A T Ó L E S Z M I N D E N Á L L A M I
K Ö N Y V E S B O L T B A N**

A GAZDASÁGSTATISZTIKA FOGALMA

I. A gazdaságstatisztika tárgya

A gazdaságstatisztika tárgyának és módszerének meghatározásában a marxizmus-leninizmus elmélete szolgál iránytűként. Lenin és Sztálin műveikben, beszédeikben gyakran foglalkoztak a statisztika problémáival és konkrétan meghatározták a statisztika feladatát a népgazdaság fejlődésének adott szakaszában.

Lenin a „Munkanap és munkaév a moszkvai kormányzóságban“ c. munkájában írja a következőket: „A statisztikának nem önkényes számoszlopokat kell adnia, hanem számszerű megvilágítását a vizsgált jelenség életben teljesen kialakult, vagy kialakulóban lévő különböző társadalmi típusainak.“¹

Leninnek már ebből a meghatározásából is világosan látszik, hogy a statisztikát társadalomtudománynak tekintette, hiszen az élet által meghatározott különböző társadalmi típusok számokban való visszatükrözéséről beszél.

A statisztika — társadalomtudomány. Ezt tények bizonyítják. A statisztika társadalmi-gazdasági tudományként keletkezett s feladatát, módszereit az adott társadalmi-gazdasági alakulat osztályviszonyai határozták és határozzák meg.

Egyes statisztikusok szerint a statisztika olyan általános tudomány, mely egyformán alkalmazható a társadalmi jelenségekre, fizikára, biológiára stb. Ezek a tudósok azért jutottak helytelen következtetésre, mert a statisztikának csak a matematikai módszereit tartották szem előtt, — s ezeket valóban felhasználják a fentemlített tudományágakban — de nem fordítottak kellő figyelmet a statisztikában érvényesülő alapvető követelményekre, hogy csak a társadalmi-gazdasági jelenségek lényegének alapos vizsgálata után kezdhetünk a statisztikai munkához. Hogy mikor milyen matematikai módszereket alkalmazunk a statisztikában, azt is a vizsgált jelenség természete határozza meg. Ezek után világos, hogy a statisztika nem olyan valamiféle általános tudomány, amely a társadalmi jelenségekre éppen úgy alkalmazható, mint pl. a természettudományokra, hiszen ezeknek a jelenségeknek természete, törvényszerűségei teljesen különbözőek.

A statisztika, mint minden tudomány — osztálytudomány — pártos tudomány. A szovjet statisztika, a népi demokráciák statisztikája a nép érdekeit szolgálja, míg a kapitalista országok statisztikája eszköz a dolgozók kizsákmányolásának elkendőzésére s a burzsoázia uralmának meghosszabbítására.

¹ Lenin Művei, 18. kötet, 4. kiadás, 240. old., oroszul.

A burzsoa statisztikusok a statisztikát osztályok feletti tudománynak tartják, s gondosan megszerkesztett matematikai formulákkal akarják a statisztika osztályjellegét elhomályosítani. Szemléltető példa erre a harvardi iskola statisztikusainak „kutatása”. Pearsons vezetésével ez az amerikai iskola eljutott arra a következtetésre, hogy a válság döntően egy bizonyos „C” görbe — mely szerintük a pénz mozgását ábrázolja — egyensúlyának megbomlása; tehát pénzügyi válság. Ezek a kapitalista „tudósok” nem értik s nem is akarják és tudják megérteni, hogy a pénzügyi válság nem magától keletkezik, s hogy ez csak a válság egyik megjelenési formája. Görbék szélsőértékének változásában keresik a válság okát, s nem a kapitalista társadalom alapvető ellentmondásában. Ez természetes jelenség az amerikai imperialisták dollárjain megvásárolt áltudósoknál.

A gazdaságstatisztika, mint a statisztikai tudományok egyik ága, természetesen szintén társadalomtudomány.

Erre mutat rá Lenin elvtárs, amikor a statisztika feladatát a következőképpen határozza meg: „A statisztikának az a feladata, hogy a minden körülményre kiterjedő elemzéssel megállapított társadalmi-gazdasági viszonyokat illusztrálja, szemléltesse s nem szabad öncéllá válnia, mint az nálunk nagyon gyakran előfordul.”²

A szocialista gazdaságstatisztika mutatószámaiban a szocialista állam egységes népgazdasági tervével meghatározott gazdasági jelenségek, folyamatok tükröződnek vissza. Lenin 1921. aug. 16-án a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának akkori vezetőjéhez P. I. Popovhoz írt levelében konkrétan meg is határozza a gazdaságstatisztika feladatát a következőkben: „...össze kell állítani a Tervhivatallal együtt bizonyos mutatószámokat egész népgazdaságunk állapotának értékelésére, nem ritkábban, mint egyszer egy hónapban feltétlenül meghatározni ezeket s feltétlenül összehasonlítani a háborúelőtti, majd az 1920-as adatokkal, s lehetőség szerint 1917, 1918 s 1919 adataival is.”³

Lenin elvtárs tehát azt a konkrét feladatot állította a gazdaságstatisztikusok elé, hogy az egész népgazdaságot jellemző mutatószámokat dolgozzanak ki. Ugyanezt a feladatot tűzi Sztálin elvtárs is a marxista statisztikusok elé, mikor a népgazdasági mérleg — amely a népgazdaságot jellemző mutatószámok rendszere — elkészítésének fontosságáról beszél: „Ugyancsak fel kell vetni a marxi újratermelés-elmélet népszerűsítésének kérdését. Ki kell dolgozni népgazdasági mérlegünk felépítésének sémáját. Az, amit a Központi Statisztikai Hivatal 1926-ban népgazdasági mérleg címen közzétett, nem mérleg, hanem számokkal való játék.”⁴

Lenin és Sztálin tanításaiból következik, hogy a szocialista gazdaságstatisztika a népgazdaság bővített szocialista újratermelésének eredményeit és feltételeit tanulmányozza, annak különböző szakaszaiban. Így tanulmányozza a társadalmi össztermék termelését, cseréjét, elosztását, újraelosztását, fogyasztását és felhalmozását.

Mivel a gazdaságstatisztika az adott társadalom gazdasági életének törvényszerűségeit, jelenségeit fejezi ki számokban, ábrázolja és elemzi, nyilvánvaló, hogy alapja csak az a tudomány lehet, mely ezeket a törvényszerűségeket feltárja: a marxista-leninista politikai gazdaságtan.

² Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, Szikra, Budapest, 1949, 501—502. old.

³ Lenini gyűjtemény, XXIII, 217—218. old. oroszul.

⁴ Sztálin: A leninizmus kérdéseit. Szikra, Budapest, 1949, 354. old.

2. A marxista-leninista politikai gazdaságtan, mint a gazdaságstatisztika alapja

A politikai gazdaságtan és a gazdaságstatisztika között a legmélyebb, legszorosabb összefüggés áll fenn. A politikai gazdaságtan adja meg a gazdaságstatisztikának az elméleti alapot, amely a gazdasági jelenségek vizsgálatában vezeti. A politikai gazdaságtan tárja fel a gazdasági jelenségek természetét, lényegét, fejlődési törvényeit, szakaszait, formáit. Eppen ezért minden statisztikai munkában elengedhetetlen a politikai gazdaságtan alapos ismerete, mert nélkülül a statisztika nem statisztika, hanem a „számokkal való játék“.

Viszont a gazdasági jelenségek vizsgálata sem sikeres a statisztika alkalmazása nélkül, ahogy erre Lenin elvtárs rámutat: „Nem képzelhető el olyan, Oroszország gazdaságát tanulmányozó közgazdász, aki nélkülözni tudná a zemsztvostatisztika adatait és ha a zemsztvostatisztika és a közgazdászok munkája külön utakon halad, sem az egyik, sem a másik nem érhet el kielégítő eredményt“.⁵ Lenin elvtársnak ez a megállapítása természetesen nemcsak Oroszország akkori közgazdászaira vonatkozik.

A gazdaságstatisztika feladata — mint az előző pontban kitűnik — a társadalmi-gazdasági jelenségek sokoldalú elemzése. Ezt a feladatot a gazdaságstatisztikusok nem tudják megoldani a vizsgált jelenségek lényegének, fejlődési formáinak ismerete nélkül. Erről beszél Marx a Tőke III. kötetében, amikor a következőket mondja: „Csak a profitrátát létrehozó viszonyok megértése teszi lehetővé a statisztika számára, hogy valóságos elemzését adja a munkabér rátájának a különböző korszakokban és országokban“.⁶

A marxista-leninista politikai gazdaságtan elmélete alapján alkalmazzuk az elméleti statisztika módszereit (a csoportosítást, átlagokat stb.) a gazdasági élet jelenségeinek vizsgálatánál. Lenin „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban“ c. művében nagyszerű példáját adta annak, hogyan kell a statisztikai adatokat a politikai gazdaságtan elméleti útmutatása alapján csoportosítani, feldolgozni s ezekből a következtetéseket levonni. Eppen az így összeállított és csoportosított adatokkal bizonyította megtámadhatatlanul be, hogy a narodnyikok elméletével szöges ellentétben — akik azt állították, hogy Oroszországban a kapitalizmus elszigetelt, véletlen jelenség — a tények, az adatok azt bizonyítják, hogy Oroszország — a nyugat-európai országokhoz hasonlóan — rálépett a kapitalizmus útjára. A narodnyikok helytelen, ellenséges nézeteiket megpróbálták különböző statisztikai adatokkal alátámasztani, de Lenin leleplezte ezeknek az adatoknak hamis voltát, feltárta a narodnyikok csoportosításainak és átlagainak tarthatatlanságát, osztlályjellegét s kritikájával összezúzta a narodnyikoknak ezt a fegyverét.

A narodnyikok pl. a parasztgazdaságokat a családtagok számának ismerve alapján csoportosították. Világos, hogy az ilyen csoportosítás nem adhat semmiféle felvilágosítást a falun végbemenő kapitalizálódás folyamatára. Vagy például csoportosították a parasztgazdaságokat a telek szerint, melyről Lenin a következőket írja: „Ha a telek szerinti csoportosítást vesszük alapul, egy kalap alá vesszük a szegényt, aki bérbeadja a földet

⁵ Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, Szikra, Budapest, 1949, 623—624. o.d.

⁶ Marx: A tőke, III. kötet, Szikra, Budapest, 1951, 278. o.d.

és a gazdagot, aki a földet bérbeszerzi vagy megvásárolja; a szegényt, aki eldobja magától a földet és a gazdagot, aki »gyűjti« a földet; a szegényt, aki egészen csekélyszámú igásállattal a legrosszabbul gazdálkodik és a gazdagot, akinek sok igásállata van, trágyázza a földet, javításokat eszközöl, stb. stb. Más szavakkal, egy kalap alá vesszük a falusi proletárt a falusi burzsoázia képviselőivel.⁷

Leninnek ezekből a szavaiból is világosan kitűnik, hogy csak akkor nem fogjuk egy kalap alá venni a falusi proletárt a falusi burzsoával, ha képesek vagyunk megtalálni azokat az ismérveket, melyek megkülönböztetik őket egymástól, ezeket pedig a politikai gazdaságtan segítségével találjuk meg.

Sztálin elvtárs „Az első ötéves terv eredményei” című beszédében, — melyet 1933. január 7-én tartott a Szovjetunió Kommunista (Bolshevik) Pártja Központi Bizottságának teljes ülésén — gazdaságstatisztikai adatokkal a kezében bizonyította be a szocialista társadalmi-gazdasági rendszer elsőbbségét a kapitalizmussal szemben. Az összehasonlítás alapjául itt Sztálin elvtárs az ipari termelés emelkedésének ütemét választotta, mert a népgazdaság fejlődését, mindenekelőtt, az ipar fejlődése jellemzi.

Ipari termelés mennyisége 1932 végére %-ban

	Az első világháború előtti színvonal %-ában	Az 1928-as színvonal %-ában
Szovjetunió.....	334	219
USA	84	56
Anglia	75	80
Németország.....	62	55

Ezekből az adatokból vonja le Sztálin elvtárs a történelmi jelentőségű következtetést: „Miről beszélnek ezek az adatok, ha nem arról, hogy az ipar kapitalista rendszere nem állta ki a vizsgát a szovjet rendszerrel való versenyben, hogy az ipar szovjet rendszerének minden előnye megvan a kapitalista rendszer fölött?”⁸

Rákosi elvtárs 1952. március 8-án az Állami Operaházban tartott ünnepi ülésen többek között a következőket mondta: „Mi magyar kommunisták eredményeinket és sikereinket elsősorban annak köszönhetjük, hogy a magyar viszonyokra tudjuk alkalmazni a lenini-sztálini tanokat...”⁹

Pártunk vezetői, élükön elsősorban Rákosi elvtárs, példát mutatnak nekünk a marxizmus-leninizmus alkalmazásában magyar viszonyokra és nekünk statisztikusoknak konkrétan megmutatják beszédeikben, műveikben, hogyan kell a lenini-sztálini elmélet statisztikára vonatkozó tanításait érvényesíteni az itteni magyar körülmények között.

⁷ Lenin: A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. Szikra, Budapest, 1949, 86. old.

⁸ Sztálin: A leninizmus kérdése. Szikra, Budapest, 1949, 449. old.

⁹ Szabad Nép, 1952. március 9, 4. old.

Rákosi elvtárs a MDP II. kongresszusán, a mezőgazdaság helyzetét ismertetve, a parasztgazdaságok csoportosításának lenini elve alapján állítja össze a jellemző adatokat s mondja a következőket: „Ha szembeállítjuk az 1941-es számlálás adatait az 1949-es népszámlálással, a következő változások képét kapjuk. A teljesen nincstelen, bér munkából élők (napszámosok, állandó munkások és mezőgazdasági alkalmazottak) százalékaránya a mezőgazdasági népességből 45,9 százalék volt, szóval a földműves lakosságnak majdnem a fele; ez 1949-re leesett 17,1 százalékra; az 1—25 holdig terjedő birtokok 1941-ben a birtokok 47 százalékát alkották, 1949-ben ez a földosztás eredményeképpen 78,6 százalékra nőtt. Ez a parasztság sem a régi már“.¹⁰ Látjuk tehát, hogy Rákosi elvtárs úgy választotta ki beszédében a gazdaságstatisztikai mutatószámokat, hogy azok valóban visszatükrözzék dolgozó parasztságunk életében a felszabadulási óta beállt gyökeres változást. Ezek a százalékok megmutatják, hogyan érvényesült a gyakorlatban a Magyar Kommunista Párt jel-szava: „A föld azé, aki megműveli!“

Gerő elvtárs ötéves tervünk első évének eredményeit szintén a szocializmus gazdaságtanának tanításai alapján elemzi. Ismeretes, hogy a szocialista iparosítás alapvető feladata a nehézipar termelésének és azon belül a gépipar termelésének fejlesztése. Eppen ezért használja fel Gerő elvtárs az ötéves terv első éve eredményeinek jellemzésénél azokat a mutatószámokat, melyek híven tükrözik, mennyire fejlődött népgazdaságunk ennek a törvénynek alapján. Gerő elvtárs megállapítja: „Nehéziparunk termelése az ötéves terv első évében 36,2 százalékkal emelkedett a megelőző évhez képest, könnyűiparunké pedig 34 százalékkal. Az egész ipar és ezen belül a gyárpar termelésének fejlődését is messze maga mögött hagyta gépiparunk, amelynek termelése egyetlen év alatt 42,3 százalékkal ugrott előre, ami ugyancsak megfelel a szocialista iparosítás sztálini törvényének“.¹¹

A gazdaságstatisztika alapvető feladatai közé tartoznak a nemzeti jövedelem és a népgazdasági mérleg problémáinak megoldása. E problémák megoldásának kulcsát is a marxista-leninista politikai gazdaságtan adja kezünkbe. Ezeknél a kérdéseknél konkrétan a marxista újratermelési elmélet az alap, melyet Lenin és Sztálin fejlesztettek tovább.

Marx a Gothai program kritikájában meghatározza a társadalmi össztermék fogalmát és konkrétan meghatározza a társadalmi össztermék elosztásának elveit a szocializmusban. Marxnak ezek az útmutatásai szolgálnak alapul a népgazdasági mérleg s a nemzeti jövedelem kiszámításánál. Csak Marx elmélete alapján tudjuk meghatározni, hogy melyek azok a népgazdasági ágak, melyek résztvesznek a nemzeti jövedelem megtermelésében, vagyis melyek azok a népgazdasági ágak, ahol új értéket termelnek.

3. A gazdaságstatisztika kapcsolata a többi statisztikai tudománnyal

Az előző pontban tisztázódott a gazdaságstatisztika és a politikai gazdaságtan között fennálló kapcsolat. Ennek a pontnak feladata két hasonlótermészetű kérdés megvilágítása. Elsősorban tisztázni kívánja ez

¹⁰ A szocializmus építésének útján. Szikra, Budapest, 1951, 41. old.

¹¹ U. o., 189. old.

a pont az elméleti statisztika és a gazdaságstatisztika, másodsorban pedig a gazdaságstatisztika és az ágazati statisztikák (iparstatisztika) között fennálló viszonyt.

a) Elméleti statisztika — gazdaságstatisztika

A gazdaságstatisztika a gazdasági jelenségek vizsgálatánál felhasználja azokat a statisztikai vizsgálati módszereket, melyekkel mint tudomány az elméleti statisztika foglalkozik. Így például széles alkalmazást nyer a gazdaságstatisztika egész területén a csoportosítás, az átlagok módszere, az indexmódszer, a reprezentációs módszer, stb.

Nézzük meg ezeknek a módszereknek alkalmazását néhány konkrét példán.

A gazdaságstatisztikai mutatószámok többsége átlagmennyiség. Ilyen például az átlagos munkatermelékenység, az átlagos munkabér, népsűrűség, stb.

Az átlagok alkalmazásánál szintén a marxizmus klasszikusainak tanításaira támaszkodunk. Lenin és Sztálin sokat foglalkoztak konkrétan az átlagok problémáival. Lenin és Sztálin nevéhez fűződik például a csoport-átlagok jelentőségének felismerése is.

Lenin elvtárs erről így ír: „A nagy- és kisüzemek összevonása olyan teljesen fiktív 'átlag' számokat eredményez, amelyek alapján semmiféle fogalmat sem alkothatunk magunknak a valóságról, amelyek elpalástolják a fő különbségeket, minőségileg egyenlőnek tüntetik fel a minőségileg teljesen különböző, a különböző összetételű dolgokat”.¹²

A csoportátlagok alkalmazásának feltétlen szükségszerűségére mutat rá Sztálin elvtárs is: „... az átlagszámok módszere, ha nem helyesbítik a kerületekre vonatkozó adatok alapján, nem tudományos módszer”.¹³

A csoportátlag lenini-sztálini elméletét alkalmazza például a gazdaságstatisztika a gyakorlatban akkor is, amikor az ú. n. „progresszív normákkal” dolgozik, mert „a progresszív átlagnorma nem más, mint csoportátlag, mégpedig azoknak az elért normáknak az átlaga, amelyek a közös átlagtól, vagyis a számtani átlagtól az előnyös irányban térnek el”.¹⁴

Hasonlóan elterjedt a gazdaságstatisztikában az indexmódszer alkalmazása. A termelés fizikai terjedelmének indexei, a munkatermelékenység indexei, a munka technikai felszereltségének indexei, az anyagfelhasználási indexek, az önköltségindexek, az árindexek, stb. stb. helyes kiszámítása a gazdaságstatisztika tárgykörébe tartozik. (Ha ezeket az indexeket népgazdasági méretekben s az egyes népgazdasági ágak közötti összefüggésükben vizsgáljuk.)

Ugyancsak nagy szerepet játszik a gazdaságstatisztikában a reprezentációs módszer.

A csoportosításról és a táblázatokról szóló elméleti tanításokat használja fel a gazdaságstatisztika például a különböző mérlegek elkészítésénél. Vegyünk egy egyszerű példát a nemzeti jövedelem számításának területéről. A lakosság bevételi- és kiadási mérlege, a termelő- és nemtermelő szféra bevételi- és kiadási mérlegei nem egyebek, mint jól megszerkesztett

¹² Lenin Művei, 2. kötet, Szikra, Budapest, 1951, 426. o.l.d.

¹³ Sztálin: A leninizmus kérdései, Szikra, Budapest, 1949, 310. o.l.d.

¹⁴ D. V. Szavinszkij: Az iparstatisztika tankönyve, Statisztikai Kiadványalatt, Budapest, 1950, 57. o.l.d.

kombinációs táblák. A Szovjetunió lakosságának bevételi- és kiadási mérlegében például a főalany két főcsoportra oszlik: A) Termelő szféra B) Nem-termelő szféra. A két főcsoport még a következő alcsoportokra oszlik:

A) Termelő szféra:

- a) Munkások és alkalmazottak.
- b) Szövetkezeti iparosok.
- c) Kolhozparasztok.
- d) Szövetkezeten kívüli iparosok.
- e) Egyénileg gazdálkodó parasztok.

B) Nem termelő szféra:

- a) Munkások és alkalmazottak.
- b) Szövetkezeti iparosok.
- c) Szövetkezeten kívüli iparosok.

A táblázatnak egy állítmánya van, 10 mutatóval, vagyis 10 oszlopos, éspedig úgy, hogy az állítmány 3 főcsoportja 4—4—2 alcsoportra oszlik.

Fentiekből látható az elméleti statisztika jelentősége: az elméleti statisztika adja a gazdaságstatisztikának azokat a speciális statisztikai módszereket, amelyek nélkül a gazdasági folyamatok konkrét módon történő kutatása, tanulmányozása lehetetlen.

b) A gazdaságstatisztika nem az ágazati statisztikák egyszerű összessége

Az iparstatisztika, mezőgazdasági statisztika, kereskedelemstatisztika, stb. természetüknél fogva természetesen gazdasági statisztikák, hiszen gazdasági jelenségek számokban való visszatükröződésével, illetve ezek kiszámítási módszereivel foglalkoznak; éspedig az iparstatisztika az ipar területén, a mezőgazdasági statisztika a mezőgazdaság területén, stb. Ezeket a statisztikai tudományokat ágazati statisztikáknak nevezzük, mert vizsgálatuk tárgya a különböző népgazdasági ágak: ipar, mezőgazdaság, kereskedelem, stb.

A gazdaságstatisztika mint tudomány nem ezeknek az ágazati statisztikáknak egyszerű összessége, nem az a feladata, hogy egymásutáni sorrendben röviden ismertesse az ágazati statisztikák alapvető tanításait. A gazdaságstatisztikát az ágazati statisztikáktól alapvetően az különbözteti meg, hogy míg az ágazati statisztikák az egyes népgazdasági ágak konkrét statisztikai problémáival foglalkoznak, addig a gazdaságstatisztika a népgazdaság egészét átfogó statisztikai problémákat tanulmányozza, éspedig a termeléstől a felhalmozásig történő összes stádiumokban. Így vizsgálatának tárgya a társadalmi össztermék termelése, cseréje, elosztása, újraelosztása, fogyasztása és felhalmozása.

Az ilyen — népgazdasági méretű — statisztikai feladatok közé tartoznak: a nemzeti jövedelem, a nemzeti vagyon kiszámítása és vizsgálata. Ugyancsak a népgazdaság egészét magábafoglaló kérdésekkel foglalkozik a gazdaságstatisztika népgazdasági mérleg fejezete. A munkaerőmérleg például bemutatja a munkaerő újratermelését, a munkaerőforrások eloszlását népgazdasági ágak és társadalmilag hasznos tevékenységek szerint, stb. A társadalmi termék mérleg kimutatja, mennyi a társadalmi össztermék

értéke, milyen az összetétele (mennyi benne a termelőeszköz, mennyi a fogyasztási cikk), hogyan történt a társadalmi össztermék fogyasztása, (mennyi ment termelő fogyasztásra, mennyi ment nem-termelő fogyasztásra), mennyi ment az egész népgazdaságban felhalmozásra, mennyi ment népgazdasági ágak szerint, stb.

Ezeknél a kérdéseknél világosan szembeűnik, hogy nem tartozhatnak sem az iparstatisztika, sem a mezőgazdasági statisztika, sem bármely más ágazati statisztika körébe, hanem csak egy külön, speciális tudomány tárgyát képezhetik.

De térjünk rá egy olyan kisebb témára — állításunk igazolásánál —, amelyik előfordul az ágazati statisztikákban s a gazdaságstatisztikának is tárgya.

Ilyen például az állóalapok statisztikája, mely a nemzeti vagyoni statisztikájának egy része. Az állóalapok osztályozása, értékelése nyilvánvalóan más és más konkrét problémákat vet fel és old meg az iparban, a mezőgazdaságban, közlekedésben, de viszont minden népgazdasági ágba ezeket a problémákat egy általános elv szerint oldják meg, amit éppen a gazdaságstatisztika tárgyal. Ilyen általános elv például az állóalapok statisztikájánál, hogy az állóalapoknak kétféle értékét különböztetjük meg: újraelőállítási értékét, beszerzési értékét. Vagy ugyancsak ilyen általános elméletet ad a gazdaságstatisztika az állóalapok statisztikájában az amortizáció kiszámításának módszereivel, stb. stb.

Hasonló a kérdés a munkatermelékenységi-, önköltségmutatóknál, stb. is. Összefoglalva: a gazdaságstatisztika tanulmányozza és kimutatja az összefüggéseket, kapcsolatot az egyes népgazdasági ágak között; az ipar és mezőgazdaság, a közlekedés és a többi népgazdasági ág között, stb., s vizsgálja a szocialista bővített újratermelésnek az egész népgazdaságban lejátszódó folyamatát, annak különböző stádiumaiban.

A marxi-lenini gazdaságstatisztika fontos fegyvere a szocialista építésnek, segítségével az egész népgazdaság fejlődését, az egyes népgazdasági ágak kapcsolatát összefüggéseiben, dinamikájában szemléltethetjük.

A Statisztikai Kiadóvállalat kiadásában

megjelent a

MAGYARORSZÁG

HELYSÉGNÉVTÁRA 1952.

c. kiadvány

Az új Helységnévtár az 1952. február 1-i állapotnak megfelelően közli a közigazgatásban a felszabadulás óta végbement változásokat: községösszevonásokat, helységnév-változásokat, új vasúti és postai szolgálatok létesítését.

Az 1952. évi Helységnévtár betűrendes névmutatót tartalmaz, melyben az ország valamennyi városa, községe és lakotthelye szerepel.

**Kapható az Állami Könyvterjesztő Vállalat
könyvesboltjaiban**

A SERTÉSTERMELŐ TRÖSZT 1951. ÉVI HIZLALÁSI TEVÉKENYSÉGÉNEK VIZSGÁLATA*

I.

Vállalatunk tervosztálya a múlt év november havában meghívást kapott az Országos Tervhivattaltól. A hivatal illetékes osztályán közölték velünk, hogy az általunk feszítettnek tartott 1952. évi hizlalási terv (előterv) bizonyos lazaságokat tartalmaz, melyeket a terv ismételt átdolgozásával ki kell küszöbölnünk és rejtett tartalékaink fokozott feltárásával olyan tervet kell kidolgoznunk, ami több húst fog juttatni országunk dolgozó népe számára.

Az új terv nem minden vita és nehézség nélkül el is készült. Átadásakor hangsúlyoztuk, hogy eddigi tapasztalataink alapján a terv csak az összes kedvező körülmények együttes fennforgása esetén valósítható meg, de egyúttal megjegyeztük azt is, hogy tapasztalataink szerint a körülmények közül egyik, vagy másik rendszerint hiányozni szokott.

Túlságosan nem lepődünk meg, midőn az általunk így kidolgozott tervet, mint az 1952. évi. I. negyedéves operatív tervfeladatot megkaptuk. Tisztában voltunk azzal, hogy mind felettes hatóságainknak, mind pedig a mi vállalatunknak egyetlen célja van: minél nagyobb mennyiségű húst a népgazdaság számára!

Statisztikai csoportunkra hárult az a feladat, hogy az 1952. évi terv szintjén átdolgozza és kiértékelje vállalatunk hizlalási üzemágának 1951. évi eredményeit, mivel erős remény van rá, hogy ily módon a várható nehézségek felszínre fognak kerülni és így vezető szakembereink a megelőző intézkedéseknek egész sorát léptethetik életbe a terv maradéktalan teljesítése és túlteljesítése érdekében.

Általános elvként csupán annyit tűztünk ki a vizsgálódás elé, hogy feltárjuk az elkövetett és a jövőben is elkövethető hibákat és a fejlődés menetének vizsgálatába olyan tendenciákat, lehetőségeket találjunk, melyek alkalmasak lesznek arra, hogy a terv teljesítését a gyakorlati életben biztosíthassuk.

II.

Az eredményes sertéshizlalási tevékenységnek két sarkalatos pontja van: a jó takarmányhasznosítás és az intenzív súlyfelrakás. Feltételezzük természetesen, hogy a hízóba fogott állomány fizikailag egészséges és általában rendelkezik azokkal a feltételekkel, melyek alapul kell, hogy szolgáljanak a hízóbaállításhoz.

A fenti tényezők között kölcsönös és szoros összefüggés van. Minél magasabb a sertések átlagos súlya, annál magasabb a darabonkénti súlyfelvétel, ugyanakkor viszont csökken a takarmányhasznosítás mutatószáma, az értékesítési százalék.

* A Statisztikai Szemle által hirdetett pályázatra érkezett pályamű.

Dolgozóink prémiumfeladatát meghatározó táblázatunk ezt a tételt világosan igazolja is:

Súlycsoport kg	Takarmányhasznosítás %	Havi ráhizlalás kg/db
10,0-től 20-ig	25,0	4,0
20,1-től 30-ig	24,5	5,5
30,1-től 40-ig	24,0	8,0
40,1-től 50-ig	23,5	10,0
50,1-től 60-ig	23,0	13,0
60,1-től 70-ig	22,0	16,0
70,1-től 80-ig	21,0	17,0
80,1-től 90-ig	20,0	17,0
90,1-től 100-ig	19,0	17,0

A tervfeladatainkat fenti kulcsszámok alapján szabták meg. Az átlagos takarmányhasznosítás 23%. A ráhizlalási terv teljesítéséhez azonban a tervezett 23%-os takarmányhasznosítás helyett a gyakorlatban 23,5—24%-ot kell elérni.

A terv ugyanis ráhizlalási súlyként a vásárlási és eladási súly közti különbséget írja elő. A vásárlási súly azonban az állatoknak a telepekre történő — gyakran nagy távolságról való — szállításakor csökken. Ezt a súlyvesztést, az ú. n. útiapadót a terv nem veszi figyelembe, a hizlalásnál azonban ezt a súlyvesztést is pótolni kell.

A terv realizálásával kapcsolatos ellenvetéseknek éppen az volt az egyik alapja — és hozzátehetjük, hogy igen plauzibilis alapja —, hogy a múlt év folyamán dolgozóinknak csupán csak 50%-a részesült prémiumban. Ez a tény azt jelenti, hogy a prémiumfeladat túlfeszített, következésképpen az erre épült terv is túlfeszített és éppen ezért irreális is.

A takarmányhasznosítás alakulásának vizsgálata

A takarmányhasznosítás alakulásának vizsgálatát mind az útiapadóval növelt ráhizlalás, mind pedig az apadónélküli ráhizlalás esetében elvégeztük.

Annak ellenére, hogy a terv teljesítése szempontjából az útiapadó nem enyhítő körülmény, mégis megvizsgáltuk ezt a kérdést is és ahogyan az a későbbiekben ki fog derülni, ennek a kis többletmunkának meg is lett a maga eredménye.

A takarmányhasznosítás alakulását mutató két táblázat (l. 413. és 415. oldalon) végeredményei — a vállalati évi átlagok — azt bizonyítják, hogy még a 22%-os tavalyi hasznosítási tervet sem tudtuk teljesíteni, bár ebbe a kérdésbe erősen beleszólt a november és december hónapokban fellépő pestis, orbánc, gyomor- és bélgyulladás.

A 21,6, illetve 22,1%-os évi átlagokkal szemben azonban volt 24,6 és 24,8%-os értékesítés is, sőt a 12 hónapból 8 hónap eredménye lényegesen jobb volt a tervszámnál. Az eredményt január, február, március és december hónapok rontották, mivel ezeknek a hónapoknak aránylagosan magas takarmányszámait a súlyozásnál erősen érvényesültek.

1951. évi takarmányhasznosítás

H ó	Feletetett takarmány tengeridara értéke ezerkg	Rá hizlalási súly		Takarmányhasznosítás %-a	
		útiapadóval kg/db	útiapadó nélkül	útiapadóval	útiapadó nélkül
.....	2636	535 757	530 328	20,3	20,1
II.	2658	530 136	509 068	19,9	19,3
III.	1830	400 758	394 418	21,9	21,6
IV.	2127	482 429	478 688	22,7	22,5
V.	2082	462 749	457 397	22,2	22,0
VI.	1422	340 268	328 754	23,9	23,1
VII.	1218	297 869	290 055	24,5	23,8
VIII.	1306	324 411	321 265	24,8	24,6
IX.	1417	348 858	343 125	24,6	24,2
X.	1666	395 195	389 614	23,7	23,4
XI.	2383	551 023	526 804	23,1	22,0
XII.	3058	578 932	575 275	18,9	18,8
1951.	23 802	5 248 385	5 144 791	22,1	21,6

Nem véletlen azonban, hogy éppen a téli hónapok rontották le a vállalati átlagokat. A hidegebb időjárás kétségtelenül csökkenti a takarmányhasznosítás mértékét, de a további vizsgálatok azt bizonyítják, hogy ezt a csökkenést enyhíteni is lehetne.

Megvizsgáltuk az év folyamán feletetett takarmányok összetételét. A feletetett vegyesdara értékeknek a hozzájuk tartozó tengeridara értékekkel való egybevetése az alábbi képet adja:

Tengeridara az összes takarmányok százalékában:

Január	— — — — —	74	Július	— — — — —	61
Február	— — — — —	74	Augusztus	— — — — —	54
Március	— — — — —	72	Szeptember	— — — — —	55
Április	— — — — —	71	Október	— — — — —	64
Május	— — — — —	68	November	— — — — —	69
Június	— — — — —	61	December	— — — — —	71

Mit mutatnak ezek a számok? Azt, hogy a hidegebb hónapok takarmányai töményebbek, 1 egységre vonatkoztatva több tápértéket tartalmaznak, de éppen a töménységük miatt nehezebben is emészthetők, nehezebben értékesíthetők.

Minél kevésbé tömény a sertések takarmánya, annál jobb az értékesítés.

Az értékesítési táblák adatainak a takarmányok tengeridara mutatószámaival való egybevetése az első pillanatban bárkit is meggyőzhet arról.

Miért csökkent a januári érték 74-ről augusztusban 54-re? Azért, mert vállalatunk időközben megszervezte a fölözött tej-, író- és moslékbegyűjtést. Gondoskodott megfelelő zöldtakarmányellátásról, zöldség hulladékot vásárolt

a nyár folyamán. Budapesti vállalatunk, illetve üzemegységünk az addig a szennycsatornába folyó húslét a takarmány bekeverésére használta fel.

Tengeridara-értéke persze e takarmányok nagy részének — a zöld lucernát kivéve, — igen alacsony, de élettani hatása annál jelentősebb.

Ha vállalatunk teljesíteni akarja takarmányhasznosítási tervét, — az út ezeknek az anyagoknak fokozott felkutatása és begyűjtése felé vezet.

Mint vizsgálatainkba beillő szempont vetődik fel az útiapadó kérdése, hiszen a hasznosítás alakulását az útiapadótól függően is vizsgáltuk. Kiderül, hogy a múlt év folyamán 104 594 kg vásárolt húst veszítettünk az útiapadó által. Ez a szám a valóságban sokkal magasabb, mivel az üzemegységek egy része a vásárolt súlyt jelentette beérkezési súlynak is, vagyis nem mérlegelt a beérkezéskor.

Ez* a magatartás azt is jelentette, hogy üzemegységvezetőink egy részét — és szerencsére a kisebbik részét — nem érdekelte, hogy milyen veszteséget kell pótolnia, mielőtt a tulajdonképpeni hizlalást megkezdi. Természetesen így munkavállalóink sem lehettek tisztában a rájuk váró feladatokkal. Egyik hiba szüli a másikat. Többször baj volt a falkásításokkal is. Nyilván azért következhetett ez be, mert aki nem szeret mérlegelni egyszer, az nem szeret máskor sem.

Ismétlem, szórványosan előforduló lazaságról van szó, de ez a lazaság aránylag nagy sertés-állományokat érintett.

A terv csak maximális fegyelem esetén hajtható végre és statisztikánk jelenleg már van olyan fejtett, hogy a fegyelem lazulását, ha csak közvetett úton is, de már mérni tudja.

A ráhizlalás mutatószámainak vizsgálata

A fő és lényegbevágó ellenvetés az új tervvel kapcsolatban a ráhizlalásokban csúcsosodott ki. A darabonkénti ráhizlalást jelző mutatószámok és maga a táblázat is azt látszik bizonyítani, hogy a prémiumfeladatban megkívánt súlyfelrakást a magasabb súlykategóriába tartozó sertéseknél nem lehet átlagosan teljesíteni.

Az indulási súlykategóriák mellé rendelt ráhizlalási tervszámok (1951-ben normák!) éves viszonylatban darabonként 0,5 kg-os lemaradást mutatnak. Az első pillanatra csekélynek látszó 0,5 kg jelentősége hatalmasan megnő, ha ugyanezt a számot 541 401 db-os évi összállományra vonatkoztatjuk. 270 701 kg felrakási, vagy ráhizlalási lemaradás lesz az „eredmény”.

A táblázat (lásd 415. old.) többirányú ellentmondást tartalmaz. Egyfelől azt mutatja, hogy az alacsonyabb súlyú sertésekre aránylagosan többet lehet ráhizlalni, más részről az alacsonyabb súlykategóriákban is komoly ingadozás figyelhető meg. A július havi teljesítés még csak 86,9%, de októberben már ugyanebben a kategóriában 111,3%.

Az ú. n. „objektív” okokra való hivatkozás, mint pl. pestis-, orbánc-járvány stb. itt nem állja meg a helyét. A járványstatisztika — melyet különben nem vizsgáltunk meg tüzetesen, — azt mutatja, hogy november és december hónapokban, — amikor ezek a betegségek komoly kiesési számokat eredményeztek az állományban, — a rárakás nem csökkent a norma alá. Éppen ezért látszott szükségesnek tovább vizsgálni a járványstatisztikát, mivel köztudomású, hogy ezek a betegségek az alacsony átlagsúlyú állományokat érintik a legjobban és a súly növekedésével a veszély arányosan csökken.

1951. évi darabonkénti ráhizlalás alakulása

Hó	Átlagos indulási súly kg	Ráhizlalási norma kg	Teljesítés kg	Teljesítmény %-a
I.....	62,6	16,0	10,1	63,2
II.....	59,6	13,0	11,3	86,9
III.....	59,4	13,0	10,7	82,3
IV.....	62,8	16,0	13,1	81,8
V.....	60,4	16,0	14,1	88,2
VI.....	43,1	10,0	8,5	85,0
VII.....	32,5	8,0	6,9	86,9
VIII.....	28,1	5,5	7,8	141,8
IX.....	29,5	5,5	8,2	149,1
X.....	31,6	8,0	8,9	111,3
XI.....	36,3	8,0	8,2	102,5
XII.....	36,7	8,0	8,2	102,5
1951.....	44,1	10,0	9,5	95,0

Felvetődött a gondolat, hogy érdemes lenne a kérdést a takarmányozás vonalán tovább vizsgálni.

A kutatások váratlanul világos és félre nem érthető eredményeket hoztak. Február kivételével minden hónapban, ahol a norma alatt teljesítettünk, az optimális napi fejadag alatt takarmányoztunk. Alapvető hibáknak kellett tehát lenniök a takarmányozás terén, amire nem figyeltünk fel idejében.

A ráhizlalási terv teljesítése ezek szerint nem olyan problematikus 1952-ben, mint amilyenek az első pillanatban látszik. Ezekután vállalatunk hizlalási tevékenységét mutató táblázatunkat az alábbiakban állítottuk össze (l. a 416. oldalon).

Ez a táblázat már közeljár ahhoz, hogy a túlszufaltság hibájába essék, bár erős kísértésben voltunk, hogy a havi állategészségügyi adatokkal is kiegészítsük. Ennek ellenére is világosan igazolja eddigi megállapításaink helyességét.

III.

Végezetül feltehetjük a kérdést: Teljesíthető-e, reális-e az 1952. I. negyedévi operatív hizlalási tervünk és ha igen, mit kell tennünk a terv teljesítése érdekében.

A kérdés első felére határozott igennel lehet válaszolni. A vállalatról függő tényezők közül sem a takarmányhasznosítási, sem a ráhizlalási tervfeladatok nem tartalmaznak teljesíthetetlen kívánalmakat. A feladatok azonban feszítettek, melyeket csak eddigi hibáink kiküszöbölésével oldhatunk meg. Körvonalazva ezeket a feladatokat, az alábbiakat kell tennünk:

1. Most alakult vidéki vállalataink süldő-szükségletének kielégítését a lehetőségekhez képest racionalizálnunk kell. Egyrésztől oda kell hatnunk, hogy az Allatforgalmi ES által szállított sertések lehetőleg kis körzetben kerüljenek szállításra, másrésztől viszont egyre inkább önellátásra kell be-

rendezkednünk. Csakis így kerülhetjük el a szállításokkal járó hatalmas útiapadókat és a szintén szállításokkal járó különböző sertésbetegségek állandó terjesztését. Egyedül az útiapadó csökkentése által hatalmas mennyiségű takarmányt, munkaerő- és munkabérfelhasználást takaríthatunk meg.

2. A takarmányhasznosítás fejlesztése érdekében fokoznunk kell a már eddig is jól bevált moslék és tej és egyéb állati melléktermékek begyűjtését. Megoldást kell találnunk arra is, hogy a sertések szervezetének annyira fontos zöldtakarmányt, vagy annak valamely hasonló hatású pótlóanyagát a téli hónapokban is biztosíthassuk hizlaldáink számára.

3. Fokozott figyelemmel kell kísérnünk a takarmányadagolás mértékét. Irányt kell vennünk rá, hogy az adagolást az értékesítés kára nélkül optimalisra fokozzuk.

4. Végezetül, de nem utolsó sorban, tudatosítanunk kell dolgozóinkkal a brigádokra lebontott terveket, a múlt évben elkövetett hibákat és értékes, a gyakorlati élet tapasztalataira támaszkodó javaslataikat alkalmaznunk kell a hizlalási tevékenység folyamán a terv teljesítése és túlteljesítése érdekében.

Nem fejezhetjük be tanulmányunkat annak hangsúlyozása nélkül, hogy az elindított és itt kifejtett elemzési módszer statisztikai csoportunknak tovább kell fejlesztenie és ki kell dolgoznia vállalatunk minden üzemágában, minden profiljában azokat a fontos mutató-, vagy mérőszámokat, melyeknek segítségével a statisztika menetközben hathatós segítséget tud nyújtani szakembereinknek, gyors és eredményes operatív intézkedések foganatosítása céljából.

1951. évi hizlalási tevékenység az 1952. évi tervezés szintjén

Hó	Sertések ind. átlagsúlya kg	1 napi takarmány adag tengeridára		Rázhizlás kg/db.		Takarmányérték %		Tengeridára érték a v. daraérték %-ában
		Norma szerint kg	Tényleges kg	Norma szerint	Tényleges	Norma szerint	Tényleges	
I.	62,6	2,42	1,62	16,0	10,1	22,0	20,1	74
II.	59,6	1,88	2,03	13,0	11,3	23,0	19,3	74
III.	59,4	1,88	1,59	13,0	10,7	23,0	21,6	72
IV.	62,8	2,42	1,94	16,0	13,1	22,0	22,5	71
V.	60,4	2,42	2,04	16,0	14,1	22,0	22,0	68
VI.	43,1	1,42	1,22	10,0	8,5	23,5	23,1	6
VII.	32,5	1,11	0,97	8,0	6,9	24,0	23,8	61
VIII.	28,1	0,75	1,03	5,5	7,8	24,5	24,6	54
IX.	29,5	0,75	1,13	5,5	8,2	24,5	24,2	55
X.	31,6	1,11	1,23	8,0	8,9	24,0	23,4	64
XI.	36,3	1,11	1,30	8,0	8,2	24,0	22,0	69
XII.	36,7	1,11	1,40	8,0	8,2	24,0	18,8	71
1951	44,1	1,42	1,43	10,0	9,5	23,5	21,6	67

A TERMELÉKENYSÉG EMELKEDÉSE MINT A TERMELÉS NÖVEKEDÉSÉNEK TÉNYEZŐJE

I.

A termelés fokozásának két legfontosabb eszköze:

1. a termelékenység emelése,
2. a munkaerő létszámának növelése

A szocialista gazdálkodás a termelés emelkedését egyre nagyobb mértékben a termelékenység növelésével éri el. Erre mutat a Szovjetunió példája, ahol a harmadik ötéves tervben a termelés emelkedésének 70%-át irányozták elő a termelékenység emelkedése révén, a munkáslétszám növelése útján pedig 30%-ot, ugyanakkor a háború utáni ötéves tervről szóló törvény a termelés emelkedését 75%-ban írta elő a termelékenység emelkedése révén és csak 25%-ban a munkáslétszám emelésével.

Ha a termelékenység alakulását ellenőrizzük, vizsgálatunknak arra is ki kell terjednie, hogy a vizsgált területen mennyire érvényesül a szocialista gazdálkodásnak ez a követelménye.

Az elemzés módjára nézzünk meg egy példát:

Időszak	Termelési érték változatlan áron	Munkások átlagos állományi létszáma	1 munkásra eső termelés
Január	400.000 Ft	80	5.000 Ft
Február	462.000 „	84	5.500 „
Változás	+ 62.000 Ft	+ 4	+ 500 Ft

A 62 000 Ft termelésemelkedésből:

- a) a létszámban történt változás (4 fő emelkedés) kihatása — 20 000 Ft 32,3%
Kiszámítása: a bázisidőszak (január) 1 munkásra eső termelési értékének és a munkáslétszám különbségének szorzata:
 $5000 \times 4 = 20\ 000$
- b) a termelékenység változásának kihatása — — — — — 42 000 Ft 67,7%
Kiszámítása: az 1 munkásra eső termelés különbségének és a második időszak munkáslétszámának szorzata:
 $500 \times 84 = 42\ 000$

62 000 Ft	100,0%
-----------	--------

A termésemelkedés oka tehát 67,7%-ban a termelékenység emelkedése, 32,3%-ban pedig a munkások létszámának növekedése.

A számítás helyessége könnyen ellenőrizhető. Ha termelékenység-emelkedés nem történt volna, csupán létszámnövekedés, a februári termelés

5000 × 84, azaz	420 000 Ft
lett volna a januári	400 000 „
termelési értékkel szemben, tehát a létszámemelkedés kihatása	20 000 Ft

A februári termelés azonban nemcsak a létszám-többletnek megfelelő volt, hanem

420 000 Ft
462 000 „
42 000 Ft

melvel termelékenység-emelkedés is történt, így a termelékenység-emelkedés kihatása

Tételezzük fel, hogy a második időszakban (februárban) a termelékenység csökkent.

Időszak	Termelési érték változatlan áron	Munkások átlagos állományi létszáma	1 munkásra eső termelés
Január	400.000 Ft	80	5.000 Ft
Február	403.200 „	84	4.800 Ft
Változás	+ 3.200 Ft	+ 4	- 200 Ft

- a) A létszámban történt változás kihatása
 $5000 \times 4 = 20\,000$ Ft
- b) A termelékenység változásának kihatása
 $200 \times 84 = 16\,800$ Ft
-
- 3 200 Ft

A létszámban történt emelkedés tehát a termelési értéket 20 000 Ft-tal növelte, a termelékenység csökkenése miatt viszont a termelés ténylegesen csak 3200 Ft-tal emelkedett. Az ilyen termelésemelkedés a vállalat súlyos hiányosságaira mutat.

II.

A termelési érték emelkedésében vagy csökkenésében a termelékenység és a munkáslétszám változásán kívül más okok is közrejátszhatnak, így a munkaigényesség változása, túlórázás, az egyes időszakok munkanapjainak eltérő száma. Ilyen esetben az 1 munkásra eső termelési érték változásának oka nem kizárólag a termelékenység változása, hanem annak kialakításában az említett egyéb okok is közrejátszanak, amelyek kihatását külön kell kielemeznünk.

Az alábbiakban nézzünk meg egy példát arra az esetre, ha az egyes időszakok munkanapjainak száma eltérő. Tételezzük fel, hogy a közölt első példánál februárban 24, márciusban 25 munkanap van, az 1 munkásra eső termelési érték emelkedését tehát részben ez a körülmény is előidézte. Elemzésünk ebben az esetben:

Időszak	Termelési érték változatlan áron	Munkások átlagos állományi létszáma	1 munkásra eső termelés
Január	400.000 Ft	80	5.000 Ft
Február	462.000 „	84	5.500 „
Változás	+ 62.000 Ft	+ 4	+ 500 Ft

A 62 000 Ft termelésemelkedésből:

a) a létszámban történt változás kihatása			
$5000 \times 4 =$	20 000 Ft	32,3%	
Az 1 munkásra eső termelés emelkedésének kihatása			
$500 \times 84 = 42\,000$ Ft, ebből:			
b) A munkanapok számának emelkedésére esik —	16 666 „	26,9%	
Kiszámítása:			
a bázisidőszak termelése 24			
munkanap alatt — — — — 400 000 Ft			
ugyanaz 25 munkanap alatt			
$\frac{400\,000}{24} \times 25 =$	416 666 Ft		
volna; a többlet	<u>16 666 Ft</u>		
c) A termelékenységgel emelkedésére esik	42 000 Ft		
	<u>16 666 Ft</u>		
	<u>25 334 Ft</u>		
	25 334 Ft	40,8%	
	<u>62 000 Ft</u>	<u>100,0%</u>	

III.

A fenti módon nemcsak azt állapíthatjuk meg, hogy a termelés emelkedése vagy csökkenése egyik időszakról a másikra milyen okok következtében állt elő; hasonlóképpen rámutathatunk a tervtúlteljesítés vagy lemaradás okaira, arra, hogy a túlteljesítés vagy lemaradás milyen mértékben a termelékenységváltozás és milyen mértékben a létszámban történt eltolódás következménye.

Példa:

Megnevezés	Termelési érték változatlan áron	Munkások átlagos állományi létszáma	1 munkásra eső termelés
Terv	400.000 Ft	100	4.000 Ft
Teljesítés.....	471.500 „	115	4.100 „
<i>Túlteljesítés</i>	<i>71.500 Ft</i>	<i>15</i>	<i>100 Ft</i>

A tervtúlteljesítésből:

a) a létszámban történt változás kihatása		
$4000 \times 15 =$	60 000 Ft	83,9%
b) a termelékenységgel emelkedésének kihatása		
$115 \times 100 =$	11 500 „	16,1%
	<u>71 500 Ft</u>	<u>100,0%</u>

A termelési terv túlteljesítése tehát 83,9%-ban a létszámban történt túllépés következménye és csak 16,1%-ban a termelékenység emelkedésének kihatása. Az ilyen jelenség nem felel meg a szocialista gazdálkodás követelményeinek, amely szerint a termelés emelkedését, a termelési terv túlteljesítését elsősorban a termelékenység emelkedésével kell elérni.

IV.

Az 1952. évi ipari tervek elkészítésének módszerére vonatkozó egyes minisztériumi (pl. Kohó- és gépipari, Könnyűipari) tervekészítési utasítások a fenti számítást más módon írták elő; ezek szerint a termelékenység emelkedésének kihatását a termelékenységgel emelkedés és a termelésemelkedés százalékának hányadosa mutatja.

Nézzünk meg erre a számítási módra egy példát:

Időszak	Termelési érték változatlan áron	Index	Munkások átlagos állományi létszáma	1 munkásra eső termelés	Index
Január	1.000.000 Ft	100	200	5.000 Ft	100
Február	1.500.000 „	150	250	6.000 „	120
<i>Emelkedés</i>	<i>500.000 Ft</i>	<i>50 %</i>	<i>50</i>	<i>1.000 Ft</i>	<i>20 %</i>

A termelés 500.000 Ft-os emelkedéséből e számítás szerint:

a) a termelékenység emelkedésének kihatása

$$\frac{20}{50} \times 100 = 40\% \qquad 200.000 \text{ Ft} \qquad 40\%$$

b) a létszámemelkedés kihatása

$$\begin{array}{r} 100\% \\ - 40\% \\ \hline 60\% \end{array} \qquad \begin{array}{r} 300.000 \text{ „} \qquad 60\% \\ \hline 500.000 \text{ Ft} \qquad 100\% \end{array}$$

Ez a számítás nem ad pontos eredményt, mert nem veszi figyelembe a létszámkülönbözetre eső magasabb termelékenységet. A 20%-os termelékenységemelkedés kihatását ugyanis a bázisidőszak termelési értéke (1.000.000 Ft) után számítja, holott ez 1.250.000 Ft után számítandó, tehát a 25%-os létszámemelkedésnek megfelelően felelt termelési érték után.

Helyes számítás szerint:

a) a termelékenység emelkedésének kihatása

$$250 \times 1000 = 250.000 \text{ Ft} \qquad 50\%$$

b) a létszámemelkedés kihatása

$$50 \times 5000 = 250.000 \text{ „} \qquad 50\%$$

$$500.000 \text{ Ft} \qquad 100\%$$

V.

Módosított ötéves tervünk szerint 1954-re a gyáripari termelést 210%-kal, a termelékenységet 92%-kal kell emelnünk. Mit jelent ez? Ha az 1949. évi színvonalat mind a termelés, mind a munkaerőlétszám vonalán 100-nak vesszük, számítsunk a következőképpen alakul:

Időszak	Termelési érték	Index	Munkáslétszám	1 munkásra eső termelés	Index
1949	100	100	100	1,—	100
1954	310	310	161,5	1,92	192
<i>Emelkedés</i>	<i>210</i>	<i>210 %</i>	<i>61,5</i>	<i>0,92</i>	<i>92 %</i>

A 210%-os termelésemelkedésből:

a) a létszámban történt emelkedés kihatása	61,5	29,3%
$61,5 \times 1 =$		
b) a termelékenység emelkedésének kihatása	148,5	70,7%
$161,5 \times 0,92 =$		
	<u>210,0</u>	<u>100,0%</u>

Ha a termelésemelkedés 210%-os, a termelékenységemelkedés 92%-os, bármely más termelési adattal is mindig hasonló arányt kapunk a létszámban történt emelkedés és a termelékenységemelkedés kihatásaként.

Helytelen tehát az a gyakran hallható megállapítás, hogy módosított öt éves tervünk szerint a termelésemelkedés „majdnem felét” a termelékenység emelésével kívánjuk elérni („a 210%-os termelésemelkedésből 92%-ot”). A tény ezzel szemben: módosított öt éves tervünkben a termelés 210%-os, a termelékenység 92%-os emelését irányoztuk elő, ami annyit jelent, hogy a termelésemelkedést 70,7%-ban a termelékenység emelésével, 29,3%-ban a munkáslétszám növelésével kívánjuk biztosítani.

Fokozott jelentőséget ad ez a körülmény a termelékenység emelkedése kérdésének! Az öt éves tervben előírt arány ugyanakkor vezérfonal számunkra annak megállapításánál, vajjon a vizsgált szervek helyes tervfeladatot tűztek-e maguk elé és hozzájárulnak-e ezen a téren is öt éves tervünk célkitűzéseinek teljesítéséhez.

Kápolnai Pál

MEGJELENT

a Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó kiadásában

A. D. MAKAROV:

A SZOVJET KERESKEDELEM FINANSZÍROZÁSA ÉS MECHITELEZÉSE

A könyv foglalkozik a szovjet kereskedelem finanszírozási és pénzügyi kérdésével. Részletesen tárgyalja a forgóvalappal és forgóeszközökkel, az elszámolási formákkal, a jövedelmezőséggel, a rövid- és hosszúlejáratú hitelekkel, a beruházásokkal kapcsolatos szervezési és tervezési kérdéseket.

Igen tanulságosan fejt ki az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseit a kereskedelemben.

Komoly segítséget jelent a könyv tanulmányozása a kereskedelmi vállalatok vezetőinek és üzemgazdászainak munkájukban.

Ára: 20.— Ft

Kapható

az Állami Könyvesboltokban, vagy megrendelhető az Állami Könyvterjesztő Vállalatnál (Budapest, V., Deák Ferenc-u. 15.)

SZOVJETUNIO

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunió népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1952 I. negyedévi eredményeiről

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom alakulását 1952 I. negyedében a következő adatok jellemzik:

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

A teljes termelés negyedévi tervét az egész ipar 100,4%-ra teljesítette. Az egyes minisztériumok az ipar teljes termelési tervét a következőképpen teljesítették:

	Az 1952 I. negyedévi terv teljesítése % -ban
Vaskohászati Minisztérium	102
Fémkohászati Minisztérium	102
Szénipari Minisztérium	100,3
Rőzlelőipari Minisztérium	99,3
Villamoserőművek Minisztériuma	102
Vegyipari Minisztérium	102
Villamosipari Minisztérium	101
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	101
Nehézgépgyártási Minisztérium	98
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	101
Szerszámgyártási Minisztérium	101
Gép- és Műszergyártási Minisztérium	104
Építőipari és Utépítési-gépgyártási Minisztérium	103
Rőzlelőipari gépgyártási Minisztérium	100
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	99
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Falipari Minisztériuma	86

Az 1952 I. negyedévi terv teljesítése % -ban

Papír- és Fafeldolgozóipari Minisztérium	101
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	100,7
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	97
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	101
A Szovjetunió Gyapottermesztési Minisztériumának ipari vállalatai	105
A Rőzlelőipari Minisztérium ipari vállalatai	97
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának ipari vállalatai	102
A Szovjetunió Filmügyi Minisztériumának ipari vállalatai	106
A szövetséges köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi fűtőanyagipari minisztériumai	101
Ipari szövetkezetek	102

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1952 I. negyedében 16%-kal nőtt 1951 I. negyedéhez viszonyítva.

Az iparban a munkások munkájának termelékenysége 1952 I. negyedében 1951 I. negyedéhez viszonyítva, 10%-kal emelkedett.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozok, gép- és traktorállomások és szovhozok 1952-ben felkészültebben, technikával jobban felszerelten fogtak a ta-

vaszi mezőgazdasági munkákhoz, mint a múlt években.

Az elmúlt télen a gépesítési iskolákban, a gépállomások és szovhozok tanfolyamain több mint 500 000 traktoristát és traktorista brigádvezetőt, valamint a mezőgazdaság gépesítésének és villamosításának sok más szakemberét képezték ki és képezték át. Az 1951—1952-es. tanévben a hároméves agro-zoottechnikai tanfolyamokon körülbelül hárommillió kolhozparaszt és szovhozdolgozó tanult.

Az ország déli részein sikeresen haladnak a tavaszi mezei munkák, a tavaszi növények vetése, a fejtérnyázás, az őszi vetések és évelő füvek tavaszi boronálása. A múlt événél gyorsabban folyik a gyapot ültetése a középázsiai területeken.

A kolhozokban és szovhozokban tovább emelkedik a közösségi állatállomány. A kolhozokban az állatállomány az 1952. év I. negyedév végére 1951 I. negyede végéhez viszonyítva, a következőképpen növekedett: szarvasmarha 11%, ezen belül tehén 14%, sertés 23%, juh és kecske 14%, ló 8%. A kolhozok baromfiállománya 35%-kal nőtt.

A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban az állatállomány ezalatt az időszak alatt a következőképpen növekedett: szarvasmarha 14%, ezen belül tehén 14%, sertés 20%, juh és kecske 16%, ló 15%. A szovhozok baromfiállománya 38%-kal nőtt.

III.

Az áruforgalom fejlődése

1952 I. negyedében tovább fejlődött a szovjet kereskedelem. Az első évnegyedre megállapított kiskereskedelmi áruforgalmi tervet túlteljesítették. Az állami és szövetkezeti kereskedelem útján a lakosságnak — összehasonlító árakon számítva — 11%-kal több árut adtak el, mint 1951 I. negyedében.

Az egyes áruk eladása a következőképpen emelkedett: halászati termékek 24%, tojás 28%, vaj és más zsiradékok 10%, tej és tejtermékek 43%, sajt 32%, cukor 20%, édesipari készítmények 13%, selyemszövetek 28%, köt-szövött áruk 17%, bőrlábbeli 9%, kerékpárok több mint 100%, varrógépek 36%, rádióvevőkészülékek 32%, fényképezőgépek 29%, órák 18%, gramofonok 25%.

1952 I. negyedében 1951 I. negyedéhez viszonyítva, több mezőgazdasági terméket adtak el a lakosságnak a kolhozpiacokon, különösen lisztet, baromfit, tojást, gyümölcsöt, zöldséget és mézet.

Az ipari és mezőgazdasági termelés terén 1951-ben elért sikerek, a munka termelékenységének emelkedése és a termelési önköltség csökkentése megteremtette a feltételeket a közszükségleti élelmiszer-cikkek állami kiskereskedelmi árainak 1952. április 1-i új — immár ötödik — csökkentéséhez.

Forrás: Pravda, 1952. április 20, 1. old.

BOLGÁR NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952. évi népgazdasági terv első negyedévi teljesítéséről

I.
Ipar

Az ipari össztermelési tervet 1952 I. negyedévében 98,4%-ra teljesítették.

Az ipari termelés 1952 I. negyedévében 1951 I. negyedévéhez viszonyítva 21,5%-kal növekedett.

Az egyes minisztériumok és főhatóságok az ipar fejlesztésének tervét a következőképpen teljesítették:

	1952 I. negyedévi tervteljesítés %-a	1952 I. negyedévé 1951 I. negyedévéhez viszonyítva %-ban
1. Villamosításügyi Minisztérium	103	136
2. Nehézipari Minisztérium	95	107
3. Könnyűipari Minisztérium	97	112
4. Élelmiszerügyi Minisztérium	102	149
5. Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	102	109

Néhány fontos termék ipari termelésének növekedése 1952 I. negyedében 1951 I. negyedéhez viszonyítva a következő:

	1952 I. negyedéve 1951 I. negyed- évéhez viszonyítva %-ban
Villamosenergia	134
Érc	158
Betonvas	115
Villanymotorok	153
Robbanómotorok	187
Csőplőgépek	470
Karbid	120*
Cement	113
Táblaüveg	106
Papír	108
Pamutszövet	109
Gyapjuszövet	107
Autógumi	130
Felsőbőr	124
Hús	121
Sajt	184
Vaj	129
Rizs	194
Növényi olajok	166
Konzervek	148
Szappan	102

II.

Mezőgazdaság

A tavaszi vetési terv teljesítésének előkészítését a mezőgazdaság a magas terméshozamért vívott harcban 1952 I. negyedében sikeresebben teljesítette, mint az elmúlt évben.

Az elmúlt negyedévben 30%-kal több vetőmagot tisztítottak meg, mint 1951 I. negyedében. Több mint 1 millió dekár tavaszi vetést és több mint 2,5 millió dekár őszi vetést trágyáztak meg. A termelőszövetkezeti földműves gazdaságokban 3,1%-kal több műtrágyát és 70%-kal több állótrágyát használtak fel, mint 1951 I. negyedében.

A tavaszi szántás negyedévi tervét 121,1%-ra, a boronálás tervét pedig 95,8%-ra teljesítették.

A korai tavaszi növények vetési tervét teljesítették. Folyó év április 25-ig teljesen befejezték számos közötte növénynek, így a cukorrépának a vetését. A kukorica vetéstervét 96,2%-ra teljesítették, ami jelentősen meghaladja az elmúlt év hasonló időszakában elért eredményt.

A dohány palántázási tervét 101%-ra, a paradicsom palántázási tervét 120,3%-ra, a káposztáét pedig 127,2%-ra teljesítették.

Az elmúlt negyedévben a mezőgazdaság többszáz új traktort, cséplőgépet, sorvetőgépet, traktorvontatású ekét, traktoros kultivátort és egyéb-mezőgazdasági gépet kapott.

III.

Közlekedés

A vasúti szállítás I. negyedévi szállítási tervét tonnakiló méterben 100,2%-ra teljesítette. Az elmúlt év első negyedévéhez viszonyítva a folyó év első negyedében 9,4%-kal több árut szállítottak.

Az elmúlt negyedévben a tehervagonok napi átlagos rakodása 4,4%-kal növekedett az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva.

A mozdonyok napi átlagos megtett útja 1952 I. negyedévében 4,1%-kal növekedett az elmúlt év első negyedévéhez viszonyítva. A tehervonatok üresen megtett útja 1951. év I. negyedévéhez viszonyítva 5%-kal csökkent.

Jelentős eredményeket ért el az elmúlt negyedévben a víziszállítás is: az áruszállítási tervet tonnakiló méterben együttvéve 116,2%-ra teljesítették, ezen belül a tengeri flotta 102%-ra, a folyami hajózás pedig 124,5%-ra teljesítette tervét.

IV.

Kiskereskedelmi áruforgalom

A kicsinybeni áruforgalom tervét 104,8%-ra teljesítették. 1952 I. negyedévében 1951 I. negyedévéhez viszonyítva az áruforgalom 30,3%-kal növekedett.

A fontosabb árucikkek forgalmának növekedése a következő:

	1952 I. negyedév 1951 I. negyed- évéhez viszonyítva %-ban
Cukor	127,0
Cukrárszisztémnyek	117,7
Növényi olajok	142,2
Vaj	166,9
Tojás	161,6
Pamutszövet	155,6
Hús	111,4
Cipő	103,6

Az elmúlt negyedévben a kereskedelmi hálózat a szocialista szektorban 1951 I. negyedévéhez viszonyítva 2475 üzlettel, étteremmel, üzemi étkezővel, pavilonnal, cukrárszállal, stb. növekedett.

V.
Munka

1952 I. negyedévében a munkások és tisztviselők száma az iparban, közlekedésben és kereskedelemben 1951 I. negyedéhez viszonyítva összesen 13.486-tal, ezen belül csak az iparban 8425-tel növekedett.

Ugyanez alatt az idő alatt az iparban, a szállításban és a kereskedelemben a

munkások és tisztviselők munkabérialapja 10%-kal emelkedett.

A munkások átlagos munkabére az iparban, a szállításban és a kereskedelemben együttesen 5%-kal növekedett.

A munkások munkatermelékenysége az iparban 1952 I. negyedévében 1951 I. negyedéhez viszonyítva 17%-kal növekedett.

Forrás: Rabotnyicseszko Gyelo, 1952. április 30. — Rövidített közlemény.

CSEHSZLOVÁKIA

Az Állami Statisztikai Hivatal jelentése az 1952 I. negyedévi gazdasági terv teljesítéséről

I. Ipari termelés

1952 I. negyedévében tovább növekedett az ipari termelés, azonban a felemelt terv-előirányzattal szemben lemaradások mutatkoztak.

1952 I. negyedévében az ipar teljes termelési tervének előirányzatát 98,1%-ra teljesítette. A nehézipari minisztériumok vállalatai 96,5%-ra, a könnyűipari minisztériumoké 102,5%-ra, az élelmiszeripari minisztérium vállalatai 96,6%-ra teljesítették a tervet.

Az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették az ipari termelési tervet:

	Tervteljesítés %-ban
Tüzelőanyag- és Energiatermelés- ügyi Minisztérium — — — —	101,4
Kohászati és Ércbányászati Mi- nisztérium — — — —	95,2
Vegyipari Minisztérium — — — —	101,3
Nehézgépipari Minisztérium — — — —	100,3
Általános Gépipari Minisztérium — — — —	87,2
Könnyűipari Minisztérium — — — —	101,6
Élelmiszeripari Minisztérium — — — —	96,6
Építőipari Minisztérium — — — —	89,2
Erdőgazdasági és Faipari Minisz- térium — — — —	106,0
Tájékoztató és Népművelési Minisztérium iparvállalatal — — — —	94,4
Égésügy Minisztérium ipar- vállalatal — — — —	100,6

1952 I. negyedévében az ipari termelés 1951 I. negyedévével szemben 18,6%-kal növekedett, ezen belül a nehézipari minisz-

tériumok vállalatainak termelése 27,5%-kal, a könnyűipari minisztériumok vállalatainak termelése 12,6%-kal, az élelmiszeripari minisztérium vállalatainak termelése 6,4%-kal.

1952 I. negyedévében az ipari dolgozók átlagos létszáma az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva 3,3%-kal emelkedett, ezen belül a munkáslétszám 4,4%-kal nőtt. Ennek ellenére lemaradás mutatkozott az ipari dolgozók, de főleg a munkások 1952 I. negyedévi tervezett létszámával szemben.

1952 I. negyedévében gyorsabban növekedett a munkatermelékenység, mint az átlagos munkabérek. 1951 I. negyedévéhez viszonyítva a munkatermelékenység emelkedése 14,8% volt.

A helyi ipar 1952 I. negyedévében 61%-ra teljesítette a téglagyártás tervét, 105%-ra a kavics- és törmeléktermelési tervet, 185%-ra a tüllelű faköszőrület termelési tervet, 77%-ra a típus konyhaberendezések és 94%-ra a hálószebaberendezések gyártási tervét.

1952 I. negyedévében egyes fontos gyártmányok termelése, 1951 I. negyedévéhez viszonyítva a következőképpen emelkedett:

	1952 I. negyedé- 1951 I. negyed- évének %-ában
Köszén — — — —	103
Barna szén — — — —	106
Kösz — — — —	105
Ásványolaj — — — —	146
Vasérc — — — —	116
Villamosenergia — — — —	113
Nyersvas — — — —	105
Hengerelt áru — — — —	111

	1952 I. negyedév	1951 I. negyed-	évének %-ában
Erősáramú kábelek — — —	125		
Kanalas hernyótalpas 2,5 mm ³ .es exkavátorok — — —	144		
Kanalas hernyótalpas 1 m ³ .es exkavátorok — — —	436		
250 liter űrtartalmú beton- keverőgép — — —	197		
Tehergépkocsik — — —	118		
Benzin — — —	136		
Viscoza-selyem — — —	121		
Cement — — —	107		
Égetett téglá — — —	113		
Munkaruha — — —	177		
Típus konyhaberendezések — —	144		
Bőrábbeli — — —	121		
Típus hálózobaberendezések — —	147		
Kenyér — — —	124		
Étölaj — — —	179		
Margarin — — —	123		
Tej — — —	103		
Cigaretta — — —	114		

II.

Mezőgazdaság

Az ezévi tavaszi mezői munkák kb. 3 hetet késték. Április 4-ig a mezőgazdaság 8,3%-ra teljesítette a tavaszi szántási tervet, mégpedig az állami gazdaságok 34,7%-ra, az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek 18,3%-ra, ezzel szemben az egyénileg dolgozó parasztok azonban csak 7%-ra teljesítették a tavaszi szántási tervet. A tavaszi búza vetési tervét 14,4%-ra, a tavaszi árpaét pedig 10,3%-ra teljesítették. A vetési munkálatok terén is az állami gazdaságok állnak az élen, a búza vetési tervét 28,3%-ra, az árpaét pedig 15,2%-ra teljesítették. Az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetekben a tavaszi árpa vetéstervét 19,7%-ban, az egyéni gazdaságok a tavaszi búza vetési tervét 14,3%-ban teljesítették.

1952 I. negyedévének végén a múlt év azonos időszakához képest a szarvasmarhaállomány 4,3%-kal, ezen belül a tehénállomány 4,4%-kal, a sertésállomány 18,4%-kal, ebből az anyakocaállomány 24%-kal, a juhállomány 36,7%-kal emelkedett. A szarvasmarhatenyésztési negyedévi tervelőirányzatot 99,4%-ra, a sertésenyésztésit 119,9%-ra, a juhtenyésztésit pedig 107,4%-ra teljesítették. A tehénállomány az I. negyedév folyamán 1,7%-kal növekedett, ugyanakkor a szarvasmarhaállományon belül a tehének arányszáma elérte a 48,6%-ot.

A tejtermelési tervet nem teljesítették teljes mértékben, ennek ellenére az elmúlt

év megfelelő időszakához viszonyítva a tejtermelés majdnem 600,000 hektoliterrel emelkedett.

Az állattenyésztés fejlesztéséről szóló párt- és kormányhatározat szerint az állami gazdaságok tehénállományának a szarvasmarhaállomány 44%-át kell kitennie az év végéig. Az első negyedév végén az a részarány csak 37,4% volt.

Az állami gazdaságok 1952 I. negyedévében átlagosan 416,6 kg-os szarvasmarhákat az 104,4 kg-os sertéseket szolgáltatnak be az előírt 440 kg-mal, illetőleg 117 kg-mal szemben. Az állathízlalás terén ugyanabban az időben a szarvasmarhánál napi 0,57 kg-os, a 37 kg-nál nehezebb sertéseknél pedig napi 0,48 kg-os súlygyarapodást érttek el. A párt- és kormányhatározat értelmében a sertések napi súlygyarapodásának el kellett volna érnie a 0,54 kg-ot.

1952 I. negyedévében az állami gazdaságok teheneinek átlagos tejhozama 0,3 literrel volt magasabb, mint az elmúlt év megfelelő időszakában és körülbelül egy harmaddal haladta meg az egyéb gazdaságok átlagos tejhozamát.

Általában megállapítható, hogy az állami gazdaságokban megszűnt az állattenyésztés terén tapasztalt visszaesés, azonban a párt- és a kormányhatározat által előírt javulás még nem állott be.

Az egységes mezőgazdasági szövetkezetek a tavaszi mezőgazdasági munkákat sokkal gyorsabb ütemben végzik, mint az egyéni gazdálkodók.

A gép- és traktorállomások március végéig 14,2%-át végézték el a tavaszi mezői munkálatoknak azokon a területeken, amelyekre a szerződést kötötték. Az állami gazdaságok a tervelőirányzatnál 2,1%-kal nagyobb terület művelését biztosították szerződésileg, az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek és az egyénileg gazdálkodó parasztok azonban nem biztosították szerződések kötésével kellőképpen a terv teljesítését.

A kedvezőtlen időjárás következtében az erdőgazdaságban lemaradás mutatkozik valamennyi munka terén.

III.

Építőipar

A beruházások terjedelme 1952 I. negyedévében az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva 20%-kal emelkedett.

Az első negyedéven elsősorban a megkezdett építkezéseket fejezték be.

Az együttes építőipari termelés az év I. negyedévében az elmúlt év azonos időszakához képest 7%-kal, Szlovákiában 10,1%-kal növekedett, az 1952 I. negyedévi tervelőirányzattal szemben azonban 16,6%-os lemaradás mutatkozik. A beruházások és lakásépítkezések tervét 79,9%-ra teljesítették.

Az építőipari munka termelékenységé, bár a múlt év azonos időszakához képest 8,2%-kal emelkedett, az előirányzatot nem érte el. A munkatermelékenység ilyen kisméretű növekedését a munkaszervezés terén tapasztalt mulasztások, a sok hiányzás, valamint az építőipari gépek alacsony kihasználási foka magyarázza.

A nagyobb építkezések gépesítésének fokozása érdekében az építőipari vállalatok az első negyedévben további gépeket kaptak.

A közvetlenül az Építőipari Minisztérium hatáskörébe tartozó építkezéseken az 1952 I. negyedévi termelési tervet 84,6%-ra teljesítették, a munka terelékenységé 10,6%-kal nőtt, a dolgozók száma pedig 2,7%-kal emelkedett. Az Építőipari Minisztérium hatáskörébe tartozó építőipari vállalatok az év I. negyedévében 832 építkezést fejeztek be és 620 új építkezést kezdtek meg.

IV.

Közlekedés, posta és hírközlés

A vasúti áruszállítás I. negyedévi tervét 95,8%-ra teljesítette, 1951 I. negyedéhez viszonyítva a szállított árumennyiség 11,3%-kal növekedett. A magasabb teljesítményeket a kocsipark jobb kihasználásával, a javítás alatt álló tehervagonok számának csökkentésével és az új munkamódszerek továbbfejlesztésével, továbbá a gépipar által szállított, új modern és nagyobb teljesítőképességű közlekedési eszközök beállításával érték el.

A személyszállítási tervet 101,1%-ra teljesítették. A közúti áruszállítás a negyedévi tervet csak 83,7%-ra teljesítette, azonban teljesítménye 1951 I. negyedévéhez viszonyítva 81,3%-kal növekedett.

A Csehszlovák Közúti Gépkocsiközlekedés a negyedévi közúti személyszállítási tervet 109,3%-ra teljesítette: teljesítménye 19,4%-kal emelkedett 1951 I. negyedévéhez képest. Az I. negyedévben 45 új autóbusszvonallétesült, összesen 752 km szakaszon, ebből Szlovákiában 14 vonal, összesen 219 km-es szakaszon.

A kedvezőtlen időjárás következtében februárban majdnem teljesen leállt a légi forgalom.

A városi közlekedés tervét 101,7%-ra teljesítették. 1951 I. negyedévéhez viszonyítva a szállított személyek száma 3,1%-kal, ezen belül a trolibusz-forgalom 9,9%-kal, az autóbusz-forgalom pedig 24,2%-kal emelkedett.

A posta- és a hírközlés tervét általában teljesítették. A **községek** telefonnal való ellátásának tervét 104,8%-ra teljesítették.

V.

Külkereskedelem

Míg 1951 I. negyedévében a tervgazdálkodást folytató államok részesedése az egész külkereskedelmi forgalomban 57% volt, ez a részarány 1952 I. negyedévében 65%-ra emelkedett.

A Szovjetunióból nyersanyagokon és gépi berendezéseken kívül gabonát hoztak be. Az előző év azonos időszakához képest növekedett az élelmiszerbehozatal, elsősorban a tojás, hal, növényi olaj, stb. behozatala.

VI.

Kiskereskedelmi áruforgalom és a mezőgazdasági termékek felvásárlása

Az állami és a szövetkezeti hálózat 7%-kal több vajat, 3%-kal több müzsirt, 2%-kal több sajtót, 2%-kal több tejet, 5%-kal több cukrot, 4%-kal több cukorkát, 20%-kal több friss zöldséget, 44%-kal több teát, 9%-kal több szappant, 21%-kal több piperezappant, és több mint kétszer annyi bűrtort bocsátott a fogyasztók rendelkezésére, mint a múlt év azonos időszakában, forgalma 19%-kal emelkedett 1951 I. negyedévéhez viszonyítva.

1952 I. negyedévében a kiskereskedelmi áruforgalmi tervet 105,9%-ra, ezen belül az állami kereskedelemét 106,4%-ra, a szövetkezeti kereskedelemét pedig 104,6%-ra teljesítették. Tovább bővült a szövetkezeti kereskedelem hálózata.

A lakosság élelmezésének folyamatos biztosítása érdekében párt- és kormányhatározat elrendelte, hogy 1952 I. negyedéve folyamán a szarvasmarhafelvásárlás évi előirányzatának 25%-át, a vágóborjúkének 23%-át, a vágósertésekének pedig 21%-át kell felvásárolni.

Az előirányzatot csak a vágómarhafelvásárlás terén teljesítették.

A felvásárolt tojás mennyisége a múlt év azonos időszakához képest változatlan maradt. Bár a tejfelvásárlási tervet nem teljesítették, a felvásárolt tej mennyisége az előző év megfelelő időszakához viszonyítva növekedett.

VII.

Szervezett munkaerőtoborzás

Az év I. negyedévében a munkaerőtoborzási tervet teljesítették és 46.000 új állandó munkaerőt állítottak be a termelésbe.

A még mindig fennálló, jelentős munkaerőhiány következtében azonban a dolgozók létszáma a munkaerőtoborzási terv teljesítésével sem érte el a terv által meghatározott szintet.

VIII.

Kulturális és szociális intézmények fejlesztése

1952 I. negyedévében folytatódott az egészségügyi szociális berendezések fejlődése, a kultúra és az oktatás fellendülése.

A kórházi és a szülészeti klinikai ágyak száma 1951 I. negyedévéhez viszonyítva 2,6%-kal emelkedett, az orvosok száma azonban több mint 13%-kal, ennek folytán tovább javult a gyógykezelés. A kórházi ápolásban részesült betegek száma 14.244 fővel emelkedett az elmúlt év megfelelő időszakához képest. Különös figyelmet fordítottak az üzemi egészségügyi intézményekre, amelyekbe majdnem 5 millió dolgozót kezeltek és vizsgáltak meg.

A negyedév végén az üzemi bölcsődékben 5.717, a többi bölcsődékben 23.289 férőhely volt. Egésznapos gondozásban 12.436 gyermek részesült.

1952 I. negyedéve folyamán újabb vándormozikat létesítettek. 78 új film készült el, ami 1951 I. negyedévéhez viszonyítva majdnem kétszeres emelkedést jelent. A rádióelőfizetők száma az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva 115.000-rel, vagyis 4,6%-kal, ezen belül Szlovákiában 42.000-rel, azaz 12,3%-kal emelkedett. Az év első negyedévében 1.015 könyv jelent meg összesen 12 millió példányban.

Forrás: Rudé Právó, 1952. április 23., 1. old.
— Rövidített közlemény.

LENGYEL NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1952 I. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről

I.
Ipari termelés

A szocialista ipar 1952 I. negyedévi termelési tervét 100,3%-ra teljesítette, termelése 1951 I. negyedévéhez viszonyítva kb. 19%-kal emelkedett.

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok a következőképpen teljesítették termelési tervüket:

	Tervteljesítés %-a 1952 I. negyedévében
Hőhátsági Minisztérium	101
Bányászati Minisztérium	99
Energetikai Minisztérium	103
Vegyipari Minisztérium	101
Gépipari Minisztérium	96
Rönnyűipari Minisztérium	99,7
Mezőgazdasági- és Élelmiszeripari Minisztérium	104
Kis- és Kézműipari Minisztérium	101

Tervteljesítés %-a
1952 I. negyedévében

A Belkereskedelmi Minisztérium iparvállalatai	106
A Vasúti Minisztérium iparvállalatai	101
A Közúti és Légi Közlekedési Minisztérium iparvállalatai	101
A Hajózási Minisztérium iparvállalatai	102
Az Erdészeti Minisztérium iparvállalatai	92

A nagy- és a középiparban egyes fontosabb iparcikkek termelése 1951 I. negyedévéhez viszonyítva a következő volt:

	1952 I. negyedév 1951 I. negyedévének %-ában
Nyersacél	124
Hengerejtárú	113
Vasérc	117

	1952 I. negyedév I. negyedévének %-ában	1951
Rézérc	302	
Nyers horganyérc	118	
Horgany	107	
Finomított ólom	113	
Köszén	106	
Barnaszén	106	
Köksz	116	
Kőolaj	129	
Benzin	151	
Földgáz	130	
Kősó	131	
Villamosenergia (Energetikai Minisz- térium)	116	
Tehervagón	119	
Tehergépkocsi	494	
Fém- és fémegmunkáló gépek (tonná- ban)	114	
Traktor	105	
Mezőgazdasági gépek és felszerelések (tonnában)	128	
Kénsav	119	
Kalcinált szóda	120	
Műtrágya	110	
Festék	137	
Penicillin	717	
Műrost	153	
Műgumi	181	
Cellulóze	120	
Papír	111	
Fűrészelt fa	104	
Cement	106	
Táblatüveg	112	
Pamutszövet	110	
Gyapjuszövet	110	
Selyemszövet	104	
Bőrárbéli	129	
Hajlított bútort	117	
Héztartási porcelán	137	
Cigaretta	110	
Bor	151	
Cukorka	139	
Búzaliszt	114	
Rozsfliszt	114	
Tengeri hal	148	

1952 I. negyedévében jelentős mennyiségű vas-, horgany-, rézércet, horganyt, finomított ólomot, barna szenet, földgázt, kősót, villamosenergiát, tehergépkocsit, személygépkocsit, motorkerékpárt, villany-

motort, villanyégőt, mezőgazdasági gépet és szerszámot, kalcinált szódát, festéket, penicillint, vegyipari gépet és felszerelést, műselymfonalat, műrostot, nátriumnitrátot, salétromot, Thomas-salakat, lenfonalat, hajlított bútort, háztartási és elektrotechnikai porcellánt, finomított olajat, bort, cigarettát, búzalisztet és sok más iparcikket termeltek tervben felül.

Egyes minisztériumok, bár globálisan teljesítették, sőt túlteljesítették tervüket, nem teljesítették teljes mértékben egyes iparcikkek gyártási tervét. A Kohászati Minisztérium nem teljesítette a nyervas és acél termelési tervét, a Vegyipari Minisztérium a kénsav és egyes műtrágyafajták termelési tervét, a Gépipari Minisztérium a traktorok és bizonyos típusú vasúti kocsik és fém- és fémegmunkálógépek gyártási tervét, a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium a szappangyártás tervét, valamint a Belkereskedelmi Minisztérium a hús- és vajtermelési tervét. A Bányászati Minisztérium nem teljesítette teljes egészében a köszén- és a kőolajkitermelési tervét, valamint a Könnyűipari Minisztérium egyes szövet- és harisnyafajták gyártási tervét.

II.

Beruházások és építőipar

Az építő-szerelő vállalatok 1952 I. negyedévében az építő-szerelőipar termelési tervét együttesen 115%-ra teljesítették. Valamennyi minisztérium jelentősen túlteljesítette tervét, így pl. az Ipari Építkezési Minisztérium 111%-ra, a Város- és Lakótelepépítési Minisztérium 114%-ra teljesítette a tervet. A tervteljesítés kedvező alakulását, többek között, 1952 első két hónapjának a normálnál kedvezőbb időjárási viszonyai segítették elő.

A társadalmasított építő-szerelő vállalatok termelésének értéke 1951 I. negyedévéhez viszonyítva összesen kb. 46%-kal növekedett.

1952 I. negyedévében az építőipari termelési terv kedvező teljesítésének eredményeként 32 nagyobb beruházási, ipari és egyéb objektumot adtak át rendeltetésüknek, közülük többet határidő előtt. Néhány fontos építkezésnél azonban a tervhez viszonyítva lemaradás volt.

III.

Mezőgazdaság

Ebben az évben jobban készítették elő a tavaszi vetési munkákat, mint az elmúlt évben.

A mezőgazdaság az ezévi vetési munkákhoz lényegesen több mezőgazdasági gépet és felszerelést, műtrágyát és minőségi vetőmagot kapott, mint 1951-ben. Az állami gépállomások és az állami gazdaságok 1952 I. negyedévében több mint 400-zal több traktort kaptak, mint az elmúlt év megfelelő időszakában. A traktorok száma az egész mezőgazdaságban — 15 lóerős traktorra átszámítva — 1952. március 31-ig körülbelül 34,700-ra emelkedett, vagyis az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva mintegy 27%-kal növekedett.

A tavaszi vetési munkákkal kapcsolatban összesen körülbelül 12%-kal több hazai gyártású és importált műtrágyát bocsátottak az egész mezőgazdaság rendelkezésére, mint az elmúlt év azonos időszakában. Ezen felül a rendes vetési akció keretében 42,500 tonna nitrogénműtrágyát irányoztak elő az őszi vetések megerősítésére.

A termelőszoövetkezetek száma mintegy 3,300-ra emelkedett.

1952 I. negyedévében az állami gépállomások száma 23-mal emelkedett és 1952. március 31-én számuk 283 volt, traktorparkjuk pedig 1952 I. negyedévében mintegy 68%-kal emelkedett 1951. március 31-hez viszonyítva.

IV.

Közlekedés és hírközlés

A vasúti-, gépkocsi- és vízi áruszállítás 1952 I. negyedévében 9%-kal növekedett az elmúlt év megfelelő időszakához képest.

A rendes nyomtávú vasutak áruszállítása 1951 I. negyedévéhez viszonyítva mintegy 8%-kal emelkedett, a kocsiforduló meggyorsításával kapcsolatos tervfeladatok túlteljesítése azonban nem volt kielégítő. A rendes nyomtávú vasutak személyszállítása 1952 I. negyedévében 21%-kal növekedett az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva.

1952 I. negyedévében az állami gépközlékek áruszállítása az elmúlt év azonos időszakával szemben 17%-kal emelkedett.

A tengeri hajózás áruszállítása — tonnakilométerben számítva — 1952 I. negyedévében kb. 62%-kal emelkedett 1951 I. negyedévéhez viszonyítva.

A kikötők rakodási tervüket 1952 I. negyedévében összesen 102%-ra teljesítették.

A posta és telefon szolgáltatásainak értéke, összehasonlítva árákon, 1951 I. negyedévéhez viszonyítva mintegy 20%-kal emelkedett.

V.

Áruforgalom

A társadalmasított kereskedelem és közétkeztetés kicsinybeni áruforgalma 1952 I. negyedévében, folyó árákon számítva, mintegy 9%-kal emelkedett 1951 megfelelő időszakához viszonyítva, ezen belül az állami kereskedelem áruforgalma mintegy 15%-kal növekedett. Különösen gyorsan növekedett a társadalmasított közétkeztési hálózat forgalma.

A közétkeztetés forgalma 1952 I. negyedévében, folyó árákon számítva, mintegy 48%-kal emelkedett 1951 I. negyedévével szemben.

A lakosságnak iparcikkkel való jó ellátása mellett nehézségek merültek fel bizonyos fogyasztási cikkek, így különösen a cukor és a mosószappan iránti kereslet teljes kielégítésével kapcsolatban.

A társadalmasított kereskedelem kis-kereskedelemből álló hálózata ez év első negyedévében kb. 8%-kal bővült 1951 I. negyedévével szemben, a közétkeztetési üzemi hálózata pedig ugyanez alatt az idő alatt mintegy 29%-kal növekedett.

VI.

Foglalkoztatottság és munkatermelékenység

A szocialista iparban az ipari csoporthoz tartozó dolgozók száma 1951 I. negyedévéhez viszonyítva összesen kb. 6%-kal emelkedett.

A munka termelékenysége — a termésnek az ipari csoport egy dolgozójára eső értékét véve alapul — a szocialista iparban összesen kb. 12%-kal emelkedett 1951 I. negyedévéhez viszonyítva.

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952 I. negyedévi terv teljesítéséről

I.
Ipar

1952 I. negyedévében az ipar össztermelési tervét 101,5%-ra teljesítették. Az ipari termelés 1951 I. negyedévéhez képest 19%-kal, a népi tulajdonban lévő ipar termelése pedig, 21%-kal emelkedett.

Az 1952 I. negyedévi össztermelési tervet az egyes iparágakban a következőképpen teljesítették:

	%
Villamosenergia	101
Bányászat	103
Kohászat	110
Gépgyártás	104
Elektrotechnika	104
Félműmechanika és optika	110
Vegyipar	99
Építőanyagipar	101
Falpar	105
Textilipar	98
Bőr-, cipő- és konfekciótípar	102
Műrost- és papírgyártás	96
Sokszorosítóipar	99
Élelmiszeripar	103

Egész sor fontos gyártmány termelési tervét túlteljesítették, így többek között a kokszt, barnaszén, brikett, kálics, pirit, elektroacél, hengerelt acél, kovácsoló- és sajtoló felszerelések, fűróművek és sajtológák, acélszerkezetek, építőipari és útépitési gépek, könnyűipari felszerelések, gördülőanyag, szürke öntvények, elektromotorok, benzín, bútor, harisnya és kötöttáru termelési tervét.

Nem teljesítették a tervelőirányzatot a következő fontos termékek termelése terén: kőszén, hegesztéskülső csövek, kohászati és bányászati felszerelések, járművek, hajók, 550 mm átmérőn felüli esztergapadok, építőanyagipari- és tűzállóanyagipari gépek, mezőgazdasági gépek, golyóscsapágyak, 100 kW-on felüli elektrogenerátorok, foszforos műtrágya, cement, téglá, fonal, műrost, hús és halászat.

A barnaszénbányászat 102%-ra teljesítette tervét. A teljesítmény eléréséhez jelentősen hozzájárult a munka jobb megszervezése szovjet módszerek alkalmazásával.

A gépgyártás termelési tervét teljes értékben teljesítette, azonban néhány fontos termelési ág, így pl. a nehézgépgyártás,

a közlekedési eszközök gyártása és a hajógyártás tervelőirányzatát nem érték el.

A tengeri és tengerparti halászat hozama — bár a tervelőirányzatot nem érte el — 201%-ra emelkedett 1951 azonos negyedévéhez viszonyítva.

1951 I. negyedévéhez viszonyítva a fontosabb iparcikkek termelése a következőképpen alakult:

	1952 I. negyedév	1951 I. negyedévének %-ában
Villamosenergia	110	110
Kőszén	106	106
Ipari kokszt	113	113
Barnaszénbrikett	110	110
Vasérc	137	137
Rézérc	112	112
Nyersvas	119	119
Tömbacél	128	128
Elektroacél	148	148
Kohászati felszerelések	157	157
Bányászati- és dúsító felszerelések	201	201
Műrost- és műveipari felszerelések	222	222
Gépkocsik- és traktorgyártás	144	144
Kálics- és sződa	149	149
Marónátrónt	118	118
Foszforos műtrágya	108	108
Motorbenzín és oldóanyag	121	121
Cement	118	118
Téglá	126	126
Bútor	125	125
Műselyem	139	139
Szövet	122	122
Harisnya és zokni	107	107
Bőr- és cipő	138	138

II.

Mezőgazdaság

A tavaszi vetési munkálatokat ebben az évben jobban szervezték meg, mint 1951 I. negyedévében.

1952. március 29-ig a parasztgazdaságok 13%-át, a népi tulajdonban lévő birtokok pedig 27%-át végezték el a tervben előirányzott tavaszi vetési munkálatoknak, ami jelentős növekedést jelent az előző évhez képest.

A sertésállomány 1952 I. negyedévében 37%-kal, a kocaállomány 48%-kal emelkedett az előző év azonos időszakához képest. A népi tulajdonban lévő birtokokon a sertésállomány növekedése 64%, a kocaállomány pedig 62% volt.

1952 I. negyedévében a tejtermelés 29%-kal, a tehenenkénti tejhozam pedig 14%-kal emelkedett az előző év azonos időszakához képest.

III.

Közlekedés

A valamennyi közlekedési ág által szállított árumennyiség 1952 I. negyedévében 16%-kal emelkedett az előző év megfelelő időszakához képest.

A belvízi hajózás szállítási tervét 106 százalékra teljesítette és teljesítménye 61 százalékkal emelkedett 1951 I. negyedéhez képest.

A gépkocsiközlekedés szállítási tervét 134%-ra teljesítette.

A posta és a hírközlés értékben 104%-ra teljesítette az 1952 I. negyedévi tervét.

IV.

Beruházások

A beruházások terjedelme az előző év hasonló időszakához képest 116%-ra növekedett, az 1952 I. negyedévre előirányzott beruházási tervet azonban nem teljesítették.

A minisztériumok beruházásai 1951 I. negyedéhez képest a következőképpen emelkedtek:

	1952. I. negyedév	1951 I. negyedévének
	%-ában	%-ában

Kohászati és Ércbányászati Minisztérium	—	—	110
Szén- és Energiatudgyi Államtitkárság	—	—	—
Szénipari Főigazgatóság	—	—	150
Energiatermelési Főigazgatósága	—	—	188
Vegyipari, Kő- és Agyagipari Államtitkárság	—	—	—
Vegyipari Főigazgatóság	—	—	178
Kő- és Agyagipari Főigazgatóság	—	—	108
Építőipari Államtitkárság	—	—	177
Gépipari Minisztérium	—	—	99
Könnyűipari Minisztérium	—	—	85
Élelmezési- és Évezeti Cikkék Államtitkársága	—	—	120
Mező- és Erdőgazdasági Minisztérium	—	—	77
Közlekedésügyi Minisztérium	—	—	175
Népművelési Minisztérium	—	—	126
Egészségügyi Minisztérium	—	—	156

V.

Foglalkoztatottság és munkatermelékenység

A népi tulajdonban lévő iparban a munka termelékenysége 1952 I. negyedévében 16%-kal emelkedett 1951 I. negyedéhez viszonyítva.

1952 I. negyedévében az egész iparban a termelő munkások létszáma 4%-kal nö-

vekedett az előző év hasonló időszakához képest.

A nők részaránya az ipari foglalkoztatottak számában az 1951 I. negyedévi 32,5%-ról 34%-ra növekedett.

A népi tulajdonban lévő iparban az átlagos munkabérek 1951 I. negyedévéhez képest tovább emelkedtek. Azokban a gazdasági ágakban, amelyekben a munka termelékenysége különösen nagymértékben növekedett, az átlagos munkabér is átlagon felüli növekedést mutat.

VI.

Külkereskedelem

A Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelmi forgalma 1952 I. negyedévében 176%-ra emelkedett 1951 I. negyedéhez képest. A külkereskedelmi forgalom növekedése elsősorban a Szovjetunióval és a népi demokratikus államokkal lebonyolított külkereskedelem kiszélesítésének eredménye. Ezeknek az államoknak részesedése a Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelmi forgalmában 74%.

A kapitalista államokkal folytatott külkereskedelem is növekedett az előző év hasonló időszakához képest. A Nyugatnémetországgal lebonyolított áruforgalom 1952 I. negyedévében majdnem teljes mértékben megszűnt. Ennek oka Nyugatnémetországnak az imperialista megszálló hatalmak által a bonni kormány segítségével történt izolálása.

VII.

Áruforgalom

A kiskereskedelem áruforgalmi tervét 1952 I. negyedévében 110%-ra teljesítették. Az áruforgalmi tervet az állami kereskedelmi szervezetek (HO) 112%-ra, a fogyasztási szövetkezetek pedig 102%-ra teljesítették.

A magánkiskereskedelem 112%-ra teljesítette az előirányzott feladatokat.

A kiskereskedelmi áruforgalom értéke 1952 I. negyedévében az előző év azonos időszakához képest 117%-ra, az állami kereskedelmi szervezetek (HO) forgalma ugyanakkor 144%-ra növekedett. Ennek az emelkedésnek a jelentősége még jobban ki-domborodik, ha figyelembe vesszük az 1951 folyamán bekövetkezett ötszöri árleszállí-

tást. Ebből kitűnik, hogy a lakosság rendelkezésére bocsátott árumennyiség sokkal nagyobb, mint ahogy a forgalom érték szerinti emelkedésében kifejezésre jut.

Néhány fontosabb árucikk forgalma 1951 I. negyedévéhez képest a következőképpen emelkedett:

	1952 I. negyedév	1951 I. negyedévének	%-ában
Hús és húсарu	—	—	124
Hal és halárú	—	—	122
Zsiradékok	—	—	112
Cipők	—	—	119
ebből bőrcipő	—	—	162
Hártsnya és zokni	—	—	147

Forrás: Neues Deutschland, 1952. április 30., 1—2. old. — Rövidített közlemény.

ROMÁN NÉPKÖZTÁRSASÁG

A Román Népköztársaság Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Igazgatóság közleménye a népgazdaság-fejlesztési terv 1952 I. negyedévi előirányzatának teljesítéséről

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

1952. I. negyedében az ipar össztermelési tervét 102,4%-ra teljesítette. A termelési tervet az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Fém- és Vegyipari Minisztérium	106,8
Kőolajipari és Szénipari Minisztérium	97,0
Villamosenergia és Elektrotechnikaiipari Minisztérium	105,6
Építéssügyi és Építőanyagipari Minisztérium	102,2
Erdőgazdasági Minisztérium	125,3
Fa-, Papír- és Cellulózeipari Minisztérium	96,0
Rönnyűipari Minisztérium	108,4
Élelmiszeripari Minisztérium	92,8
Közésgazdálkodási és Helyi Ipari Minisztérium (ipari termelés)	99,0
Szállításügyi Minisztérium iparvállalatai	113,5
Külforgalmi Minisztérium iparvállalatai	93,3
Egészségügyi Minisztérium iparvállalatai	106,8
Könyvkiadás, Nyomtatási, Könyv- és sajtóterjesztési Főigazgatóság iparvállalatai	122,9
Helyiipari Termelőszövetkezetek Központi Szövetsége	100,5
Fogyasztási Szövetkezetek Központi Szövetségének iparvállalatai	94,4

1952 I. negyedében az egész ipar össztermelése 20,2%-kal növekedett 1951 hasonló időszakához viszonyítva.

Az iparban az egy munkásra eső termelés 11,8%-kal emelkedett az I. negyedév folyamán, a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva.

II.

Szállítás

1952 I. negyedében a szállítási tervet 102,5%-ra teljesítették; ez a múlt év hasonló időszakához viszonyítva 8,5%-os emelkedést jelent.

A vasúti szállítási tervét 2,3%-kal teljesítette túl és 12,4%-kal többet szállított, mint 1951 I. negyedében. A tehergatonok napi átlagos rakodási tervét 3,9%-kal túlteljesítették, ami 1951 megfelelő időszakához viszonyítva 13,2%-os emelkedést jelent.

A gépkocsiközlekedés szállítási tervét 101,5%-ra teljesítette, vagyis 31,7%-kal többet szállított, mint 1951 I. negyedében.

III.

Mezőgazdaság

Az állami gazdaságok, a kollektív gazdaságok és a mezőgazdasági gép- és traktorállomások gépekkel és mezőgazdasági szerszámokkal jobban felszerelve kezdték meg a vetési kampányt, mint az elmúlt években. 1952 I. negyedében 6 429 traktorista végzett tanfolyamokat, akik hozzájárulnak majd a szocialista mezőgazdaság fejlesztéséhez.

A márciusi kedvezőtlen időjárás ellenére a tavaszi vetési tervet 1952 április 23-ig 71,5%-ra teljesítették. Az állami gazdaság-

gokban, a kollektív gazdaságokban és a dolgozó parasztkok gazdaságaiban az állattenyésztés tovább fejlődött. 1951 I. negyedétől 1952 I. negyedéig a lóállomány 6,9%-kal, a szarvasmarhaállomány 7,2%-kal, a sertésállomány 24,4%-kal, a juh- és kecskeállomány 14,8%-kal növekedett. Az állami gazdaságokban az állatállomány 1951-hez viszonyítva a lovaknál 21,7%-kal, a szarvasmarháknál 10,8%-kal, a sertéseknél 21,0%-kal, a juhoknál és kecskéknél 6,5%-kal növekedett.

IV.

Áruforgalom

A kormány és a párt által megvalósított pénzreform és árcsökkentés, az élelmiszerekkel és ipari termékekkel való bőségesebb ellátás biztosítása, valamint a munkások és tisztviselők reálbérenek 17,5%-os növekedése az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva a dolgozók életszínvonalának emelkedését eredményezte.

A dolgozók jobb ellátása és a pénzreform megszilárdítása érdekében 1952 I. negyedében 12,3%-kal több gyapot- és vígonyiszövetet, 10,4%-kal több selyemszövetet, 93,3%-kal több konfekcióárut, 12,5%-kal több bőrlábbelit, 15,4%-kal több fehérlistet, 187,4%-kal több vaját, 120,2%-kal több túrófélét, 30,7%-kal több édesipari

készítményt és 47,1%-kal több gyümölcsíztermelket, mint 1951 I. negyedében.

Az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózat útján 1951 I. negyedéhez viszonyítva, 1952 január 28-i csökkentett áron számítva, 102,1%-kal több cukor, 147,3%-kal több vaj, 152,3%-kal több egyseges és fehér kenyér, 73,6%-kal több burgonya jutott el a lakossághoz. 1951 I. negyedéhez képest több iparcikket is bocsátottak a lakosság rendelkezésére, így 39,6%-kal több gyermeklábbelit, 7%-kal több cipőt, 13%-kal több gyapjú kötöttárut, 17%-kal több zománcedényt, 7%-kal több mosószódát, 5,7%-kal több szappant, stb. Ezenkívül a szabadpiacon is megjavult az élelmiszereállítás és az árak az állami kereskedelem árai körül mozognak.

A pénzreform alkalmával életbeléptetett árcsökkentések következtében a lakosság csupán az első negyedév két hónapja folyamán kb. 61 millió leit, (1 milliárd 220 millió régi leit) takarított meg a szocialista kereskedelemtől vásárolt áruknál. A pénzreform és az árcsökkentés sikerei kedvezőbb feltételeket teremtettek a népgazdaság minden ágának újabb fellendüléséhez és jelentékenyen hozzájárultak a dolgozók mozgósításához az 1952. évi állami terv teljesítésére és túlteljesítésére.

Forrás: Scantela, 1952. április 25., 1. old.
— Rövidített közlemény.

A Központi Statisztikai Hivatal havonta megjelenő folyóirata, a

STATISZTIKAI ÉRTESÍTŐ

állandó segítőtársa a tanácsi és helyi ipari statisztikusoknak. Havonta foglalkozik a statisztikusok időszerű feladataival, útmutatást és tanácsot nyújt a statisztikai feladatok elvégzésében. Állandó rovataiban rámutat egyes statisztikusok hibáira, felhívja a figyelmet az új munkamódszerekre és a jól dolgozókra. Lehetőséget biztosít a statisztikusoknak arra, hogy javaslataikat, észrevételeiket a lap hasábjain nyilvánosságra hozva megvitassák.

Előfizetési ára egy évre 24.— Ft

**Megrendelhető a Statisztikai Kiadvállalatnál (Budapest II, Keleti Károly-u. 5.
Telefon: 350-126, 130-as mellék.)**

A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának pályázati eredménye

A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztálya múlt év decemberében pályázatot hirdetett a közgazdasági középiskolák III. és IV. évfolyamának tanulói számára. A pályázat célja az volt, hogy a tanulók megmutathassák statisztikában való jártasságukat, népszerűsítse a statisztikát a középiskolások között.

A pályázaton résztvevőknek három feladatot kellett megoldaniok: 1. hogyan segíti a statisztika ötéves tervünket a szocializmus építésében; 2. statisztikai megfigyelést kellett végezni a diákoknak saját környezetükből; például meg kellett figyelniök az osztályban a hiányzások, a betegségek, a késések alakulását stb; 3. egy megadott táblázat alapján — mely egy iparvállalat adatait tartalmazta — jelentést kellett készíteni a vállalatvezetőnek.

A pályázat elbírálásában résztvett a Köznevelési Minisztérium Közgazdasági Középiskolai Ügyosztályának vezetője, a közgazdasági középiskolai tanárok és a Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának előadói.

A február 20-án zárult pályázat várakozáson felüli eredményt hozott. Közel 700 pályázat érkezett be a fővárosi és vidéki

közgazdasági technikumok tanulóitól. A pályázatok jelentős része színvonalas, alapos munka volt, mely azt bizonyítja, hogy a közgazdasági középiskolák tanulói a statisztikát fontos tudománynak tartják és szívesen foglalkoznak vele.

Április 29-én került sor a pályázati eredmények ünnepélyes kihirdetésére. A Központi Statisztikai Hivatal nevében Zala Júlia elvtársnő, főosztályvezető üdvözölte a jutalomban részesülő diákokat. Beszédében elmondotta, hogy mi volt a pályázat célja és megállapította, hogy a pályázat eredményesen zárult, amihez nagyban hozzájárult a közgazdasági középiskolák tanárainak jó munkája.

Ezután Bárd Károly elvtárs, a KSH Oktatási osztályának vezetője, kiosztotta a jutalmakat. Összesen 5700 forint pénzzutalmat osztottak ki 50 pályázó között. Ezen kívül közel 100 jutalomkönyv és 332 oklevél került kiosztásra.

Az ünnepélyes díjkiosztást Zala Júlia elvtársnő zárta be, aki további eredményes tanulást kívánt a diákoknak, hogy tanulmányaik befejeztével népgazdaságunk kiváló statisztikusaivá váljanak.

FOLYÓIRATSZEMLE*

POLITIKAI IRODALOM

- Czóbel E.: *Sztálin műveinek hetedik kötele.* 285—295. old. (Társadalmi szemle. 1952/4.)
 Cvetkov, P.: *A leninizmus nagy eszméinek győzelme.* 8—16. old. (Gyengi i kregyit. 1952/1.)
 Mityin, A.: *Az alkotó marxizmus klasszikus példája.* 10—20. old. (Bolshevik. 1952/7.)

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

- Kulagin, N.: *A szovjet nép jólétének szakadatlan emelkedése.* 20—30. old. (Bolshevik. 1952/7.)
 Kulmanova, V.—Lovcov: *Az eszközök forgási sebessége meggyorsításának tartalékai és az Állami Bank intézményeinek feladatai.* 14—19. old. (Gyengi i kregyit. 1952/2.)
 Lebegyev, F.: *A magas munkatermelékenységért.* 33—39. old. (Gyengi i kregyit. 1952/1.)
 Makarova, M.: *Lenin és Sztálin az új gazdasági politika alapjairól.* 16—31. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/4.)
 Plotnyikov, K.: *A szocialista gazdálkodás növekedése és a szovjet rubel megerősödése.* 16—25. old. (Szojvetjszkije finanszi. 1952/1.)
 Vályi P.: *A szocialista iparvezetés néhány kérdéséről.* 38—42. old. (Bőr- és cipőtechnika. 1952/2.)
 Zotov, M.: *A gazdasági tevékenység fokozásának útjai.* 19—23. old. (Gyengi i kregyit. 1952/2.)

TERVGAZDASÁG

- A Román Népköztársaság 1952. évi költségvetése a békes alkotó munka költségvetése.* 1. old. (Román tájékoztató. 1952/7.)
 Bánki P.: *A normák és prémiumok felülvizsgálatainak módszere.* 3—11. old. (Bér és norma. 1952/4.)
 Hegedüs A.: *Mezőgazdaságunk szocialista átszervezésének egyes kérdései.* 295—314. old. (Társadalmi Szemle. 1952/4.)
 Jóboru M.: *Közoktatásunk 1952/53. évi terve.* 8—10. old. (Tanácsok. 1952/7.)
 Lisztov, P.: *A kommunizmus sztálini építkezései és a mezőgazdaság villamosítása.* 12—20. old. (Szozialisztjicseszkoje szelszkoje hozjajsztovo. 1952/1.)
Segítsük elő a népgazdaság újabb fellendülését. 3—8. old. (Gyengi i kregyit. 1952/1.)

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára által beszerzett legfrissebb folyóiratcímek jelentősebb cikkeit soroljuk fel, szakaszint csoportosításban. A külföldi cikkek címet magyar fordításban adjuk.

- Tóth J.: *A vállalati pénzügyi tervezés új módszere.* 275—290. old. (Számvitel. 1952/4.)
 Varga J.: *A normák és prémiumok felülvizsgálatairól.* 1—3. old. (Bér és norma. 1952/4.)

STATISZTIKA

- Horányi M.—Klinger A.: *Magyarország kórházai 1952-ben.* 134—140. old. (Népegészségügy. 1952/4.)
 Kozlov T.: *A statisztika tárgyának és módszerének kérdéséről.* 54—68. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/4.)

SZÁMVITEL

- Bacsurin, A.: *A szovjet költségvetés — a béke és gazdasági kulturális építés költségvetése.* 3—16. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/4.)
 Gadó—Gergely: *Az 1952. évi ipari mérlegbeszámoló rendszerről.* 256—265. old. (Számvitel. 1952/4.)
 Gaudlitz, M.: *Önálló elszámolás és a brigádok teljesítmény-számlái.* 301—305. old. (Számvitel. 1952/4.)
 György E.: *Gépállomásaink önálló elszámolása.* 265—275. old. (Számvitel. 1952/4.)
 Lengyel K. dr.—Villányi I.: *Az operatív számvitel kérdéséhez.* 56—70. old. (Többtermelés. 1952/2—3.)
Mélyebben kell elemezni a vállalatok évi mérlegét és beszámolójelentéseit. 3—8. old. (Gyengi i kregyit. 1952/2.)
 Rovinszkij, N.: *A szovjet költségvetési rendszer és annak főlénye a kapitalista államok költségvetési rendszerével szemben.* 8—16. old. (Szojvetjszkije finanszi. 1952/1.)

EGYÉB

- Omaroszkij: *A Szovjetunió népgazdaságának műszaki haladása a háborúantáni időszakban.* 119—125. old. (Magyar technika. 1952/3.)
 Sceserbina, D.: *A Kínai Népi Köztársaság külkereskedelmi lehetőségei.* 67—70. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/3.)
 Smirnov, A.: *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok normalizálása és a valutarendszer.* 40—49. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/3.)
 Szoladkin, R.: *Mit veszít Anglia a Kínával való kereskedelem megszaklása következtében.* 77—87. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/3.)
 Sztrumlín, Sz.: *Helyre kell állítani a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatot.* 18—22. old. (Voproszi ekonomiki. 1952/3.)
 Vincov, Jo.: *Az USA bankmonopóliumai-háborús gyújtogatók.* 37—44. old. (Gyengi i kregyit. 1952/1.)